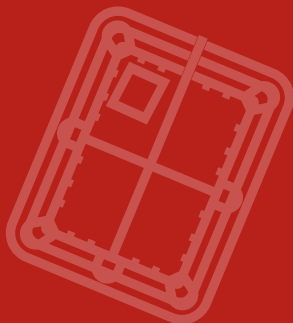

HORVÁTH FRIDERIKA

AMIRŐL A TÁRGYAK MESÉLNEK

RÓMAI EMLÉKEK NYOMÁBAN A FOKTOROKBAN

AZAUM RÓMAI TÁBOR

Horváth Friderika

AMIRŐL A TÁRGYAK MESÉLNEK

Római emlékek nyomában a Foktorokban

Vezető Azaum Római Tábor régészeti kiállításához

Almásfüzitő 2021

Megjelent az “Interreg V-A Szlovákia-Magyarország
Együttműködési Program HUSK Limes Romanus
knocking on UNESCO’s door című,
SKHU/1601/1.1/229 számú pályázat támogatásával

Fotó:

Fazekas Fanni, Horváth Friderika, Mészáros Nóra

Borítóterv:

Trió Dekor Kft.

Címlapkép:

Cerberust ábrázoló emailos fibula
(Kuny Domokos Múzeum, Tata)

ISBN 978-615-01-3423-9

Kiadja: Almásfüzitő Község Önkormányzata
Felelős kiadó: Beró László polgármester

Copyright © Almásfüzitő Község Önkormányzata

Nyomda: Trió Dekor Kft.

Almásfüzitő

2021

A település foktoroki részében, ahol a Füzegy-folyó (ma Szőny–Füzitői-csatorna) és a Fényes-patak összefolyása a Dunába torkolt, a pannoniai határszakasz (*ripa Pannonica*) három lovasíjász csapatának egyikét befogadó tábor állt. Az erődöt az egykori Duna-medrek által sűrűn szabdalts területen, egy magasabb fekvésű, árvízmentes szigeten emelték.

Az erődben két kampányban, előbb Fülep Ferenc, majd Bíró Endre folytatott régészeti feltárást az 1950-es évek végén, és az 1970-es évek elején. Az ásatások során elsősorban a védműveket kutatták: a kapukat, a sarok- és oldaltornyokat, a tábort övező árokrendszert és a nagyerőd északnyugati sarkában emelt kiserődöt.

A foktoroki Odiavum/Azaum néven ismert tábor a Traianus kori építmények közé tartozik, amit téglabélyegek is igazolnak. Az erődöt a csapattestek nevével bélyegzett téglák alapján az *ala I Bosporanorum* és a *legio XI Gemina P F* együtt építette. A 11. számú legio a Kr. u. 101 és 105 között állomásozott Brigetioban, a lovasscsapat Kr. u. 101-től Hadrianus uralkodásáig alkotta a palánktábor helyőrségét. Ezt követően a késő római időszakig az *ala III Augusta Thracum sagittaria c. R.* csapattesthez tartozott az erőd, akiket 4. században az *equites Dalmatae* katonái váltottak fel.

A középső császárkorból mindössze öt speciálisan kiképzett lovasíjász egységet ismerünk, melyből három alakulat a jelentős veszélynek kitett pannoniai határszakaszon állomásozott; Almásfüzitő, Nagytétény és Dunaújváros római kori erődjében.

A palánktábor pontos méretét nem ismerjük, az átépítéskor az erőd csapategysége helyben maradt, ezért hasonló méretekkel számolunk, mint a kőtábor esetében. A palánktábor földsáncát gyeptéglafallal erősítették meg, amit 1959-ben Fülep Ferencnek sikerült megfigyelnie.

A 3,37 ha alapterületű kőtábor a lekerekített sarkú, négyszögletes erődök közé tartozik, hosszanti oldalain hat-hat, a rövid frontjain négy-négy oldaltoronnyal. A palánktábor kőbe építését a kiserődbe másodlagosan befalazott építési felirat alapján a Kr. u. 2. század közepére, Antoninus Pius uralkodásának idejére keltezzük. Az erődöt többször átépítették; az előreugró kaputornyok Caracalla alatt készültek, melyeket száz évvel később, Constantinus idejében – a Duna felőli *porta praetoria* kaput kivéve – U-alakú falazattal zártak el. Ekkor a sarkokon álló félköríves tornyokat is átépítették és legyező alakú tornyokra váltottak.

Az utolsó nagy munkálatok Valentinianus császár korát követő két évtizedre keltezhetők. Ekkor emelték az erőd északnyugati sarkában a 0,1 ha alapterületű,

rombusz alakú kiserődöt. Építéséhez a korábbi tábor és a közeli *vicus* (táborfalu) kőanyagát, valamint a temető korábbi sírköveit is felhasználták. Az északi *ripa*-szakasz hasonló építményei között a foktoroki a legnyugatabbra fekvő erődítmény.

Az 1976-ban épített VII. számú vörösiszaptározó kazetta és az alatta nyugvó római erőd története valószínűleg hosszú időre, lehet, hogy örökre összefonódott. A kazetta a tábor mellett a limesutat, a római töltést, az egykori római zsilip alépítményét, valamint egykor a Pusztadombon álló őrtornyot is maga alatt rejt.

Almásfüzitő római kori településének neve a forrásokban kettős alakban őrződött meg. Nevének „Aza” alakja a 4. század eleji útleírásban, az Itinerarium Antonini-ben (Itin. Ant. 246, 3) maradt fenn; az „Odiabo” és „Odiavum” elnevezések a Notitia Dignitatum (Not. Occ. 33, 29) adatából és a táborból napvilágra került oltárkőről ismertek. Pannoniában ugyan nem ritka, hogy az egyes táborok nevei a késő császárkorban módosulnak, Odiavum/Azaum esetében azonban sem névváltás, sem névromlás nem valószínűsíthető. Mindkét elnevezés a pannon/illyr „Adiavum” alakból vezethető le.

A Római Birodalom határzónájában a katonaság létesítményei mellett fontos szerep jutott a táborok közvetlen környezetében kialakuló, velük szerves egységet alkotó polgári településeknek is. A barakkvárosok és falvak lakosai a katonaságot kiszolgáló iparosok, földművesek, kereskedők, kiszolgált katonák, római életformát követő bennszülöttek és az ő hozzátartozóik voltak.

Az almásfüzitői segédcsapati tábor melletti *vicus* kutatásának kezdete a tábor leletmentő ásatásaihoz kapcsolódott. A tábor körüli falunak, ami a megfigyelések alapján három oldalról vette körül a tábor, ma már csak az erődötől nyugatra fekvő sávja kutatható. Ez a terület is azonban erősen bolygatott. 1944-ben a Vacuum Oil Company bombázásakor számos találat érte, amit még napjainkban is bombatölcsek jeleznek. Később, az iszaptározó támfalának építésekor nagy mennyiségű földet termeltek ki erről a területről, ezért a fennmaradt kultúrreteg vastagsága erősen ingadozó. A tábor leletmentő feltárásai és *vicus* nyugati felében 1998-tól 2007-ig folytatott ásatások eredményei a rossz körülmények ellenére is többfázisú településrész életébe nyújtanak közelebbi betekintést.

A foktoroki terület árvízmentes teraszfelszíne, ahova a rómaiak táborukat emelték, kedvező környezeti adottságai révén a korai évezredektől fogva megfelelő feltételeket biztosított az emberi megtelepedés számára.

A tábor leletmentő feltárásai során Korek József az 1950-es évek végén zselízi

(középső neolitikum vége, Kr. e. 6. évezred vége) és bronzkori mészbetétes edényeket talált. Tíz évre rá a római tábor területének leletmentő feltárásakor a környező terület egyéb korú telepjelenségeinek kutatását csak sebtében lehetett elvégezni. A mostoha feltételek mellett Vadász Éva késő neolit, középső bronzkori mészbetétes és korai Halomsíros (késő bronzkor) kultúrára utaló jelenségeket és leleteket figyelt meg. A három korszakból házakat, szabadtéri tűzhelyeket és kemencéket, valamint gödröket és két pithoszba (nagy méretű tárolóedény) temetett csecsemő sírt azonosított.

Az 1998-ban kezdődött kutatások legkorábbi telepjelenségei, az iszaptér alatt fekvő területhez hasonlóan, a rómaiakat jóval megelőző időszakhoz, a neolitikumhoz, majd azt követően a középső rézkor második feléhez köthetők (Kr. e. 4000–3600/3500). A római kori épületek alatt húzódó gödrök anyagából többek között pattintott kőeszközök, edénytöredékek (*Furbenstich* = tűzdelte barázdás díszű kerámia), orsókarikák és egy női idoll töredéke került elő.

Az emberiség történetében a neolitikum, amit manapság „neolitikus csomag”-nak nevezünk, majd ezt követően a rézkor, jelentős változást hozott. Kialakult és elterjedt a termelő gazdálkodás, a növénytermesztés és az állattenyésztés, megjelent az ehhez szükséges eszközkészlet és tudás, ami végül letelepedett életmódhoz vezetett.

A területet a római hódítás korát megelőzően a pannon/illyr származású azalusok törzsi területéhez tartozott, amely a Dunakanyar, a Vértes hegység és a Bakonyér által határolt területet foglalta magába. Az almásfüzitői *vicus* feltárásai során a római hódítást helyben megélő bennszülött népességhez köthető, késő La Tène korú leletanyag nem került elő. A foktoroki rész vonzáskörzetéből mindössze a korábbi vaskori népesség temetőjét ismerjük a Kr. e. 4. és 3. évszázadból (La Tène B–CI). A sírokat az egykori keményítőgyár északi szélénél végzett földmozgatások során fedezték fel, melynek területét később az Olajfinomító kapta meg. Leletei Kállay Ödön gyűjteményébe kerültek.

A *vicus* korai rétegsoraiban jelentkező, jellegzetes provinciális római kori leletek újonnan, római ösztönzésére létesült településre utalnak. A római katonasággal együtt mozgó civilek települései a táborokkal közel egy időben létesültek, belső szerkezetük és az építmények kialakítása tudatos, a tábor gerincét képező, egymásra merőleges utak irányához igazodó rendszert követett. Lakóikat kezdetben a katonacsaládok, kereskedők és iparosok adták, de jelentős arányban lehetettek közöttük helyből származó bennszülöttek is. A *vicus* lakossága és a táborban állomásozó katonák

vélhetően közös temetőt használtak. Odiavum/Azaum környezetéből a korai és a középcsászárkori sírmezőt nem ismerjük, kizárólag a 4. századi temetőről vannak adataink.

A *vicus* első lakói az ásatási megfigyelések alapján félig földbemélyített, tapasztott vesszőfonatos falú házakban éltek, melyek döngölt padlójú építmények voltak. A feltárt objektumok között téglalap alakú, lekerekített sarkú házakat, ovális alakú gödröket és cölöpszerkezetű épületeket is találunk. A korai periódushoz a lakóépületek mellett gazdasági funkciójú, tároló- és műhelygödrök, illetve ássott kutak köthetők.

Mivel a limesút fő ága ezen a szakaszon az erődöt nem érintette, a tábort a limesuttal összekötő mellékút a *vicuson* haladt keresztül. A hadiút közelsége a katonafalvak életében gazdasági és kereskedelmi szempontból is meghatározó jelentőséggel bírt. A katonasághoz kötődő családok a helyi társadalmon belül jelentős fizetőképes kereslettel rendelkező réteget alkottak.

A limes menti kereskedelem révén kerülhettek lelőhelyünkre a korai terra sigillaták, vékonyfalú agyagpoharak, melyek legkorábbi példányai észak-itáliai és dél-galliai műhelyekben készültek (Consp. 39–43, Consp. 45 tálkák és a dél-galliai C. Cingius Senovir Drag. 37 formájú tálja). Ezek az edények a civil település legkorábbi fázisát a Kr. u. 80-110 közötti időszakra keltezik.

A *vicus* éremforgalmának legkorábbi verete Vespasianus császár ezüst *denarius*a; a rendszeres éremforgalom Traianus, majd Hadrianus császárok érmeivel vette kezdetét. Claudius császár korai verete, másodlagosan felhasználva, amulettként került napvilágra.

A korai leletek sorát gyarapítják az ATB és a LEGXICP bélyeges tegulák. Az *ala I Bosporanorum* csapattest által bélyegzett tégláknak több példánya is ismert. A téglavető műhelyek többsége a katonaság egységeinek kezében volt. A névbélyegyek az egyes csapattestek nevének rövidített formáját jelölik, kitűnő forrásanyagot nyújtva a korszak kutatása számára.

A *vicus*ban a lakógödröket és faépületeket felváltó kőépületek az erőd kőbe építését követően jelentek meg. A táborfaluban ez az építőtevékenység a Kr. u. 3. század első felére teljesedett ki, ami a Severus kori fellendülés időszakára esik.

Az ásatások során többnyire csak az épületek kőalpozása került elő, a felmenő falak szerkezetére – esetünkben leginkább vályogtéglá – az egykori építmények elegyengetett omladékból tudunk következtetni.

Néhány más dunántúli lelőhelyhez hasonlóan az *ala*-tábortól nyugatra fekvő településrészen már a Kr. u. 2. század közepe táján is állhattak kőalapozású létesítmények. A pannoniai *vicus*ok épületei általában egyetlen helyiségből álló, kőből rakott tűzhellyel fűtött, egyszerű téglalap alakú építmények voltak, de előfordultak díszesebb, több helyiséges, részben padlófűtéssel rendelkező lakóházak is.

A feltárás során megfigyelt épületeket egy közel 2,5 méter széles köves-kavicsos-tegulás szerkezetű út köti össze, melynek iránya megegyezik a tábor észak-déli tengelyét jelentő *via praetoria* irányával.

Az út nyugati oldalán emelt, északabbra lévő épület alaprajzát az alapozás két alsó kőszára, illetve a meszes, kavicssal feltöltött falárok nyomvonala alapján ismerjük. Legalább négy helyiségből állt, melynek délnyugati 3×3,5 méter nagyságú termét freskóval díszítették.

A pannoniai *vicus*okban többnyire csak a fürdőkből és a fontosabb, központi épületekből ismerünk teraszpadlós, illetve padlófűtéses helyiségeket. Az előkerült üreges falazóteglákat épületekhez ugyan nem tudjuk kötni, de a meleg levegő áramoltatásán alapuló fűtési rendszer használatát igazolják a településen.

A falu szerkezetét szabályos árokrendszer rajzolja ki. Az egyes árokszakaszok tájolásukban az egymásra merőleges táboron belüli két főút irányához igazodnak, belső kronológiájuk azonban tisztázásra vár.

A katonai táborokban folyó ipari tevékenység mellett a *vicus*ok területén is önálló kézműipar működött. Ezekről a műhelyekről kevés ásatási tapasztalattal rendelkezünk. Egy sorjás bronzveret, valamint egy öntőminta töredéke helyben történő fémfeldolgozásra enged következtetni.

A lelőhely nagy mennyiségű állatsontanyaga, másrészt az állattartáshoz kapcsolódó használati eszközök, mint például a kolomp, állattartásra utalnak.

A *vicus*ban a 4. század első harmadában szerkezet- és funkcióváltással számolhatunk. Az *ala*-tábortól nyugatra eső településrész lakosai vélhetően a tábor falai között kerestek menedéket és a korábbi építményeiket elbontva, erre a területre temetkeztek. Arra, hogy a késő római időszakban a *vicus* teljes területéről vagy annak csak egy részéről költöztek az erődön belülré, nincs pontos adatunk. Mindenesetre a csapattestek kivonása utáni Pannoniában a *vicus*ok továbbélésével nem számolhatunk.

1998 és 2007 között 37 csontvázas, 1 jelképes és 3 hamvasztásos sírból álló temetőrészlet tárult fel. A sírok többségének tájolása DK-ÉNy, illetve ÉNy-DK, a sírok hosszanti tengelye a limesutat és a tábor összekötő mellékút irányához

igazodott. Ettől alapvetően csak egy jelképes sír É-D-i irányítása tér el.

Mivel a sírok a település legfelső rétegsorához tartoztak, az 1970-es évekbeli földmunkák a temetőt károsították a leginkább. A *vicus* feltárása során több olyan temetkezés bukkant elő, melyben az emberi vázak csontjai csak részben maradtak meg, ahogy a halott mellé helyezett tárgyak is hiányoznak vagy csak szórványosan őrződtek meg.

A feltárt temetkezések között egy épített és egy részleges kőkamrasír mellett koporsós, tegulával fedett földsírok, egyszerű földsírok, illetve hamvasztásos temetkezések fordultak elő. A területen a korábbi földmunkák egy szarkofágot és egy háztetőszerűen téglából épített sírt is kiforgattak a földből. A temető a *vicus* kutatott részénél nyugatabbra is folytatódhatott, az Olajfinomító 1904-ben megkezdett építkezései során is előkerült egy kőszarkofág.

A gondos kivitelű, agyagba rakott kövekből épített kőkamrasírba egy magas rangú férfit helyeztek végső nyugalomra. A sírkamra falába másodlagosan egy korábbi sírkövet is befalaztak. A sír alul nagyobb, felül kisebb méretű mészkövekből és töredékes tetőfedőtéglákból épült. A sír falának árkát megásták, amit kevés habarccsal öntöttek ki, a falazáshoz azonban nem használtak kötőanyagot. A 45 cm magasra emelt sír belső falát vakolták. A sírépítmény tetejét deszkával fedték le, amit végül kavicsos habarccsal borítottak be. A deszka idővel elkorhadt, ezért a vastag habarcsréteg bezuhant a sír belsejébe.

Szerényebb kivitelű volt az a temetkezés, melynek sírfala két kőorból állt, alját falazótéglákkal, laterekkel bélelték; a sír környezetében talált téglák alapján, valószínűleg azzal is fedték.

Az egyszerű földsíroknál gyakorta megfigyelhető, hogy a halott mellé, köré vagy alá köveket pakoltak. Mindössze egyetlen sírnál észleltük, hogy a kövek a temetkezés földfelszíni jelölésére szolgáltak, a többi esetben a sírgödör alján kerültek elő.

Az egyik női sírban a váz alatt sötétszínű, finomszövésű szövet darabjai mutatkoztak, ami a halotti lepel maradványa. A koponya alatti részén aranyszálat is megfigyeltünk, ami feltehetően hajhálóhoz tartozott. A sírgödörben a váz koponyája fölött elkorhadt fára utaló sávós elszíneződés jelentkezett, ami akár annak a fa saroglyának a lenyomata is lehet, amin a lepelbe burkolt halottat nyughelyére helyezték.

A sírok harmada melléklet nélküli, azt azonban nem tudjuk, hogy a földmunkákkal bolygatott temetkezések eredendően sem tartalmaztak tárgyakat

vagy csak megsemmisültek.

A római kori temetkezések többségében volt valamiféle melléklet: idesoroljuk a viseleti elemeket, az ékszereket, használati tárgyakat és fegyvereket, illetve a túlvilági útravalóként szánt edényeket, érmeket és ételmaradványokat. A tárgyak némelyike az elhunyt méltóságát és rangját fejezte ki. A *vicus* temetőjében előkerült sírtárgyak a Pannoniában megfigyelhető általános képet tükrözik, ami azonban területenként, települések és társadalmi csoportok szerint is sok-sok apró egyedi sajátosságot, eltérést mutat.

A feltárt temetőrész sírkerámiában nem különösebben gazdag. A késő római szürke szemcsés áru – füleskancsó, pohár, bögre – mellett egy vörös festésű kiskorsót és behúzott peremű tányérokat találtunk. A vaskések, érme és üvegedények (csonkakúp alakú poharak, kettőskónikus szűk üvegpalack, *balsamarium*) férfi, női és gyerek sírokban egyaránt előfordultak. A korsóból és pohárból álló együttes, agyagkorsó és üvegpohár összeállításban három sírban jelentkezett.

A női temetkezések jellegzetességei az ékszerek: gyöngysorok, fülbevalók, csont- és bronz karkötők. A férfi sírokban a vas- és bronzcsatok, szíjvégek, hagymafejes fibulák (gyermeksírból csatfibula), továbbá vas- és bronzgyűrűk voltak. A férfi sírok rangjelző viseletének számító csatos öveket legtöbbször az elhunyt mellé fektették, mindössze egyetlen sírban fordult elő szíjvéggel együtt a viseleti helyzetnek megfelelően, az elhunyt derekára téve.

A pannoniai temetőkben leggyakrabban szárnyasokból készített ételt helyeztek túlvilági útravalóként az eltávozott hozzátartozók mellé. A főleg fatányérokban, ritkábban agyagedényekben talált ételmaradványokat összesen öt, főként női, de gyerek és férfi sírban is meg lehetett figyelni.

A temető két sírja fegyvermellékletet is tartalmazott, ami Pannoniában ritka. Az egyikben nyílhegy és tőr, a másikon nyílhegy és vasbalta feküdt a férfiak váza mellett. Az utóbbi sír halottját derékövvel öltöztették fel, lábaihoz pásztorkézséget, vagyis fenőkövet és vaskést helyeztek.

Az É-D-i tájolású szabályosan megásott sírgödör közepén mindössze egy ép bögre és három gyöngy volt – egy lószerszámhoz tartozó dinnyehéj alakú, egy szemes és egy bronz gyöngy – az elhunyt maradványa nélkül. Hasonló jelképes sírok más lelőhelyekről is ismertek, feltehetően egy-egy távoli csatában elesett férfinak állítottak ily módon emléket.

A három szórthamvas sírből kettőben fordult elő melléklet, a harmadik sírből

csupán a kalcinált csontok maradványai kerültek elő. A késő római temetőekben alapvetően csontvázas sírokat találunk, hamvasztásos temetkezések főképp a középcászárkori rítus továbbéléseként csupán egy-egy temetőben igazolhatók. A fenti temetőrész azonban mást mutat. A vasollóval és edénymelléklettel rendelkező hamvasztásos síregyüttest Valentinianus érmei ugyanis a temető kései fázisához rendelik hozzá. A császár érmei azonban ugyanúgy jelentkeznek a csontvázas rítusú temetkezésekben is. A szóban forgó hamvasztásos sírra később rá is temetkeztek, a fiatalabb temetkezés mellékletet nem tartalmazott. A halottjaikat elhamvasztó családok a csontvázasan temetkező közösséggel együtt éltek, az eltérő temetési rítus magyarázata valószínűleg barbár származásukban keresendő.

Végezetül néhány köszönő szó mindazoknak, akik hozzásegítettek bennünket ahhoz, hogy a település római kori mindennapjait közelebről megismerhessük.

Köszönettel tartozom Rokolya Ferencnének, Karánsebesy Lukácsnak a település korábbi polgármestereinek, Fekete Józsefné és Molnárné Dr. Taár Izabella jegyzőasszonyoknak, továbbá Vendég László állomásfőnöknek, aki önzetlenül szállást biztosított a feltáró csapatnak. Pirik Sándornak, a Tatai Környezetvédelmi Zrt-nek, a Kariszolf és a Rekultiv Invest Kft-nek, valamint kitartó brigádomnak Bartus Péternek, Harcsa Gézának, Laza Miklósnak, Mátyás Istvánnak, Mátyás Lászlónak, Mészáros Attilának, Mésző Jánosnak, Mórocz Lajosnak, Nyári Jánosnak, Pataky Miklósnak, Sternád Vilmosnak, Varró Lászlónak és még sokan másoknak, akik hosszabb-rövidebb ideig kivették részüket az izzasztó lapátolásból.

Köszönöm a támogatást Beró László polgármesternek, Dr. Szeidl Bernadett jegyzőasszonynak; Dr. Schmidtayer Richárdnak a Kuny Domokos Múzeum igazgatójának segítő együttműködését és Bekéné Magyar Melindának, hogy kitartóan és töretlen lendülettel képviseli Azaum Római Táborának ügyét, szíven viselve jövőjének sorsát.

Szolgáljon Azaum Római Tábora és a kiállítás a település “üdvéért”, a jelen és a jövő nemzedékeinek okulására.

In the Foktorok part of the settlement, where the confluence of the River Füzegy (today the Szőny-Füzitői Canal) and the Fényes-patak flowed into the Danube, there was a camp for one of the three equestrian archery teams of the Pannonian border section (*ripa Pannonica*). The fort was erected in an area densely cut by the former Danube riverbeds, on a higher-lying, flood-free island.

In two campaigns, first Ferenc Fülep and then Endre Biró carried out archaeological excavations in the fortress in the late 1950s and early 1970s.

The excavations focused on the fortifications: gates, corner and side towers, the ditch system surrounding the camp and the small fort raised in the northwest corner of the Great Fortress.

The camp known as Odiavum / Azaum in Foktorok belongs to the buildings of the Trajan era, which is also confirmed by brick stamps. Based on the bricks stamped with the names of the troops, the fortress was built together by *ala I Bosporanorum* and *legio XI Gemina P F.* Legion No. 11 was stationed in Brigetio between 101 and 105 AD, the cavalry company formed the garrison of the plank camp from 101 AD to the reign of Hadrian. Thereafter, until the late Roman period the fortress belonged to the *ala III Augusta Thracum sagittaria c.R.*, which was replaced in the 4th century by the *equites Dalmatae*.

We know of only five specially trained equestrian archery units from the Middle Imperial period, three of which were stationed on the Pannonian border section, which was exposed to significant danger; in the Roman fortresses of Almásfüzitő, Nagytétény and Dunaújváros.

We do not know the exact size of the plank camp, but the team unit did not change when the fortress was rebuilt, so we expect similar sizes. The ground rampart of the palisade camp was reinforced by a turf brick wall, which Ferenc Fülep managed to observe in 1959.

The 3.37-hectare stone camp is one of the rectangular forts with rounded corners, with six side towers on each of its long sides and four side towers on each of its short fronts. On the basis of an inscription posteriorly inserted in the wall of the small fortress, the stone reconstruction of the palisade camp dates back to the middle of the 2nd century, the time of the reign of Antoninus Pius. The fort was rebuilt several times, the protruding gate towers were made under Caracalla, which were closed with U-shaped masonry a hundred years later, in the time of

Constantine - with the exception of the gate *porta praetoria* facing the Danube. At this time, the semi-circular towers at the corners were also rebuilt and the trend switched to fan-shaped towers.

The last major works can be dated to the two decades following the age of Valentinian, when the 0.1-hectare diamond-shaped fortress was erected in the northwest corner of the fort. The stone material of the former camp and the nearby *vicus* (camp village) as well as the former tombstones of the cemetery were also used for its construction. Among the similar structures in the northern ripa section, Foktorok is the westernmost fortress.

The history of the red mud storage cassette no. VII built in 1976 and the camp lying underneath probably got intertwined for a long time, if not forever. Besides the camp, the cassette covers the limes road, the Roman embankment, the substructure of the former Roman sluice, and the former watchtower on Puszta-domb.

The name of the Roman settlement of Almásfüzitő has been preserved in a double form in the sources. The form of its name “Azao” survived in the early 4th-century itinerary *Itinerarium Antonini* (Itin. Ant. 246, 3); the names “Odiabo” and “Odiavum” are known from the data of *Notitia Dignitatum* (Not. Occ. 33, 29) and the altar stone that came to light from the camp. Although it is not uncommon in Pannonia for the names of individual camps to change in the Late Imperial Period, neither name change nor name corruption is likely in the case of Odiavum / Azaum, both names can be derived from the original Pannonian / illyr “Adiavum” form.

In the border zone of the Roman Empire military facilities as well as civilian settlements grown in the immediate vicinity and forming an integral part of the camps also played an important role. The inhabitants of the barrack towns and villages were the craftsmen, farmers, merchants in the service of the military, veterans, indigenous people who followed the Roman way of life and their relatives.

The beginning of the research of the *vicus* (military village) near the auxiliary camp in Almásfüzitő was linked with the rescue excavations of the camp. The *vicus* around the camp, which, according to observations, surrounded the camp on three sides, can now only be explored in the strip west of the fort. However, this area is intensively disturbed. During the bombing of the Vacuum Oil Company in 1944, a number of hits were made, which are still indicated by bomb funnels, and large amounts of land were excavated from this part during the construction of the retaining wall of the sludge reservoir. The thickness of the remaining culture layer

varies greatly. The rescue excavations of the camp and the results of the excavations carried out in the western half of the vicus from 1998 to 2007 provide a closer insight into the life of a multi-phase part of the settlement, despite the poor conditions.

The environmental conditions of the flood-free terrace surface of the Foktorok area (meadow, floodplain woodland, abundance of water, meeting of roads), where the Romans raised their camps, have provided favourable conditions for human settlement since the early millennia.

During the rescue excavations of the camp, József Korek found Zseliz (end of the Middle Neolithic, end of the 6th millennium BC) and Bronze Age encrusted vessels in the late 1950s. Ten years later, during the rescue excavation of the Roman camp area, the research of settlement phenomena of other ages in the surrounding area could only be carried out in a hurry. Under the harsh conditions, Éva Vadász observed phenomena and finds suggesting the Late Neolithic, the Lime Encrusted Culture of the Middle Bronze Age and the Early Tumulus Culture (Late Bronze Age).

From the three eras, he identified houses, open-air stoves and ovens, as well as pits and two baby graves buried in pithos (large containers). The earliest settlement phenomena of the research commenced in 1998, similarly to the part lying under the sludge field, can be linked to periods well before the Romans: the Neolithic, and then the second half of the Middle Copper Age (4000–3600 / 3500 BC). Fragments of knapped stone tools, pottery fragments (*Furchenstich* = pottery with spiked grooves), spindle rings and a fragment of a female idol were found in the material of the pits beneath the Roman buildings.

In the history of mankind, the Neolithic, now called the “Neolithic package,” and then the Copper Age brought about a significant change. Productive farming (crop production and animal husbandry) developed and become widespread, and the necessary tools and knowledge (such as making clay pots) appeared, which was accompanied by an established way of life.

Prior to the Roman conquest, the area belonged to the tribal area of the Pannonian / Illyr *Aszali*, the area bordered by the Danube Bend, the Vértes Mountains and Bakonyér. During the excavations of the vicus in Almásfüzitő, no late La Tène finds were found that could be related to any indigenous population witnessing the Roman conquest. Of the catchment area of the Foktorok part, only the cemetery of the former Iron Age population is known from the 4th and 3rd centuries (La Tène

B – CI). The graves were discovered during earthworks at the northern edge of the former starch factory, the area of which was later given to the Oil Refinery. Its finds were added to the collection of Ödön Kállay.

Typical provincial Roman finds in the early strata of the vicus suggest a newly settled Roman-inspired settlement. The settlements of civilians moving with the Roman army were established nearly simultaneously with the camps, and their internal structure and construction followed a conscious system that formed the backbone of the camp and was aligned with the direction of the perpendicular roads. Their inhabitants were initially military families, merchants, and craftsmen, but a significant proportion of them were also of indigenous descent. The vicus population and the soldiers stationed in the camp presumably used a common cemetery. In the vicinity of Odiavum / Azaum we do not know the Early and Middle Imperial burial area, we only have data about the 4th century cemetery.

The earliest fortress of Almásfüzitő can be dated to the reign of Trajan, the early camp was a wooden-earth structure. The first inhabitants of the vicus, according to excavation observations, lived in half-buried, plastered wattle-and daub walled houses with impacted earth floors. Excavated objects include rectangular houses with rounded corners, oval pits, and pile-structured buildings. In addition to residential buildings, agricultural storage and workshop pits, also dug wells can be connected to the early period.

Since the main branch of the limes road did not touch the fort on this section, the side road connecting the limes road with the camp passed through the vicus. The proximity of the military route was of decisive importance in the life of the military villages, both from an economic and commercial point of view. Military-related families formed a layer with significant solvent demand in local society.

It is due to the along-the-Limes trade that early terra sigillatae, thin-walled clay beakers, the earliest specimens of which can be linked to workshops in northern Italy and southern Gaul (Consp. 39-43, Consp. 45 small bowls and a Drag 37 bowl by C. Cingius Senovir of Southern Gaul), could appear in our find place. These vessels date the earliest phase of the civil settlement to the period between 80 and 110 AD.

The earliest mintage of the vicus circulation is the silver denarius of Emperor Vespasian; however, the regular circulation of coins began with the coins of Emperors Trajan and Hadrian.

Tegulae with ATB and LEGXICP stamps add to a variety of early finds.

Several specimens of the bricks stamped by the *ala I Bosporanorum* have come to light. Most of the brick-laying workshops were in the hands of military units, and the name stamps denote an abbreviated form of the name of each company, providing excellent source material for research in the era.

In the vicus, stone buildings replacing pit houses and wooden buildings appeared at about the same time as the fortifications were rebuilt with stone. According to the surviving building inscription, the wooden-earth structures in the plank camp were replaced by buildings and fortifications built of stone in the middle of the 2nd century AD, during the reign of Antoninus Pius. In the camp village, this construction activity was completed in the first half of the 3rd century, which falls to the economic boom period of the Severus Dynasty.

During the excavations, only the stone foundations of the buildings came to light, the structure of the upper walls - in our case mostly adobe - can be deduced from the levelled debris of the former buildings.

It is possible that like at some other Transdanubian sites, the part of the settlement west of the ala-camp also had stone-based facilities as early as the middle of the 2nd century AD. The buildings of the Pannonian *vicuses* were usually simple rectangular single-room structures heated with a stone stove, but there were also more ornate, multi-room dwellings with part underfloor heating.

The buildings observed during the excavation are connected with a nearly 2.5-meter-wide stone-gravel-tegula-structured road, the direction of which is identical with the direction of the via praetoria road representing the north-south axis of the camp.

The floor plan of the building on the west side of the road is known from the two lower rows of stone of the foundation and the trail of the limestone, gravel-filled wall ditches. It consisted of at least four rooms, the southwestern 3×3.5 metre room of which was decorated with frescoes.

In Pannonian vicuses, we usually know rooms with terraces and underfloor heating only from baths and the more important, central buildings. Although the excavated hollow masonry bricks cannot be connected to buildings, the use of a heating system based on the flow of hot air is justified in the settlement.

The structure of the village is delineated by a regular system of ditches. The orientation of each section of the ditch is aligned with the direction of the two main roads within the camp perpendicular to each other, but their internal chronology is

awaiting clarification.

In addition to the industrial activity in the military camps, there was also an independent handicraft industry in the field of *vicuses*. We have little excavation experience from these workshops. A burry bronze fitting as well as a fragment of a graphite casting pattern suggest in-situ metallurgy.

The large amount of animal bone material from the site as well as tools associated with animal husbandry, such as a cowbell, refer to animal farming.

In the vicus, we can expect a change in structure and function in the first third of the 4th century. Residents of the part of the settlement west of the ala camp are believed to be seeking refuge within the walls of the camp and having demolished their former buildings they bury their dead in this area. We have no exact data on whether they moved within the fort from all or only part of the vicus in the Late Roman Period. In any case, in Pannonia after the withdrawal of the troops, the survival of the vicuses cannot be expected.

Between 1998 and 2007, a cemetery fragment consisting of 37 skeletal, 1 symbolic and 3 cremated graves was excavated. The orientation of most of the graves was SE-NW and NE-SE, the longitudinal axis of the graves was aligned with the direction of the side road connecting the limes road and the camp. Basically, only the NE orientation of the symbolic grave differs from this.

As the graves belonged to the top layer of the settlement the cemetery suffered the worst damage by the earthworks in the 1970s. During the excavation of the vicus, several burials came to light in which the bones of human skeletons were only partially preserved, as were the objects placed next to the dead were missing or were only sporadically preserved.

The excavated burials included a built and a partial stone chamber tomb, as well as coffin graves, tegula-covered earth graves, simple earth graves, and cremation burials. Earlier excavations in the area also turned a sarcophagus and a roof-like brick tomb out of the ground. The cemetery could have continued further west than the excavated part of the vicus, because a stone sarcophagus was found in its layer during the construction of the Oil Refinery, which began in 1904.

In the stone chamber tomb, carefully constructed of stones put in clay, a high-ranking man was placed for final rest, and an earlier tombstone was also re-used in the wall. The tomb was built of larger limestone slabs at the bottom, smaller pieces at the top, mixed with roofing brick fragments. A base trench was dug for the tomb

wall, which was filled with a little mortar, but no mortar binder was used in the masonry. The inner wall of the tomb, raised 45 cm high, was plastered. The top of the tomb was covered with planks, which were eventually sealed with gravel mortar. The planks rotted over time, so a thick layer of mortar crashed inside the tomb. A burial of more modest design was the one with two rows of stones for the walls, the bottom lined with masonry bricks, laterals; based on the bricks found in the vicinity of the tomb, probably also covered with them.

In simple earth graves, it is often observed that stones are packed next to, around, or under the dead. At only one grave, we observed that the stones were used to mark the surface of the burial, in the other cases they were found at the bottom of the grave pit.

In one of the women's tombs, under the skeleton, were pieces of dark, fine-woven fabric, a remnant of the shroud. Under the skull it was interwoven with a golden thread, a smaller piece of which, 3-4 mm in size, could be picked up. Above the skull, a striped discoloration appeared in the grave pit, suggesting decayed wood, which may even be the remnant of the wooden bier on which the deceased wrapped in the shroud was placed at rest.

One-third of the graves are without grave goods, but we do not know if the burials disturbed by earthworks originally contained no goods or they were simply destroyed.

Most of the Roman burials had some kind of grave goods: items of wear, jewellery, utensils, and weapons, as well as crockery, coins, and food scraps as provisions for the journey in the afterlife. Some of the objects expressed the dignity and rank of the deceased. The grave goods found in the vicus cemetery reflect the general picture observed in Pannonia, although show many small unique features and differences by area, settlement and social group.

The excavated cemetery is not particularly rich in grave ceramics. Next to the Late Roman grey coarse ware – eared jugs, beakers, mugs – we find a red-painted pitcher and plates with inverted rims. Iron knives, medals, and glass jars (truncated cone-shaped glasses, biconical narrow glass bottles, balsamarium) were found in male, female, and children's graves alike. The jug-glass ensemble, clay jug and glass cup combination appeared in three graves.

The typical characteristics of female funerals are jewellery: strings of beads, earrings, bone and bronze bracelets. The male graves contained iron and bronze

buckles, belt ends, crossbow brooches (buckle brooch from a child's grave), and iron and bronze rings. The buckled belts, typical accessories to mark ranks in men's graves, were most often laid next to the deceased. Only in a single grave did we find it along with the belt end around the waist, according to wear.

In Pannonian cemeteries, poultry was the most common food sacrifice, and as provision for a journey in the after-life, food could probably be placed in wooden plates - less often in clay pottery. In a total of five graves, mostly female, but also child and male graves, there were wing bones placed beside the dead.

Two graves in the cemetery also contained weapons, which is rare in Pannonia, in one an arrowhead and a dagger, in the other an arrowhead and an iron axe was placed beside the men's skeleton. Only the dead of the latter grave was buried girded with a waist belt, to whose feet - perhaps in a leather bag - a whip stone and an iron knife were also placed (herdsman's tools).

In the centre of the north-south-facing regularly-dug tomb there was only an intact mug and three beads - a melon-shell-shaped one belonging to a harness, an eyed and a bronze bead - without the remains of the deceased. Similar symbolic graves are known from other sites, presumably a memorial to a man who fell in a distant battle.

Of the three scattered ash graves, grave goods occurred in two, and only remnants of calcinated bones were found in the third grave. In the late Roman cemeteries, we find basically skeletal graves, cremation burials can be identified only in one-two cemeteries, mainly as a survival of the Middle Imperial rite. In the above part, however, this is not the phenomenon we are facing with. The coins of Valentinianus render the grave group with the iron scissors and the pottery to the late phase of the cemetery, while the emperor's coins are also found in the skeletal rite burials. Over the cremation grave in question another dead was later buried; the younger burial did not contain grave goods. The families who cremated their dead lived in one community with those who left skeleton graves behind, and the explanation for the different funeral rites is probably to be found in their Barbaric origins.

PATTINTOTT KŐESZKÖZÖK

A kőeszközök az emberi tevékenység legkorábbi dokumentumai. A *vicus* feltárása során nagy számban kerültek felszínre pattintott kőpengék.

Egyes darabjaikat a kopásnyomok alapján sarlóbetétként használták, de a nyersanyagként szolgáló kisebb-nagyobb magkövek is megtalálhatók az anyagunkban.

Alapanyagukjavarésza Dunántúli-középhegység területéről származó radiolarit, ami hazánk területén a legjelentősebb nyersanyagcsoportnak számított.

Távolsági importként kerülhetett a lelőhelyre az a sarlóbetét, melynek anyaga északi erraticus balti tűzkő (kova). Európa legnagyobb részén valaha a tűzkövek jelentették a legfontosabb kőeszköz nyersanyagot, amelynek több fajtája a magyarországi leletanyagokban is fellelhető.

STONE TOOLS

Stone tools are the earliest documents of human activity. During the excavation of the *vicus*, a large number of stone blades were unearthed.

Some of their pieces were used as sickle blades based on wear marks, but smaller or larger cores can also be found as raw materials.

Their raw material is mostly radiolarite from the Transdanubian Mountains, which is the most significant raw material group in Hungary.

As a long-distance import ware, a sickle blade made of Northern erratic Baltic flint could be found at the site.

In most of Europe, flintstones were once the most important raw material for stone tools, several types of which can be spotted in the Hungarian find material.

1. Csonkított penge, sarlóbetét
(*Sickle blade*)

Nyersanyaga kérdéses.

Lelőhely: Almásfüzitő-*vicus*, 34. szelvény

D-i fele, római réteg 3. ásónyom

M: 4 cm; Sz: 2 cm; Ltsz: KDM 2021.5.26.

2. Penge, sarlóbetét (*Sickle blade*)

Nyersanyaga északi erraticus tűzkő.

Lelőhely: 29. szelvény, római réteg

3. ásónyom, K-i tanúfalnál lévő árok

M: 4,5 cm; Sz: 2 cm; Ltsz: KDM 2021.5.7.

3. Penge (*Lithic blade*)

Nyersanyaga radiolarit.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 25. szelvény
közepe, út déli felének bontása

M: 5,5 cm; Sz: 1,2 cm; Ltsz: KDM 2021.4.11.

4. Penge (*Lithic blade*)

Nyersanyaga radiolarit.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 25. szelvény
közepe, út déli felének bontása

M: 5,4 cm; Sz: 1 cm; Ltsz: KDM 2021.4.12.

5. Penge (*Lithic blade*)

Nyersanyaga radiolarit.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 25. szelvény
közepe, út déli felének bontása

M: 5,2 cm; Sz: 1,1 cm; Ltsz: KDM 2021.4.13.

6. Szilánk (*Lithic flake*)

Nyersanyaga radiolarit.

Lelőhely: 24. szelvény ÉK-i negyed,
2. ásónyom, épületen kívüli szürke,
kevert réteg

M: 3,2 cm; Sz: 2,5 cm; Ltsz: KDM 2021.4.4.

7. Magkő (*Lithic core*)

Nyersanyaga úrkúti radiolarit.

Lelőhely: 24. szelvény ÉK-i negyed,
2. ásónyom, épületen kívüli szürke,
kevert réteg

M: 3,5 cm; Sz: 2,8 cm; Ltsz: KDM 2021.4.5.

8. Pengemagkő (*Lithic blade core*)

Nyersanyaga bakonyi radiolarit.

Lelőhely: 26. szelvény K-i fele,
őskori gödör É-i része, 3-4. ásónyom

M: 3,5 cm; Sz: 1,8 cm

Ltsz: KDM 2021.4.21.

9. Magkő (*Lithic core*)

Nyersanyaga bakonyi radiolarit.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 21. szelvény, kút

M: 5×6 cm; Ltsz: KDM 2021.3.47.

10. Szilánk (*Lithic flake*)

Nyersanyaga radiolarit.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 7. szelvény,
3. ásónyom, modern rátöltés

M: 3 cm; Sz: 1 cm; Ltsz: KDM 2021.1.18.

11. Szilánk (*Lithic flake*)

Nyersanyaga radiolarit.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 36. szelvény,
római réteg 2. ásónyom

M: 3,8 cm; Sz: 2 cm; Ltsz: KDM 2021.6.2.

RÉZKORI LELETANYAG

Az őskor különböző korszakainak jellegzetes leletei az agyagból formált, primitív szobrocskák. A feltárás során a római rétegek alján a női alakot szimbolizáló lapos testű idolkak csupán a felső teste került elő, ami feltehetően a korai rézkor időszakából származik.

12. Női idolk (Idol)

Lapos testű, női alakot szimbolizáló agyagszobrocska töredéke.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 31. szelvény
DNY-i negyed, római réteg 3. ásonyom nyesése

H: 5,5 cm; Sz: 5,1 cm; Ltsz: KDM 2021.5.17.

13. Orsókarikák (*Spindle-whorl*)

Lapos, agyag orsókarikák. Anyaguk homokos, kavicsos.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 23. szelvény,
épület belsejének bontása, 2-3. ány.

D: 4,3-5,2 cm; V: 1-1,5 cm

Ltsz: KDM 2021.3.72.

14. Edénytöredék (*Vessel fragment*)

Tűzdelt-barázdált díszű (ún. *Furchenstich*), kónikus mélytál perem- és oldaltöredéke.

Fala enyhén ívelt, törtprofilú. Bebökkődésekkel és kimetszésekkel kialakított geometrikus struktúramintával díszített, amelyet mészbetéttel töltöttek ki. Pereme elkeskenyedő, lekerekített, oldalfalának törésvonalában kisméretű, hosszanti bütyökek. Anyaga sötétszürke, homokos, jól iszapolt, felülete középszürke és sötétbarna, kézzel formált.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 22. szelvény
K-i fele, őskori gödör

Pá: 26 cm; Ltsz: KDM 2021.3.74.

COPPER AGE FINDS

Typical finds from different periods of prehistory are primitive figurines formed from clay. During the excavation, only the upper body of a flat bodied idol symbolizing a female figure was found at the bottom of the Roman layer, presumably from the Early Copper Age.

IMPORT EDÉNYEK

A terra sigillata a római kor jellegzetes, térségünkben távoli importból származó luxuskerámiaja. Vörös bevonatuk és sajátos díszítéstechnikájuk – rátett díszek, reliefes ábrázolások és vésett motívumok – dekoratív jelleget kölcsönöz az edényeknek.

Gyártóműhelyeik és fazekasmestereik körét és időrendjét jól ismerjük, ezért termékeiket pár évtizedes pontossággal keltezni tudjuk.

A birodalmi piacokra kezdetben Itália különböző régióiban, majd a Dél- és Közép-Galliában (La Graufesenque, Lezoux), ezt követően pedig a Rajna mentén (Rheinzabern) készültek a díszes tálak, illetve a díszítetlen tányérok, palackok, csészék és poharak.

A Severus-korban a korábbi műhelyek szerepét az Inn folyó menti fazekas-telepek vették át (Westerndorf és Pfaffenhofen), melyek elsősorban Pannoniát és a szomszédos tartományokat látták el gyártmányaikkal.

A pannon provinciákban néhány kiemelt jelentőségű lelőhelytől eltekintve, ahova a kései észak-afrikai gyártmányok (*terra sigillata chiara*) is eljutottak, a sigillaták forgalma az Inn menti műhelyek termékeivel a 3. század közepe táján zárult.

IMPORTED VESSELS

Terra sigillata is the typical luxury pottery of the Roman era, remote import ware in our area. Their red coating and special decoration techniques such as overlays, relief depictions and engraved motifs give the dishes a decorative character.

We know the circle and chronology of their workshops and potters well, so we can date their products with a precision of a few decades.

Unadorned plates and ornate bowls, bottles, cups and beakers were made for imperial markets, first in different regions of Italy, then in Southern and Central Gaul (La Graufesenque, Lezoux) and then along the Rhine (Rheinzabern).

In the Severus period, the role of former workshops was taken over by pottery colonies along the Inn River (Westerndorf, Pfaffenhofen), which supplied mainly Pannonia and neighbouring provinces with their products.

Apart from a few high-profile sites in the Pannonian provinces, where late North African products (*terra sigillata chiara*) also reached, the trade of sigillatas ended mostly with the products of the workshops along the Inn around the middle of the 3rd century.

15. Terra sigillata (*Italian terra sigillata*)
Consp. 39 formájú barbotindízes tálka
peremtöredéke szőlőfürt motívummal.
Műhely: Észak-Itália (Flavius–Traianus)
Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 42. szelvény
É-i fele, árok betöltése, 2-3. ásónyom
Pá: 18 cm; Ltsz: KDM 2021.7.3.

16. Terra sigillata (*Italian terra sigillata*)
Consp. 45 formájú tálka peremtöredéke
barbotinos borostyánlevél díszítéssel.
Műhely: Észak-Itália (Flavius–Traianus)
Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 42. szelvény
É-i fele, árok betöltése, 2-3. ásónyom
Pá: 13 cm; Ltsz: KDM 2021.7.4.

17. Terra sigillata
(*South Gaulish terra sigillata*)
Drag. 42 formájú tálka perem- és oldal-
töredéke fogófüllel.
Műhely: Dél-Gallia (Flavius–Hadrianus)
Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 25. szelvény
közepe, az út északi felének bontása
Pá: 14 cm; Ltsz: KDM 2021.4.9.

18. Terra sigillata

(*South Gaulish terra sigillata*)

Drag. 37 formájú tál. A reliefmezőt felül hullámvonallal kísért tojásfüzér (Mees 1995, T. 185. 2) határolja, alatta a képmezőt függőlegesen és vízszintesen hullámvonalak osztják metopékra, a metszési pontokat rozetták díszítik. A hosszanti képmezőket figurális ábrázolások töltik ki, az osztott mezőkben a figurális ábrázolások mellett állatok és növényi motívumok jelentkeznek. Az egyik hosszanti mező kezében koszorút tartó Victoriát jelenít meg (O. 808B), az alatta lévő mezőben fűcsomót ábrázoló növényi ornamentika található. A következő hosszanti mezőben térdeplő harcos (O. 209) látható, az azt követően Diana kutyával (O. 103). A köztes mezőket vízszintes hullámvonalak tagolják. Dianától balra fogathajtó ábrázolás (O. 1162), illetve a képmező alján fűben táncoló satyrok (Mees 1995, T. 186. 6) jelennek meg. Jobbra a felső, osztott mezőben ugyancsak fogathajtó (O. 1168), alul pedig az előzővel megegyező táncoló satyrok figyelhetők meg. Továbbhaladva a felső mezőben fogathajtó (O. 1162), a középsőben nyúl, alul kutya (Mees 1995, T. 186. 2) jelentkezik. Alul a reliefmezőt balra haladó, háromosztatú levelekből álló fríz zárja (Mees 1995, T. 188. 4–5).

Műhely: Dél-Gallia

Mester: C. Cingius Senovir/Masculus

(Kr. u. 80/110–120/130)

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 17. szelvény K-i fele,

római réteg 1. ásónyom, 12. gödör

Pá: 25,2 cm; Tá: 9,5 cm; M: 11,8 cm

Ltsz: KDM 2001.49.2.

19. Terra sigillata

(Central Gaulish terra sigillata)

Drag. 37 formájú tál perem és oldal-töredéke. A reliefsmező gyöngysorral kísért tojásfüzérrel (CGP Fig. 47. 3), alatta nagyméretű indahullámmal és szőlőlevéllel (CGP Fig. 47. 38) díszített. A képmezőben elszórta kisméretű levélkék (CGP Fig. 47. 17) és madárkák töltik ki a teret.

Műhely: Lezoux

Mester: Cinnamus (Antoninus Pius–Marcus Aurelius)

Lelőhely: Almásfüzitő, szórvány

Pá: 23 cm; Ltsz: KDM 2021.9.2.

20. Terra sigillata

(Terra sigillata from Germania Superior)

Drag. 33 formájú csésze. Másodlagosan erősen égett, oldalfala kissé kónikus, kívül hornyolás fut körbe.

Műhely: Rheinzabern

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 45. szelvény,

DNY-i rábontás, edénydepó

Pá: 9,5 cm; M: 6,5 cm; Tá: 3,5 cm

Ltsz: KDM 2021.7.33.

21. Terra sigillata

(Terra sigillata from Germania Superior)

Drag. 18/31 formájú tányér aljának és talpgyűrűjének töredéke. Alján névbélyeggel: [R]EGINVSFEC.

Műhely: Rheinzabern

Mester: Reginus

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 29. szelvény

K-i fele, árok betöltése, 1. ásónyom

Tá: 10 cm; Ltsz: KDM 2021.5.4.

22. Terra sigillata

(Terra sigillata from Germania Superior)

Drag. 32 formájú tányér perem-, oldal- és aljtöredéke talpgyűrűvel. Alján névbélyeg:

MATERNINVSF

Műhely: Rheinzabern (késő Antoninus–Severus kor)

Mester: Materninus

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 34. szelvény

D-i fele, római réteg 2. ásónyom, faltól K-re

Pá: 22 cm; M: 7 cm; Tá: 11 cm

Ltsz: KDM 2021.5.25.

23. Terra sigillata

(Terra sigillata from Germania Superior)

Drag. 32 formájú tányér perem-, oldal- és aljtöredéke talpgyűrűvel. Másodlagosan erősen égett, kiegészített. Alján névbélyeggel: IVLIV(FII?).

Műhely: Rheinzabern (Severus kor)

Mester: Iulius

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 45. szelvény,

DNY-i rábontás, edénydepó

Pá: 19,7 cm; M: 5 cm; Tá: 9 cm

Ltsz: KDM 2021.7.32.

24. Terra sigillata

(Terra sigillata from Germania Superior)

Drag. 37 formájú tál oldaltöredéke. A reliefmezőben tojásfüzér (Ri-Fi E18), alatta gladiator ábrázolása háromágú szigonnyal (Ri-Fi M204a), a reliefmezőben retrográd névbélyeg: REGINVSFEC.

Műhely: Rheinzabern

Mester: Reginus II

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 29. szelvény

É-i fele, római réteg 2-3. ásónyom.

M: 5×5,5 cm; Ltsz: KDM 2021.5.3.

25. Terra sigillata

(Terra sigillata from Westerdorf)

Drag. 37 formájú tál perem- és oldaltöredéke. A reliefmezőben tojásfüzér (Kellner E2), alatta figurális ábrázolások jelentkezik: Vulcanus kalapáccsal és kovácsfogóval (Kellner 6), harcos lándzsával és törrel (Kellner 12), valamint posztamensre támaszkodó Venus (Kellner 2). A figurális ábrázolások között a mező tetején nyéllal ellátott levélkehely (Kellner 46) található, körülötte asztragaloszok (Kellner 50), illetve VENERI bélyegzésű mezőből és kettős félkörívből álló motívum (Kellner 59) foglal helyet. Peremén AGISILLVS(FEC) névbélyeggel.

Műhely: Westerdorf

Mester: Comitialis (2. század vége–3. század eleje)

Lelőhely: Almásfüzitő, szórvány

Pá: 24 cm; Ltsz: KDM 2021.9.1.

26. Észak-itáliai vékonyfalú pohár
(*Italian black eggshell ware*)

Vékonyfalú, kétfülű, bikónikus formájú, talpkiképzéses pohár. Anyaga világosszürke, jól iszapolt, kívül és belül egyaránt középszürke, fényes bevonattal. Az oldalfal törésvonala alatt és fölött egyszeres fogaskarcolt sáv fut körbe.

Műhely: Észak-Itália (Flavius–Traianus)

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 17. szelvény,
12. gödör

Pá: 8,2 cm; M: 6 cm; Tá: 3,5 cm

Ltsz: KDM 2021.2.21.

27. Észak-itáliai vékonyfalú pohár
(*Italian black eggshell ware*)

Vékonyfalú, kétfülű, bikónikus formájú, talpkiképzéses pohár. Anyaga világosszürke, jól iszapolt, kívül és belül egyaránt sötétszürke, fényes bevonattal. A perem alatt a törésvonal feletti sávban négyszeres fogaskaolt sáv fut körbe. Kisméretű fogófülei négyosztatúak.

Műhely: Észak-Itália (Flavius–Traianus)

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 21. szelvény
közepe, habarcsózás alól, 12. gödör

Pá: 6,8 cm; M: 7 cm; Tá: 2,6 cm

Ltsz: KDM 2021.2.22.

A közép-galliai mázas termékek elsősorban Galliában és Britannia lelőhelyein fordulnak elő, szórványosan a Rajna-vidéken és Raetiában, a mai Bajorország és Svájc területén is, felvevőpiacra találtak.

Glazed products from Central Gaul occur primarily in Gaul and Britain, and also turn up sporadically in the Rhineland and Raetia.

28. Közép-galliai mázas tál

(Central Gaulish glazed ware)

Drag, 37 formára emlékeztető, vékonyfalú, mázas bevonatú tál. Anyaga keményre égetett, majdnem tiszta fehér, kevés vörös zárvánnyal. Az edény teljes felületét áttetsző, halványsárga, zöldes árnyalatú ólomház borítja, kisebb foltokban sötét olívizöld színű. Díszítése rátétes technológiával készült (barbotin). A peremsávot és a díszített képmező vízszintes léctagot övező apró barbotinos pöttyök választják el egymástól. A képmező tetején tojásfüzérre emlékeztető kettős félkörívből álló motívum fut körbe. A félkörívek között nyéllel ellátott levélkék indulnak, amelyek követik a félkörívek vonalát.

Műhely: Allier-völgy vagy Lezoux

környéke (Flavius–2. század eleje)

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 31. szelvény

D-i fele és DK-i negyede, árok betöltése,

1. ásónyom

Pá: 16 cm; Fv: 0,3-0,4 cm

Ltsz: KDM 2021.5.13.

PROVINCIAÁLIS RÓMAI ÁRU

Az ásatások tömegletét a kerámia alkotja. Az agyagedények könnyen törtek és gyakorta háztartási hulladékká váltak, csak ritkán javították őket.

A vicus edénykészletének csak kisebb hányada származik távolsági kereskedelemről. A luxusnak számító importedények gyártása speciális műhelykörökhöz kötődött, ilyenek többek között a terra sigillata, az itáliai vékonyfalú edények, az amphorák, valamint a kora császárkori mázas darabok némelyike is.

A leletanyag többsége azonban a helyi provinciális műhelyek terméke. A római háztartások általános edénykészletét a jól iszapolt, vöröses színű asztali edények – tálak, korsók, poharak, csészék, tányérok és tálkák – mellett, a szemcsés anyagú, szürkére égetett háztartási edények – tárolóedények, fazekak, fedők – alkotják.

Edényeink formai és díszítő jegyei a közeli brigetioi fazekastelepek (Kurucdomb és Gerhát) termékeinek sajátosságait mutatják. Lelőhelyünk a két, katonai igazgatás alatt álló edénygyártóműhely közvetlen piacterületéhez tartozott.

PANNONIAI SZÜRKE ÁRU

PROVINCIAL ROMAN WARE

The mass finds of the excavations are made up of ceramics. Clay pots broke easily and became household waste, rarely repaired.

Only a small portion of the vicus crockery comes from long-distance trade. The production of luxury imported items was associated with special workshop circles, such as terra sigillata, Italian thin-walled pots, amphoras, and some of the Early Imperial glazed pieces. However, most of the finds are the product of local provincial workshops.

The general set of dishes of Roman households consists of fine sandy, finely crafted red tableware – bowls, jugs, beakers, cups and plates – and coarse household greyware, containers, pots, lids.

The formal and decorative features of our vessels show the characteristics of the pottery colonies of nearby Brigetio, Kurucdomb and Gerhát. The vicus of Odiavum belonged to the direct market area of the above-mentioned pottery workshops under military administration.

29. Pannoniai szürke tál

(Pannonian grey ware)

Drag. 37 formát utánzó pannoniai szürke, dudorperemű, félgömbös tál. Oldalát kívül sekély hornyolás tagolja. Anyaga világosszürke, jól iszapolt, középszürke bevonata erősen kopott. Belül az alján körgyűrűvel határolt fogaskarcolt sáv fut körbe.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 17. és 21.

szelvény, 12. gödör

Pá: 16 cm; Tá: 7,4 cm; Ltsz: KDM 2021.5.11.

30. Reliefes tál (*Pannonian grey ware*)

Drag. 37 formát utánzó pannoniai szürke tál perem- és oldaltöredéke. A peremsáv alatt a reliefmező felső záródását tojásfüzérre emlékeztető, ötkaréjos levelekből álló mintasor alkotja. Alatta állatábrázolások láthatók: szarvas, tőle jobbra kiterjesztett szárnyú madár. Közöttük kisméretű, sokszírmű rozetták töltik ki a mezőt. Anyaga világosszürke, jól iszapolt, középszürke bevonata erősen kopott.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 30. szelvény, lakógödör

Pá: 18 cm; Ltsz: KDM 2021.5.11.

31. Reliefes tál (*Pannonian grey ware*)

Drag. 37 formát utánzó pannoniai szürke tál alsó oldaltöredéke. A reliefmezőt alul sűrűn egymás mellé pecsételt, négy léctagból álló motívumsor zárja, felette pálmalevelek sorakoznak. Anyaga világosszürke, jól iszapolt, felületéről a bevonat lekopott.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 21. szelvény

É-i fele, 4. ásónyom

M: 6×4,5 cm; Ltsz: KDM 2021.3.40.

32. Reliefes tál (*Pannonian grey ware*)

Drag. 37 formát utánzó pannoniai szürke tál aljának töredéke talpgyűrűvel. A reliefmező alját sűrűn egymás mellé pecsételt X-motívumokból álló fríz alkotja, felette "m" betűt formázó íves motívumsor fut körbe. A képmezőben figurális ábrázolás és szőlőmotívum töredéke látható. Anyaga világosszürke, jól iszapolt, mindkét oldalán fényes, világosszürke bevonat.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 21. szelvény, rábontás a kútra

Tá: 10 cm; Ltsz: KDM 2021.3.53.

33. Reliefes tál (*Pannonian grey ware*)

Drag. 37 formát utánzó pannoniai szürke tál perem- és oldaltöredéke. A peremsáv alatt a reliefmező felső záródását négyes tagokból álló, fordított állású tojásfüzérsor adja, alatta egymás mellé pecsételt pelta motívumok sorakoznak. Anyaga világosszürke, jól iszapolt; sötétszürke bevonata erősen kopott.

Lelőhely: Almásfüzitő, szórvány
Pá: 24 cm; Ltsz: KDM 2021.9.3.

34. Bepecsételt díszű tál

(*Pannonian grey ware*)

Drag. 37 formát utánzó pannoniai szürke tál perem-, oldal- és aljtöredéke. A peremsáv alatt felül a reliefmezőt balra futó levélfρίζ határolja, alatta rovátkolt patkóalakú motívumból és tojástagból álló sordísz fut körbe, az U alakú motívumok között függőleges, pontkörös végződésű elválasztótaggal. Alatta a mezőben nagyméretű csúcsokra állított lándzsaalakú levélmotívumok sorakoznak. A levelek között felül kisméretű rozetták, alul háromosztatú levélkék találhatóak. A reliefmezőt alul jobbra futó levélfρίζ zárja. Anyaga világosszürke, jól iszapolt; középsszürke, fényes bevonata kissé kopott.

Lelőhely: Almásfüzitő, szórvány
Pá: 18 cm; M: 9,5 cm; Tá: 7 cm
Ltsz: KDM 2021.9.4.

35. Bepecsételt díszű tál

(Pannonian grey ware)

Drag. 37 formát utánzó pannoniai szürke tál aljának töredéke talpgyűrűvel. Az edény belsejében árkolással határolt többsoros rovátkolással díszített körgyűrű fut körbe, közepén bepecsételt levélmotívumokkal. Anyaga világosszürke, jól iszapolt; középszürke, fényes bevonata erősen kopott.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 21. szelvény

ÉNy-i negyed, kút

Tá: 8 cm; Ltsz: KDM 2021.3.46.

36. Bepecsételt díszű tál

(Pannonian grey ware)

Drag. 37 formát utánzó pannoniai szürke tál aljának töredéke talpgyűrűvel. Belül az edény alján három lándzsaalakú, nyéllel ellátott levélmotívum található. Anyaga világosszürke, jól iszapolt; középszürke, fényes bevonata kissé kopott.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 20. szelvény

É-i fele, 9. ásónyom, kút

Tá: 7,8 cm; Ltsz: KDM 2021.3.36.

37. Tál *(Pannonian grey ware)*

Drag. 37 formát utánzó pannoniai szürke tál aljának töredéke talpgyűrűvel. Belül az edény alján kettős körgyűrűben névbélyeg töredéke: [--]RIMANVSF. Kívül az edény alján graffito: X. Anyaga középszürke, jól iszapolt; bevonata sötét-szürke, közepes fényű, jó minőségű.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 46. szelvény,

ÉK-i negyed, római réteg 2. ásónyom

Tá: 8,8 cm; Ltsz: KDM 2021.8.8.

MÁRVÁNYOS DÍSZŰ KERÁMIA

38. Márványos díszű tál (*Marbled ware*)
Alacsony, kónikus falú, nagyméretű tál kihajló peremrésszel; alacsony talpgyűrűjét kettős hornyolással alakították ki. Kívül és belül a peremén narancsvörös árnyalatú márványos festéssel. Peremsávjának belső bepecsételt, plasztikus mintázata fém és üvegedényekre emlékeztet. Az edény falát belül pikkelyszerűen egymáshoz csatlakozó, festett körgyűrűk díszítik; minden elemben három festett pöttyel. Anyaga világossárga, jól iszapolt, apró vörös zárványokkal.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 21. szelvény

DNy-i negyed, 5. ásónyom, 12. gödör

Pá: 26 cm; M: 4,5 cm; Ltsz: KDM 2021.3.27.

39. Márványos díszű tál (*Marbled ware*)
Nagyméretű, kónikus mélytál kissé behúzott, sarlóalakú peremmel, alacsony talpgyűrűvel. Anyaga jól iszapolt, nyers színű, kisebb mézzzárványokkal. Felülete kívül esztergált. Belül sugárirányú, kívül a peremén kissé ívelt vonalú, függőleges irányú márványos jellegű, világosvörös festés figyelhető meg.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 1. szelvény,
4. gödör

Pá: 25,5 cm; M: 9 cm; Tá: 10 cm

Ltsz: KDM 2021.1.33.

40. Nyers színű, bikónikus tál
(*Fine red ware, biconical bowl*)

Dudorperemű, talpkorongos aljú tál. Anyaga világos téglavörös, jól iszapolt, finom szemcsézetű. Felülete esztergált.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 17. és

21. szelvények, 12. gödör

Pá: 22 cm; M: 7 cm; Tá: 9 cm

Ltsz: KDM 2021.3.6.

POMPEJI VÖRÖS TÁLAK UTÁNZATAI ('KATONATÁNYÉR')

41. Nyers színű lapostányér

(Red-slipped plate)

Pereme lekerekített, alján koncentrikus körökkel. Anyaga világosvörös, jól iszapolt, szórványosan mészszemcsét és piritet tartalmaz. Mindkét oldalán vörös festéssel.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 5. kutatóárok

Pá: 16,5 cm; M: 3,2 cm; Tá: 11,4 cm

Ltsz: KDM 2021.1.17.

42. Nyers színű lapostányér

(Red-slipped plate)

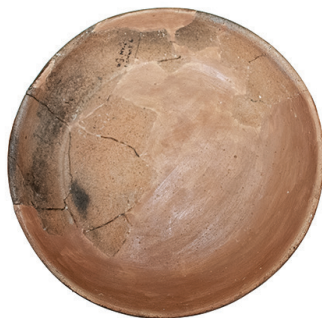
Pereme lekerekített, alja egyenesen vágott. Anyaga foltos, világos téglavörös és sötétszürke, homokkal és apró kavicscsal soványított. Felülete esztergált, kissé kipattogzott. Bevonata nincs. Másodlagosan égett.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 7. szelvény,

6. gödör

Pá: 19,7 cm; M: 4 cm; Tá: 15 cm

Ltsz: KDM 2021.1.24.

43. Nyers színű lapostányér

(Red-slipped plate)

Anyaga nyers színű, kissé homokos. Pereme elkeskenyedő, lekerekített, belül a perem alatt vékony bevált vonal fut körbe. Belül matt vörös festés nyoma, felülete esztergált. Másodlagosan égett.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 1. szelvény,

4-4a gödör

Pá: 22,8 cm; M: 4,8 cm; Tá: 16,6 cm

Ltsz: KDM 2021.1.5.

44. Nyers színű lapostányér
(*Red-slipped plate*)

Pereme profilálatlan, lekerekített, alja egyenesen vágott. Anyaga világos téglavörös, homokkal, apró mészszemcsékkel és szórványosan kavicszal soványított. Felülete finom szemcsés, enyhén kipattogzott. Belül és kívül a perem alatti sávban gyenge fényű, narancsvörös festés jelentkezik. Belül az edény alján egy-egy sekély hornyolás fut körbe. Részben másodlagosan égett.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 17. és 21.

szelvények, 12. gödör

Pá: 15,4 cm; M: 3,8 cm; Tá: 10,4 cm

Ltsz: KDM 2021.3.7.

45. Nyers színű lapostányér
(*Red-slipped plate*)

A perem alatt mindkét oldalán sötétvörös, gyenge fényű festéssel; anyaga jól iszapolt, világossárga.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 7. szelvény, 6. gödör

Pá: 24 cm; M: 4,8 cm; Tá: 18,2 cm

Ltsz: KDM 2021.1.28.

46. Nyers színű lapostányér
(*Red-slipped plate*)

Pereme profilálatlan lekerekített, alja egyenesen vágott. Anyaga világos téglavörös, jól iszapolt, kissé homokos, szórványosan piritos. Felülete finom szemcsészetű, kívül esztergált; mindkét oldalán a perem alatt közepes fényű, élénk vörös festés. Belül az edény alján 2×2 hornyolás fut körbe.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 34. szelvény

ÉNy-i sarok, gödör

Pá: 27,8 cm; M: 6 cm; Tá: 20,8 cm

Ltsz: KDM 2021.5.32.

47. Nyers színű lapostányér

(Red-slipped plate)

Pereme lekerekített, alja egyenesen vágott. Anyaga foltos téglavörös és szürke, jól iszapolt. Felülete esztergált. Mindkét oldalán közepes fényű, narancsvörös festés. Másodlagosan erősen égett.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 45. szelvény, DNY-i rábontás, edénydepó

Pá: 15,5 cm; M: 3 cm; Tá: 13 cm

Ltsz: KDM 2021.7.29.

48. Nyers színű lapostányér

(Red-slipped plate)

Pereme profilálatlan, lekerekített, alja egyenesen vágott. Anyaga világos téglavörös, jól iszapolt, kívül és belül egyaránt, valamint az alján élénkvörös, közepes fényű festés. Másodlagosan égett.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 34. szelvény

ÉNy-i sarok, gödör

Pá: 18,5 cm; M: 4 cm; Tá: 14,2 cm

Ltsz: KDM 2021.5.31.

49. Nyers színű lapostányér

(Red-slipped plate)

Pereme profilálatlan, lekerekített, alja egyenesen vágott. Anyaga világos sárgászöld, jól iszapolt, belül matt vörös festés, ami erősen kopott. Belül az edény alján sekélyen hornyolt kettős vonalköteg fut körbe.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 31. szelvény, edénydepó

Pá: 18 cm; M: 4 cm; Tá: 12 cm

Ltsz: KDM 2021.5.2.

NYERS SZÍNŰ ASZTALI ÉS HASZNÁLATI EDÉNYEK

50. Homokbeszórásos pohár
(*Cup with Griesbewurf*)

Alacsony talpkorongos, homokbeszórásos, tojásdad pohár. Pereme függőleges állású, tagolt. Anyaga világosvörös, jól iszapolt. Belül matt vörös festés, kívül fényes bevonat nyoma. Másodlagosan égett.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 7. szelvény,
6. gödör, 2-3. ásónyom

Pá: 7 cm; M: 7,8 cm; Tá: 3,8 cm

Ltsz: KDM 2021.1.31.

51. Nyers színű, homokbeszórásos pohár
(*Beaker with Griesbewurf*)

Oldalfalán ferde bevágásokkal dínnyehéj jellegűen tagolt, szélesszájú pohár. Keskeny alja talpkorongos. Függőleges állású pereme osztott, belül fedőhornyos. Perem alól induló szalagfüle háromosztatú, alsó csatlakozásánál két bütyökkel díszített. Anyaga világos téglavörös, jól iszapolt, finom szemcsézettű. Mindkét oldalát gyenge fényű, narancsvörös festés és teljes külső felületét homokbeszórás fedi.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 17. és
21. szelvények, 12. gödör

Pá: 9 cm; M: 11 cm; Tá: 4,2 cm

Ltsz: KDM 2021.3.9.

52. Nyers színű korsó (*Jug*)

Tölcséres nyakú, tojásdad testű, talpkorongos korsó, osztatlan szalagfüle a perem alatt indul és a vállrészen csatlakozik az edény testéhez. Anyaga jól iszapolt, világos sárgászöld, helyenként mészzárványokkal.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 31. szelvény
K-i fele

Pá: 6,5 cm; M: 27,5 cm; Tá: 7,5 cm

Ltsz: KDM 2021.5.37.

53. Nyers színű, lapos tál vagy fedő
(*Fine red ware, plate or lid*)

Pereme enyhén kihajló, ferdén metszett. Anyaga világos téglavörös, jól iszapolt, kevés homokkal és piritszemcsékkel, finom szemcsészetű. Másodlagosan égett.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 17. és

21. szelvények, 12. gödör

Pá: 20,5 cm; M: 3,5 cm; Tā: 4,5 cm

Ltsz: KDM 2021.3.8.

54. Nyers színű, kúpos tál vagy fedő
(*Fine red ware, plate or lid*)

Pereme lekerekített. Anyaga foltos, világos téglavörös és sötétszürke, jól iszapolt. Másodlagosan égett.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 7. szelvény,
6. gödör

Pá: 20,5 cm; M: 3,5 cm; Áfg: 5 cm

Ltsz: KDM 2021.1.27.

55. Dörzstál (*Mortaria*)

Anyaga téglavörös, eldolgozatlan agyagszemcsékkel és vörös zárványokkal. Kívül részben esztergált.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 22. szelvény
rábontás, kőves kút

Tā: 18 cm; Fv: 1-3 cm

Ltsz: KDM 2021.3.64.

56. Nyers színű, kúpos fedő

(Fine red ware, lid)

Pereme profilálatlan, lekerekített. Anyaga világos téglavörös, jól iszapolt, pirites, szórványosan mészszemcséket tartalmaz.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 7. szelvény, 6. gödör

Pá: 12,5 cm; M: 2,5 cm; Áfg: 2 cm

Ltsz: KDM 2021.1.25.

57. Nyers színű, kúpos fedő

(Fine red ware, lid)

Pereme profilálatlan, lekerekített. Anyaga világos téglavörös, jól iszapolt. Kívül erőteljes korongolásnyomokkal.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 34. szelvény

ÉNy-i sarok, gödör

Pá: 17,2 cm; M: 6,3 cm; Áfg: 4,2 cm

Ltsz: KDM 2021.5.33.

58. Nyers színű, kúpos fedő

(Fine red ware, lid)

Pereme profilálatlan. Anyaga világos téglaszínű, jól iszapolt, homokkal, szórványosan mésszel és kavicsal soványított. Felülete helyenként kipattogzott, finom szemcsézetű. Hamus nyomokkal.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 17. és

21. szelvények, 12. gödör

Pá: 12 cm; M: 3,5 cm; Áfg: 2,8 cm

Ltsz: KDM 2021.3.12.

SZÜRKE ASZTALI EDÉNYEK

59. Vékonyfalú, tojásdad pohár

(Thin-walled ovoid beaker, fine grey ware)

Szájrésze enyhén kihajló. Anyaga közép-szürke, jól iszapolt. Kívül és belül a perem alatt fényes fekete bevonattal. Vállán négyszeres sekély hornyolás fut körbe.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 1. szelvény, 4-4a gödör

Pá: 8 cm; M: 10,5 cm; Tá: 4 cm

Ltsz: KDM 2021.1.7.

60. Tojásdad porhár

(Thin-walled ovoid beaker, grey ware)

Alja egyenesen vágott, szájrésze ferdén kihajló, pereme lekerekített, belül fedő-hornyos. Anyaga világosszürke, kvarccal és szórványosan kavicssal soványított. Hasán sekély hornyolás fut körbe.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 17. és 21. szelvények, 12. gödör

Pá: 9 cm; M: 11,4 cm; Tá: 4,8 cm

Ltsz: KDM 2021.3.13.

61. Engobos, tojásdad pohár

(Thin-walled ovoid beaker, fine grey ware)

Szájrésze ferdén kihajló, alja talpkorongos. Anyaga jól iszapolt, közép-szürke, finom szemcsézetű. Mindkét oldalán magas fényű, sötétszürke bevonat. Vállán és az edény alsó harmadában keskeny fogaskarcolt díszű sáv fut körbe.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 17. és 12. szelvények, 12. gödör

Pá: 7,8 cm; M: 10,2 cm; Tá: 4 cm

Ltsz: KDM 2021.3.14.

62. Horpasztott falú pohár

(Folded beaker)

Faltenbecher függőleges állású, osztott peremmel. Anyaga foltos, barnásszürke és sötétvörös, jól iszapolt; felületén fémes fényű bevonattal. Másodlagosan égett.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 45. szelvény,

DNY-i rábontás, "edénydepó"

Pá: 13,5 cm; M: 20,4 cm; Tá: 4,3 cm

Ltsz: KDM 2021.7.22.

SZÜRKE HASZNÁLATI EDÉNYEK

63. Vízszintes peremű mélytál

(Quartz tempered grey pot with horizontal rim)

Peremén kívül és belül sekély hornyolás fut körbe. Anyaga foltos, világos- és sötétszürke, kvarccal és szórványosan kavicsal soványított. Felülete apró szemcsés, érdes. Oldalfalán a törésvonal magasságában sekély hornyolás fut körbe. Alja egyenesen metszett. Másodlagosan égett.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 17. és

21. szelvény, 12. gödör

Pá: 16,5 cm; M: 7,5 cm; Tá: 6,2 cm

Ltsz: KDM 2021.3.15.

64. Vízszintes peremű mélytál

(Quartz tempered grey pot with horizontal rim)

Alja egyenesen metszett. Anyaga foltos, világosszürke és középszürke, kvarccal soványított, felülete apró szemcsés, érdes. Pereme kívül és belül sekély hornyolással tagolt, oldalfalán kívül a törésvonal magasságában kettős hornyolás fut körbe. Másodlagosan égett, belül korongolásnyomokkal.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 17. és 21. szelvény, 12. gödör

Pá: 20 cm; M: 10 cm; Tá: 7,5 cm

Ltsz: KDM 2021.3.16.

65. Vízsziintes peremű mélytál

(Quartz tempered grey pot with horizontal rim)

Öldalfala kettős, peremszéle belül és kívül egyaránt egyszeres sekély hornyolással tagolt. Kvarccal soványított, belül korongolásnyomokkal.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 17. és

21. szelvény, 12. gödör

Pá: 19 cm; M: 9 cm; Tá: 4,8 cm

Ltsz: KDM 2021.3.17.

66. Vízsziintes peremű mélytál

(Quartz tempered grey pot with horizontal rim)

Vízsziintesen kihúzott, fedőhornyos peremű tál. Teste bikónikus, alja magas talpkorongos. Anyaga foltos, világosszürke és sötétvörös, kvarcos soványítású; felülete apró szemcsés, érdes. Másodlagosan égett.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 45. szelvény

É-i fele, 3. ásónyom

Pá: 14,6 cm; M: 8,5 cm; Tá: 5,4 cm

Ltsz: KDM 2021.7.23.

67. Vízsziintes peremű mélytál

(Quartz tempered grey pot with horizontal rim)

Anyaga világosszürke, kavicsal és kvarccal soványított, szemcsés. Alja egyenesen metszett. Kissé ívelt peremén kettős hornyolás fut körbe. Felülete apró szemcsés, érdes. Másodlagosan égett.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 7. szelvény,

6. gödör, 2. ásónyom

Pá: 19,4 cm; M: 10 cm; Tá: 7,7 cm

Ltsz: KDM 2021.1.30.

68. Fazék (*Quartz tempered grey pot*)

Szürke fazék, alja egyenesen vágott, pereme háromszög átmetszetű, belül fedőhornyos. Anyaga foltos, világosszürke, közép- és sötétszürke, kvarccal soványított; felülete apró szemcsés, érdes. Másodlagosan égett.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 17. és

21. szelvény, 12. gödör

Pá: 12,6 cm; M: 17,2 cm; Tá: 6,8 cm

Ltsz: KDM 2021.3.18.

69. Fazék (*Quartz tempered grey pot*)
Középszürke, szemcsés anyagú, tojásdad fazék, ívelten kihajló, lekerekített peremmel. Az edény alján C-alakú levágásnyommal. Anyaga világosszürke, kvarccal és kavicsal soványított; felülete apró szemcsés, érdes. Másodlagosan égett.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 17. és 21. szelvény, 12. gödör
Pá: 12,8 cm; M: 17 cm; Tá: 7,4 cm
Ltsz: KDM 2021.3.19.

70. Fazék (*Quartz tempered grey pot*)
Szürke, szemcsés anyagú, tojásdad fazék. Pereme belül fedőhornyos. Nyakában többszörös finom hornyolás fut körbe. Anyaga kvarcos soványítású, felülete apró szemcsés, érdes.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 31. szelvény ÉK-i negyed, "edénydepó"
Pá: 12,8 cm; M: 18,3 cm; Tá: 7,4 cm
Ltsz: KDM 2021.5.14.

71. Fazék (*Quartz tempered grey pot*)
Világosszürke, szemcsés anyagú, tojásdad fazék. Pereme háromszög átmetszetű, belül fedőhornyos. Anyaga világosszürke, homokkal és apró kavicsal soványított; felülete apró szemcsés, érdes. Nyakán többszörös finom árkolás fut körbe.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 31. szelvény ÉK-i negyed, "edénydepó"
Pá: 17 cm; M: 24,5 cm; Tá: 8,8 cm
Ltsz: KDM 2021.5.15.

72. Fazék (*Quartz tempered grey pot*)

Szürke, szemcsés anyagú, tojásdad fazék. Pereme háromszög átmetszetű, belül fedőhornyos. Alja egyenesen vágott. Anyaga világos- és középszürke, kvarccal és apró kavicsal soványított, felülete apró szemcsés, érdes. Nyakában többszörös finom árkolás fut körbe.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 1. szelvény, 4-4a gödör

Pá: 13,8 cm; M: 19 cm; Tá: 7,7 cm

Ltsz: KDM 2021.1.6.

73. Fazék (*Quartz tempered grey pot*)

Középszürke, szemcsés anyagú, tojásdad fazék. Pereme háromszög átmetszetű. Anyaga foltos közép- és sötétszürke, kvarccal és apró kavicsal soványított; felülete apró szemcsés, érdes. Másodlagosan égett, belül koronglásnyomokkal.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 17. és 21. szelvény, 12. gödör

Pá: 16,5 cm; M: 22,7 cm; Tá: 8,2 cm

Ltsz: KDM 2021.3.21.

74. Fazék (*Quartz tempered grey pot*)

Szürke, erősen hasas fazék, alján a korongról való levágás nyomával. Pereme kihúzott, fedőhornyos. Anyaga középszürke, kvarcos-kavicsos soványítású; felülete szemcsés, érdes, kipattogzott. Vállán sekély hornyolás fut körbe.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 45. szelvény

É-i fele, 3. ásónyom

Pá: 12 cm; M: 16 cm; Tá: 6,8 cm

Ltsz: KDM 2021.3.20.

75. Tányér (*Quartz tempered grey plate*)
Szürke, szemcsés anyagú, behúzott, megvastagodó peremű tányér, alján C-alakú levágásnyommal. Anyaga foltos, középszürke, világos- és sötétszürke, világos- és sötétvörös, kvarccal és apró kavicsal soványított. Felülete apró szemcsés, érdes. Másodlagosan erősen égett. Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 45. szelvény, DNY-i rábontás, "edénydepó"
Pá: 16,5 cm; M: 3,5 cm; Tá: 12,6 cm
Ltsz: KDM 2021.7.30.

76. Tányér (*Quartz tempered grey plate*)
Szürke, szemcsés anyagú, behúzott peremű tányér. Anyaga foltos, sötétszürke és sötétvörös, kvarccal soványított. Felülete apró szemcsés, érdes. Másodlagosan erősen égett. Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 45. szelvény, É-i fele, 3. ásónyom
Pá: 20,4 cm; M: 4,3 cm; Tá: 13,5 cm
Ltsz: KDM 2021.7.31.

77. Tányér (*Quartz tempered grey plate*)
Szürke, szemcsés anyagú tányér, pereme profilálatlan, lekerekített, alja egyenesen vágott. Anyaga világos- és középszürke, szemcsés, homokkal soványított, enyhén pirites, felülete esztergált. Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 7. szelvény, 6. gödör
Pá: 19 cm; M: 3,5 cm; Tá: 14,5 cm
Ltsz: KDM 2021.1.26.

78. Fedő (*Quartz tempered grey lid*)

Világosszürke, szemcsés anyagú, kúpos fedő, pereme ferdén metszett. Anyaga világosszürke, kvarccal és szórványosan kavicsal soványított. Felülete apró szemcsés, érdes.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 17. és

21. szelvények, 12. gödör

Pá: 13 cm; M: 4,5 cm; Áfg: 2,8 cm

Ltsz: KDM 2021.3.24.

79. Fedő (*Quartz tempered grey lid*)

Sötétszürke, szemcsés anyagú, kúpos fedő, pereme profilálatlan, lekerekített. Anyaga sötétszürke, kvarccal soványított; felülete apró szemcsés, érdes.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 7. szelvény,

6. gödör

Pá: 13,4 cm; M: 4,5 cm; Áfg: 2,4 cm

Ltsz: KDM 2021.1.29.

80. Fedő (*Quartz tempered grey lid*)

Világosszürke, szemcsés anyagú, kúpos fedő, pereme lekerekített. Anyaga világosszürke, homokkal és szórványosan kavicsal és mésszel soványított. Felülete finom szemcsészetű, helyenként ki-pattogzott. Másodlagosan égett.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 17. és

21. szelvények, 12. gödör

Pá: 16,5 cm; M: 5,5 cm; Áfg: 3,6 cm

Ltsz: KDM 2021.3.25.

81. Fedő (*Quartz tempered grey lid*)

Szürke, szemcsés anyagú, kúpos fedő, pereme ferdén metszett. Anyaga foltos, közép- és sötétszürke, homokkal, kisebb kavicsokkal és szórványosan mészszemcsével soványított; felülete apró szemcsés. Másodlagosan égett.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 17. és

21. szelvények, 12. gödör

Pá: 17,5 cm; M: 5,7 cm; Áfg: 3,4 cm

Ltsz: KDM 2021.3.23.

82. Fedő (*Quartz tempered grey lid*)
Sötétszürke fedő, pereme profilálatlan, lekerekített, korongos kialakítású fedőgombbal. Anyaga foltos, világos- és sötétszürke, tört kagylóval soványított, közepes szemcsészetű. Felülete kissé egyenetlen, kipattogzott.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 17. és 21. szelvények, 12. gödör
Pá: 14,6 cm; M: 11,4 cm; Átmfg: 4,8 cm
Ltsz: KDM 2021.3.26.

83. Fedő (*Quartz tempered grey lid*)
Világosszürke kúpos fedő. Anyaga homokkal és szórványosan apró kavicsal soványított. Felülete kissé érdes. Kívül és a peremén eldolgozott.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 1. szelvény, 4-4a gödör
Pá: 16,5 cm; M: 5,8 cm; Átmfg: 3,2 cm
Ltsz: KDM 2021.1.8.

KÉSŐ RÓMAI TEMETŐ TEXTIL ÉS EDÉNYMELLÉKLETEI

84. Halotti lepel (*Shroud*)
Sötétbarna, finom szövésű textilmaradvány a váz alól, a koponya alatt fémszál maradványával. A fémszál belfonal köré tekert, aranylemezből vágott szalag Z-sodratban, szélessége 0,2-0,4 mm, a belfonal hiányzik. A minta összetétele: kb. 91,7% arany, 6,7% ezüst, 1,6% réz.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 14. szelvény, 8. sír
Ltsz: KDM 2021.2.20.

85. Nyers színű, festett kiskorsó

(Fine red-slipped small jug)

Vörös festésű kiskorsó kiöntős szájrészsel. S-profilú, talpkiképzéses edény, pereme enyhén ferdén kihajló, osztott. Nyakán és hasi részén sekély hornyolás fut körbe. Füle osztatlan szalagfül, ami nyaki részen indul és az edény legnagyobb kiterjedése fölött csatlakozik. Anyaga világosvörös, jól iszapolt, kívül és belül a perem alatt élénkvörös, gyenge fényű festés.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 28. szelvény,
24. sír bal lábfejnél

Pá: 5,3 cm; M: 15 cm; Tā: 4 cm

Ltsz: KDM 2021.4.28.

86. Szürke korsó *(Grey coarse jug)*

Középszürke, szemcsés, egyfülű korsó, szája kiöntős, alján a korongról való levágás C-alakú nyomával. Nyakrésze enyhén tölséres. Osztatlan szalagfüle a peremből indul és a hasi részen csatlakozik. Nyakán sekély hornyolás fut körbe.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 12. szelvény,
4. sír bal lábfejnél

Pá: 6,5 cm; M: 20 cm; Tā: 7,7 cm

Ltsz: KDM 2021.2.13.

87. Szürke korsó *(Grey coarse jug)*

Egyfülű, világosszürke, kiöntős szájú korsó, nyaka tölséres, alján a korongról való levágás C-alakú nyomával. Tagolatlan szalagfüle közvetlenül a perem alatt indul és a hasi részen csatlakozik. Anyaga homokkal és kavicssal soványított. Kívül és belül a perem alatt hamuszürke, fényes bevonattal.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 14. szelvény,
8. sír lábfejeknél

Pá: 8,5 cm; M: 24 cm; Tā: 7,8 cm

Ltsz: KDM 2021.2.19.

88. Szürke pohár (*Grey coarse beaker*)

Középszürke, keskeny talpú, talpképzéses, öblös pohár. Rövid pereme ferdén kihajló, lekerekített, alja egyenesen metszett. Anyaga kvarccal és apró kavicsal soványított. Külső oldalán erőteljes korongolásnyomokkal.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 12/a szelvény, 7. sír

Pá: 9,5 cm; M: 6,5 cm; Tá: 3,5 cm

Ltsz: KDM 2021.2.14.

89. Szürke pohár (*Grey coarse beaker*)

Talpképzéses, fül nélküli, hasas pohár. Pereme kissé megvastagodó, enyhén kihajló, alja egyenetlen. Anyaga világosszürke, homokos, felülete közepeszürke, enyhén érdes.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 22. szelvény

ÉNy-i negyed, hamvasztásos sír

Pá: 6,7 cm; M: 9,5 cm; Tá: 4,2 cm

Ltsz: KDM 2021.3.56.

90. Szürke pohár (*Grey coarse beaker*)

Szürke, szemcsés füles bögre. S-profilú, alsó harmadban hasasodó forma, talpképzéses típus. Pereme függőleges állású, osztott. Füle osztatlan, perem alól indul és az edény hasi részén csatlakozik. Vállán keskeny hornyolás fut körbe. Anyaga kvarcos soványítású, keményre égetett. Felülete apró szemcsés, érdes.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 27. szelvény, 4. épület, hamvasztásos sír

Pá: 6 cm; M: 9 cm; Tá: 3,8 cm

Ltsz: KDM 2021.4.26.

91. Szürke pohár (*Grey coarse beaker*)

Középszürke, alul hasasodó pohár, peremből induló, kissé a perem fölé húzott fülel. Pereme enyhén kihajló. Alja keskeny, egyenesen vágott. Anyaga világosszürke, homokos, felülete közép-szürke, finom szemcsézettű.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 14. sír
jobb váll mellől

Pá: 7,2 cm; M: 10 cm; Tá: 4,7 cm

Ltsz: KDM 2021.3.41.

92. Szürke pohár (*Grey coarse beaker*)

Szürke, szemcsés füles bögre. S-profilú, alsó harmadban hasasodó forma, talpkiképzéses típus. Pereme függőleges állású, osztott. Füle osztatlan, perem alól indul és az edény hasi részén csatlakozik. Anyaga kvarcos soványítású, keményre égetett. Felülete apró szemcsés, érdes, kormos elszíneződéssel.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 40. szelvény,
hamvasztásos sír (39. sír)

Pá: 6,7 cm; M: 10 cm; Tá: 3,9 cm

Ltsz: KDM 2021.6.20.

93. Szürke pohár (*Grey coarse beaker*)

Szürke, szemcsés anyagú, füles bögre. S-profilú, alsó harmadban hasasodó forma, talpkiképzéses típus. Pereme függőleges állású, osztott. Füle osztatlan, perem alól indul, enyhén a perem fölé emelkedik, majd az edény hasi részén csatlakozik. Anyaga kvarcos soványítású, keményre égetett. Felülete apró szemcsés, érdes, másodlagosan enyhén égett.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 40. szelvény,
hamvasztásos sír (39. sír)

Pá: 7 cm; M: 10 cm; Tá: 3,7 cm

Ltsz: KDM 2021.6.21.

94. Szürke pohár (*Grey coarse beaker*)
Sötétszürke, szemcsés füles bögre. S-profilú, az edény félmagasságában hasasodó forma, talpkiképzéses típus. Pereme függőleges állású, osztott. Vállán keskeny hornyolás fut körbe. Anyaga kvarcos soványítású, keményre égetett. Felülete apró szemcsés, érdes.
Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 27. szelvény, 4. épület, hamvasztásos sír
Pá: 8 cm; M: 11 cm; Tá: 4,8 cm
Ltsz: KDM 2021.4.27.

95. Horpasztott falú pohár
(*Fine grey folded beaker*)
Faltenbecher függőleges állású osztott peremmel. Anyaga foltos világosszürke, jól iszapolt; felületén gyenge fényű, közép-szürke bevonattal.
Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 38. szelvény, 38. sír jobb váll mellett
Pá: 5,8 cm; M: 12 cm; Tá: 4,2 cm
Ltsz: KDM 2021.6.13.

96. Szürke tányér (*Grey coarse plate*)

Szürke behúzott peremű tányér, alja egyenesen vágott. Anyaga középszürke, kvarcos soványítású, keményre égetett. Felülete kissé foltos, közép- és sötétszürke, apró szemcsés, érdes.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 38. szelvény,
38. sír medence jobb oldalán

Pá: 12,5 cm; M: 3,5 cm; Tá: 7,5 cm

Ltsz: KDM 2021. 2021.6.14.

97. Szürke tányér (*Grey coarse plate*)

Kónikus, magasfalú tányér, behúzott, megvastagodó peremmel. Anyaga kvarcos, kavicsos soványítású, másodlagosan erősen égett, világosbarna és világosszürke. Alján a korongról való levágás C-alakú nyomával.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 27. szelvény,
4. épület hamvasztásos sír

Pá: 17 cm; M: 6,5 cm; Tá: 9,5 cm

Ltsz: KDM 2021.4.25.

98. Szürke tányér (*Grey coarse plate*)

Másodlagosan erősen égett, szürke, szemcsés anyagú tányér, behúzott, gyűrűs peremmel. Anyaga foltos világosszürke, középszürke és világosbarna, kvarcos, apró kavicsos soványítású. Alja egyenesen vágott.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 40. szelvény,
hamvasztásos sír (39. sír)

Pá: 18 cm; M: 4,5 cm; Tá: 11,4 cm

Ltsz: KDM 2021.6.19.

TERRAKOTTA SZOBROCSKÁK

A terrakotta kisplasztika agyagból készült alkotásai a fogadalmi művészet olcsó tömegkészítményeinek számítottak.

A kisméretű agyagszobrocskák előszeretettel mintázták meg a görög-római istenvilág isteneit és gyakori leletei voltak a szentélyépületeknek, kisebb házi *lararium*oknak és síregyütteseknek. A szentélyekbe, házi oltárokra helyezett kisméretű szobrok többnyire azokat az isteneket ábrázolták, akiket az adományozó védelmezőjének tekintett, akikhez támogatásért fohászzkodott.

A kelta alaplakosságú területeken, mint amilyen Pannonia is, a termékenység- és anyaistennőket ábrázoló szobrocskák a legelterjedtebbek. A Matrónaék a családok, az egyes emberek jószágos védőszellemei és segítői, a föld istennői, akik a föld termését előmozdítják, a gyümölcsöket gondozzák és mindennek, embernek, állatnak és növénynek egyaránt életet adnak.

Kisméretű szobraink agyagnegatívban mintázva, kézzel formázva, egynézetre készültek. Hátoldaluk nincs megmintázva, felületük azonban fazekaskéssel gondosan megmunkált.

A kisplasztika gyakoriságával szemben a nagyméretű szobrok, maszkok, terrakotta építészeti díszítőelemek jóval ritkábban fordulnak elő a pannoniai leletanyagokban. A közeli kurucdombi fazekastelep repertoárjából azonban nagyobb méretű agyagszobrokat is ismertünk, melyek többnyire Minervát, a kézművesek istennőjét és attribútumait ábrázolják. A *vicus* leletanyagában a nagyobb méretű alkotások töredékei is több példányban fellelhetők, amelyek a kisméretű szobrokkal együtt Brigetio műhelyeiben készülhettek.

TERRACOTTA FIGURINES

Terracotta statuettes were considered as cheap mass products of votive art.

The small clay statues were used with special predilection to form the gods of the Greco-Roman mythology and were common finds in temples, smaller house *larariums* and grave clusters. The small statues placed in the temples, on house altars, mostly depicted the gods that the donor considered to be their protector and to whom they prayed for support.

In areas with Celtic indigenous populations, such as Pannonia, statuettes depicting fertility and mother goddesses are the most common. Matronae are benevolent protective spirits and helpers of families and individual people, goddesses of the earth, who promote the fertility of the earth, care for the fruits, and give life to everything, man, animal, and plant.

Our small sculptures were moulded in a clay negative, shaped by hand, made for frontal view, their backs are not patterned, but their surface is carefully elaborated with a potter's knife.

In contrast to the frequency of small statuettes, large-scale sculptures, masks, and terracotta architectural ornaments are much less common in Pannonian finds. However, we also know of larger clay sculptures from the repertoire of the nearby pottery colony in Kurucdomb, which mostly depict Minerva, the goddess of artisans and her attributes. Fragments of larger works can be found in several specimens of the *vicus* artefacts, which, together with the small sculptures, could have been made in Brigetio's workshops.

99. Maszk vagy protomé (?) töredéke

(Fragment of terracotta protome-mask)

Nagyobb méretű agyagszobor íves töredéke, elülső oldalán bevájt vonalakkal erősen tagolt, hurkaszerű, szabálytalan vonalvezetésű rátéttel (hajtincs ?), hátoldala fazekaskéssel gondosan eldolgozott.

Anyaga világos téglavörös, jól iszapolt; hátsó oldala gondosan eldolgozott.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 45. szelvény

É-i fele, 4. ásónyom

m: 8,3 cm; sz: 7,5 cm; Fv: 1–1,5 cm

Ltsz: KDM 2021.7.34.

100. Agyabüsztt töredéke

(Fragment of terracotta bust)

Erősen ívelt töredék, jobb oldali széle ép.

Anyaga világos téglavörös, jól iszapolt.

Mindkét oldalán fehér és vörös engobe maradványa.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 22. szelvény

rábontás K-i fele, gödör bontása, 1. ásónyom

m: 9,8 cm; sz: 7 cm; Ltsz: KDM 2021.3.62.

101. Agyabüsztt töredéke

(Fragment of terracotta bust)

Nagyméretű szobor mellkasának jobb oldali töredéke, alul hornyolással jelölt, illesztésre szolgáló csappal. Anyaga világos sárgásszürke, jól iszapolt. Elülső oldala kis foltban hamus elszíneződést mutat.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 7. szelvény,

6. gödör É-i fele, 1. ásónyom

m: 15 cm; sz: 12 cm; Ltsz: KDM 2021.1.23.

102. Agyagszobrocska

(Terracotta fragment of a woman)

Női arcot ábrázoló szoborfej, arca hosszúkás, orra egyenes, kissé lapított, szája keskeny, erőteljes. Szemeit egy-egy bemélyedés jelzi, nincs kidolgozva. Haja hullámos, kétoldalt a fejéhez simul. Nyakban törött, szélei épek, hátoldala agyagrátéttal megerősített, háta megmintázatlan. Anyaga világos vörössesárga, kvarc és apró mészszemcsékkel soványított, keményre égetett.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 1. szelvény
K-i fele, gödör elszíneződése felett
m: 4 cm; Sz: 3 cm; Ltsz: KDM 2021.1.1.

103. Agyagszobrocska

(Terracotta fragment of the lower body of a man)

Kerek alaplábazison álló, köpenybe burkolódzó férfi alsó testének töredéke, jobb lábát behajlítja, bal lábára támaszkodik. Ruházata erős redőzetű, földig érő, felsőteste ruhátlan. Anyaga téglavörös, jól iszapolt, kissé homokos anyagú. Hátoldalán csaplyukkal, illetve vájattal, a szobrot tartó rúd rögzítése céljából két pontban agyagmasszával megerősített. Hosszanti szélei épek.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 2/b szelvény,
1. ásónyom, kavicsréteg
Sz: 6,5 cm; m: 12 cm; Ltsz: KDM 2021.8.4.

104. Szobor töredéke

(Terracotta fragment of a woman)

Chitont és köpenyt viselő női szobor felsőtestének töredéke, hátoldala gondosan simított, háta megmintázatlan. Anyaga sötét téglavörös, jól iszapolt. Alsó részén csaplyukkal, ami a szobor nyakáig ér.

Lelőhely: Almásfüzitő-Duna-part, szórvány
m: 5,7 cm; Sz: 5,5 cm; Ltsz: KDM 2021.9.5.

105. Agyagszobrocška

(Terracotta fragment of a seated figure)

Ülő, feltehetően női alakot mintázó szobor töredéke. Anyaga világos téglavörös, jól iszapolt, hátoldalán gondosan eldolgozott, mindkét oldalán fehér engobe maradványa.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 12. szelvény
középe, szürke agyag
m: 9,5 cm; sz: 6 cm; Ltsz: KDM 2021.2.9.

106. Agyagszobrocška

(Terracotta fragment of the lower body of a figure)

Erős redőzetű ruházatot viselő alak alsó testének töredéke, jobb oldala ép. Anyaga világos téglavörös, kissé homokos anyagú, jól iszapolt. Felületén fehér engobe maradványa.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 13. szelvény,
8. gödör
m: 6 cm; sz: 5 cm; Ltsz: KDM 2021.2.16.

FÜSTÖLŐ

A füstölők (*turibulum*) a római háztartások alapfelszereléséhez tartoztak és a házi isteneknek rendszeresen bemutatott füst-áldozat kellékeként szolgáltak.

Fertőtlenítő és tisztító hatása révén leggyakrabban tömjént füstöltek, amiből az edények neve is ered.

Előszeretettel használták a füstölőket a halotti és mágikus szertartásokon, esküvők és lakomák során, a gyógyászatban, továbbá a gyűlések előtti rituális tisztítás céljából is. A drága afrikai és keleti gyantákat a kevésbé tehetősek olívaolajjal és fűszernövényekkel helyettesítették.

INCENSE BURNERS

Incense burners (*turibulum*) were standard equipment in Roman households and served as a prop for the smoke offering regularly presented to the house gods.

Due to its disinfecting and purifying effect, frankincense was most often smoked, hence the name of the vessels.

It was used with preference for funeral and magical ceremonies, weddings and feasts, in medicine, and also for ritual cleansing before assemblies. Expensive African and Eastern resins were substituted with olive oil and herbs by the less affluent.

107. Nyers színű füstölőtál (*Turibulum*) Magas talpcsöves, éles törésvonalú tál. A törésvonal sávja, a perem széle, illetve a perem alatti gallér széle bevagdosásokkal tagolt. Anyaga világossárga, jól iszapolt. Használatra utaló égésnyom nélkül.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 30. szelvény, 2. lakógödör

Pá: 17 cm; M: 11 cm; Tá: 7,8 cm

Ltsz: KDM 2021.5.10.

MÉCSESEK

A mai fényforrásainkhoz képest a római hétköznapokban használt enyves gyújtósok, fáklyák és mécsesek is csak halványan, erősen füstölögve pislácoltak.

Az olajmécsesekkel a rómaiak a hellenisztikus világ révén ismerkedtek meg. Az északi területek népei elsősorban szilárd marhafaggyúval világítottak.

Tömeges használatra a lámpatesteket többnyire agyagból készítették.

Területünkön a katonaság közvetítése révén a római módra berendezett életvitel térhódításával jelentek meg és terjedtek el a mécsesek.

Bronzból, üvegből esetleg kőből készített példányaik ritkák, mivel a gazdagon díszített, presztízsértékű bronzmécseseket, mécsesartó kandalábereket csak a tehetősebb réteg engedhette meg magának.

Pannoniában az agyagmécsesek kétrészes, egy öblösebb alsó és egy laposabb felső negatívformában készültek, amit végül gondosan összedolgoztak.

Díszítetlen, egyszerűbb példányaik mellett a dombordízes változatok a hétköznapi jelenteken, tárgyakon, isteneken és állatokon át, gazdag motívumkincs hordozói.

A mécses alján található "mesterjegyet" szimbólummal vagy névvel jelölték. Legelterjedtebbek az egyégős olajlámpások voltak, de a többégős lámpatestek sem ritkák.

OIL LAMPS

Compared to our light sources today, the glued lighters, torches, and tapers used in everyday life in Rome only flickered faintly, with heavy smoke.

The Romans were introduced to the oil lamps through the Hellenistic world, while the peoples of the northern territories mainly used solid beef tallow to make light.

For mass use, the lamp bodies were mostly made of clay.

Lamps appeared and spread in our area through the mediation of the military with the spread of the Roman-style way of life.

Specimens made of bronze, glass and possibly stone are rare, as the richly decorated, prestigious bronze tapers and candlesticks could only be afforded by the wealthier society.

In Pannonia, clay candles were made in a two-part, one bulbous bottom and one upper, flatter negative form, and the two parts were finally carefully worked together.

In addition to their unadorned, simpler specimens, the embossed versions, through everyday scenes, objects, gods, and animals, are carriers of a rich treasure trove of motifs.

At the bottom of the candle is the "master mark" made with a symbol or name. Single-burner oil lamps were the most common, but multi-burner luminaires were not uncommon either.

108. Volutás mécses (*Oil lamp*)

Loeschke IB (Iványi I) típusú egyégős mécses, discusa kitört. Mélyebben ülő discusát bevájt körgyűrű választja el a peremtől, alja egyenes, egyszeres körgyűrű határolja. Orra az égőlyuknál másodlagosan égett, amit két, enyhén plasztikus voluta vesz körbe. Anyaga téglavörös, kissé homokos, erősen kopott matt vörös festéssel.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 42. szelvény, DK-i negyed, 2. ásónyom
H: 7,5 cm; Átm(disc): 5,4 cm; M: 2,2 cm
Ltsz: KDM 2021.7.6.

109. Volutás mécses (*Oil lamp*)

Loeschke IC (Iványi I) típusú egyégős mécses töredéke, discusa kitört. Discusán kisméretű szellőzőlyukkal. Mélyebben ülő discusát bevájt körgyűrű választja el a peremtől, alján egyszeres körgyűrűben kereszt alakú pontkörös díszítéssel. Orra és oldalfala másodlagosan égett, orrát két plasztikus voluta veszi körbe. Anyaga barnászavörös, gyenge fényű, sötétvörös bevonattal.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 17. és 21. szelvények, 12. gödör
H: 8,8 cm; Átm(disc): 6,4 cm; M: 2,5 cm
Ltsz: KDM 2021.3.11.

110. Volutás mécses (*Oil lamp*)

Loeschke IB (Iványi I) típusú egyégős mécses töredéke. Mélyebben ülő discusát bevájt körgyűrű választja el a peremtől, alja egyenes, egyszeres körgyűrű határolja. Orra és oldalfala másodlagosan égett, orrát két plasztikus voluta vesz körbe. Anyaga sötétvörös, gyenge fényű, sötétvörös bevonattal.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 1. szelvény, 4. gödör
h: 6,5 cm; Átm(disc): 6 cm; M: 2,8 cm
Ltsz: KDM 2021.1.2.

111. Fírmamécses (*Oil lamp*)

Loeschke X (Iványi XVII) típusú fírmamécses töredéke, alján hármaskeretelésű medaillonban FORTIS mesterjegy. Discusa az olaj beöntésére szolgáló lyukkal kitört. A mécses peremét kiemelkedő discusgyűrű választja el a discustól, az árok a mécses orrán is folytatódik. A peremét három tömör, álfüggesztőfül tagolja. Az égőlyuknál másodlagosan égett. Felülete eldolgzott, bevonat nélkül.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 1. szelvény, 4. gödör

H: 6,8 cm; Átm(disc): 4,6 cm; M: 2,5 cm

Ltsz: KDM 2021.1.3.

112. Fírmamécses (*Oil lamp*)

Loeschke X (Iványi XVII) típusú fírmamécses töredéke, alján hármaskeretelésű medaillonban FORTIS mesterjegy. Orra töredékes. A mécses peremét kiemelkedő, zárt discusgyűrű választja el a discustól, az árok a mécses orrán is léctaggal határolt. Peremét három tömör, álfüggesztőfül tagolja. Discusán reliefes komikus maszk ábrázolás. Felületén matt, világosvörös, kopott bevonat.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 25. szelvény, "lakógödör"

h: 7 cm; Átm(disc): 5,8 cm; M: 3 cm

Ltsz: KDM 2021.4.19.

113. Fírmamécses (*Oil lamp*)

Loeschke X (Iványi XVII) típusú fírmamécses alsó felének töredéke, alján kettős körgyűrűben [FOR]TIS mesterjegy, pontkörös díszítéssel. Anyaga világos téglavörös, felületén matt narancsvörös festés.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 42. szelvény

É-i fele, 4. ásónyom, ÉNy-DK-i árok, 1. ásónyom

h: 6,5 cm; m: 2,5 cm; Ltsz: KDM 2021.7.2.

114. Firmamécses (*Oil lamp*)

Mécses aljának töredéke [FOR]TIS mesterjeggyel. Anyaga sötétvörös, bevonat nélkül.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 9. szelvény közepe, 2. ásónyom, gödör felülete
h: 2,1 cm; sz: 2,5 cm; Ltsz: KDM 2021.2.3.

115. Firmamécses (*Oil lamp*)

Mécses aljának töredéke, alján kettős körgyűrűben [N]ERI (Nerius) mesterjeggyel. Anyaga sötét téglavörös, gyenge fényű sötétvörös bevonattal.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 21. szelvény É-i fele, 4. ásónyom
h: 3 cm; sz: 3,5 cm; Ltsz: KDM 2021.3.44.

116. Firmamécses (*Oil lamp*)

Loeschke X (Iványi XVII) típusú firmamécses töredéke, alján hármaskörgyűrűben LITOGENE mesterjeggyel. Orra az égőlyukkal hiányzik, discusa az olaj beöntésére szolgáló lyukkal kitört. A mécses peremét kiemelkedő discussgyűrű választja el a discustól. Peremét két tömör, álfüggesztőfüll tagolja. Felülete eldolgozott, bevonat nélkül.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 42. szelvény DK-i negyed, 2. ásónyom.
h: 9 cm; Átm(disc):7 cm, M: 3,5 cm
Ltsz: KDM 2021. 7.1.

117. Firmamécses (*Oil lamp*)

Loeschke X (Iványi XVII) típusú firmamécses töredéke, alján kettős körgyűrűben [---] mesterjeggyel. Discusa kitört, orra töredékes. A mécses peremét kiemelkedő discussgyűrű választja el a discustól, az árok a mécses orrát is kíséri. A peremét három tömör, álfüggesztőfüll tagolja, egyik letört.

Anyaga világos téglavörös, felületén fémes fényű, barnászvörös, márványos bevonat. Égőlyuknál kormos.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 7. szelvény,

6a gödör K-i fele, gödör felső része

h: 7,5 cm; Átm(disc): 5 cm, M: 3 cm

Ltsz: KDM 2021.1.22.

118. Firmamécses (*Oil lamp*)

Loeschke X (Iványi XVII) típusú firmamécses töredéke. Discusa és az alja kitört. A mécses peremét kiemelkedő gyűrű választja el a discustól, az árok a mécses orrán is folytatódik. A peremét három tömör, alig kiemelkedő, állfüggesztőfül tagolja. Az égőlyuknál másodlagosan égett. Felületén matt világosvörös festés.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 13. szelvény,

8. gödör, 5. sír földjéből

H: 6,5 cm; Átm(disc): 4,2 cm; M: 2,2 cm

Ltsz: KDM 2021.2.17.

119. Mécses (*Oil lamp*)

Mécses discusának reliefes töredéke kantharos ábrázolással és növényi ornamentikával.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 34. szelvény

ÉNy-i sarok, gödör, 1-3. ásónyom

h: 3 cm; sz: 3,2 cm; Ltsz: KDM 2021.5.30.

120. Mécses (*Oil lamp*)

Mécses discusának reliefes töredéke Satyrmaszok ábrázolással.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 1. szelvény,

4-4a gödör

h: 2,5 cm; sz: 3 cm; Ltsz: KDM 2021.1.9.

121. Mécses (*Oil lamp*)

Mécses discusának relieves töredéke *cista* (ládika) ábrázolással.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 1. szelvény,
4-4a gödör

h: 4 cm; sz: 3 cm; Ltsz: KDM 2021.1.10.

122. Mécses (*Oil lamp*)

Levélalakú mécsesfogó. Anyaga téglavörös, felületén fehér engobe maradványa.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 46. szelvény
K-i fele, római réteg 3. ásónyom

h1: 3,5 cm; sz1: 3,5 cm; h2: 2,8 cm;

sz2: 3,5 cm; Ltsz: KDM 2021.8.7.

123. Mécses (*Oil lamp*)

Háromszög alakú mécsesfogó, alul gyűrűs elemmel, tetején pálmalevéllal és bőségszarú ábrázolással. Anyaga téglavörös, felületén fémes fényű, sötétvörös bevonattal.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 25. szelvény
közepe, kavicsos út tisztítása

h: 10 cm; Hfogó: 5 cm; Szfogó: 6 cm

Ltsz: KDM 2021.4.10.

124. Faggyúmécses (*Oil lamp*)

Iványi XX. típusú kerek faggyúmécses töredéke, vízszintes fogója elkeskenyedő, háromszög alakú, átfúrt. Anyaga téglavörös, mindkét oldalán kissé kopott, matt vörös festéssel. Alja egyenes.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 23. szelvény
D-i fele, épület bontása, belső kavicsozás

H: 8,5 cm; Átm(disc): 6,3 cm; M: 2,5 cm

Ltsz: KDM 2021.3.73.

LENYOMATOS PATICSMARADVÁNYOK

A patics-, vagy más néven a sövényfalazás az egyik legrégebb óta ismert és használt építési technológia.

Az épület vázszerkezetének gerendáiba, oszlopaiba lyukakat fúrtak, abba karókat illesztettek, a hézagokat vékony vesszőkkel, ágakkal fonták be, majd a fonott fal mindkét oldalát agyaggal, sárral vonták be. Ebből fakadóan a váz köré tapasztott agyagdarab megőrizte annak negatív lenyomatát.

Ezt a technológiát a *vicus* korai időszakának lakói ugyanúgy alkalmazták, ahogy az a korábbi korszakokból is ismert. Az építőanyagként szánt agyagot az edénykészítéshez hasonlóan előkészítették és adalékanyagokkal soványították.

Az agyagban a vesszők, gallyak, ágak és rönkök ívelt, míg a hasított felületű gerendák és lécek lapos felületű lenyomatokként őrződtek meg. A fennmaradt paticsrögök pontos képet nyújtanak az egykori építéstechnikai megoldásokról, ami szerencsés esetben lehetővé teszi, hogy rekonstruáljuk a sövényfalú építményeket.

125. Patics (*Daub with wattle impression*)

Vessző- és áglenyomatatos tapasztás töredéke, melynél egymásra merőleges konstrukciók is megfigyelhetők.

Lelőhely: Almásfüzitő-*vicus*, 1. szelvény,

5. árok

h: 10 cm; sz: 10 cm; Ltsz: KDM 2021.1.11.

126. Patics (*Daub with wattle impression*)

Ág- és gerendanyomatatos tapasztás töredéke.

Lelőhely: Almásfüzitő-*vicus*, 1. szelvény,

4. gödör

h: 8,5 cm; sz: 7,5 cm; Ltsz: KDM 2021.1.4.

DAUB WITH WATTLE IMPRESSION

Mud and sticks, also known as wattle and daub, is one of the oldest known and used construction technologies, in which holes were drilled in the beams and columns of the building's frame structure, stakes were inserted, the joints were covered with thin canes and branches, and then both sides of the wicker wall were coated with mud. Once the clay was stuck around the frame, its negative imprint remained in the piece of clay.

This technology was used by the inhabitants of the early period of the *vicus* in the same way that it had been used by certain human communities for quite a few thousand years.

The clay intended for the building material was prepared and thinned in the same way as pottery, the pebbles being consciously added to the clay mass. In the clay, the canes, twigs, branches, and logs appeared as curved, while the beams and slats with a split surface were preserved as flat-surface impressions. The daub fragments give an accurate picture of the former construction solutions.

CSONTFARAGVÁNYOK

Az állatsont mint nyersanyag, a neolitikumtól fogva fontos szerepet játszott az emberi közösségek életében. A fémhasználat előretörésével a csontmegmunkálás némileg ugyan háttérbe szorult, a mediterrán világban azonban megőrizte korábbi rendeltetését.

Az ásatásokon hajtúk, kozmetikai eszközök, textilszerszámok, tímár eszközök, késnyelek és még számos olyan apró tárgy kerül elő, melyek készítéséhez különböző állatsont maradványokat, agyarat, állati vázcsontokat, fogakat, szarvakat vagy szarut használtak alapanyagul.

A vázcsontok közül elsősorban a településeken tenyésztett és elfogyasztott állatok csontjait dolgozták fel a közeli csontfaragó műhelyekben. A szarvasmarha, ló, házisertés mellett a vaddisznó vázcsontjait is megmunkálták, a nagytestű gázlómadarak hosszú csontjaiból pedig síp vagy tűtartó készülhetett. Az egyik legértékesebb nyersanyagnak az agyarat tekintették, de ennél jóval egyszerűbb és elterjedtebb volt a gímszarvas és az őz agancsának felhasználása. A csontfaragványok a mindennapi élet számos területén – a katonai fegyverzettől a konyhai eszközökig – széles körben használatban voltak.

Általában a fémből készült drágább termékek olcsóbb alternatívájaként számol velük a kutatás, mivel mindegyiknek volt fémből készült "eredetije". Valójában azonban a csonttárgyak között is találunk importból származó presztízstárgyakat, például elefántcsontból készített eszközöket, valamint szakrális jelentéstartalmat közvetítő művészeti alkotásokat is.

A foktoroki lelőhelyet a jelentős csontmegmunkáló kézműparral is rendelkező Brigetio láthatta el termékeivel.

BONE ARTEFACTS

Animal bone, as a raw material, had played an important role in the lives of human communities since the Neolithic. Although with the advancement of metal use, bone processing lost some of its popularity, it still retained its former purpose in the Mediterranean world.

The excavations reveal hairpins, cosmetics, textile tools, tanner tools, knife handles, and many other small objects made from various animal bone remains, fangs, animal skeletal bones, teeth and horn.

Of the skeletal bones, the bones of animals bred and consumed in the settlements were mainly processed in nearby bone carving workshops. In addition to cattle, horses, and domestic pigs, the skeletal bone of the wild boar was also worked, and a whistle or needle holder could be made from the long bones of large aquatic birds. Fang was considered one of the most valuable raw materials, but the use of red deer and roe deer antlers was much simpler and more widespread. Bone carvings were widespread in all areas of everyday life, from military weapons to kitchen utensils.

Research generally counts with these as cheaper alternative to more expensive products made of metal, as every specimen has an "original" made of metal. However, the reality is more complex than this, we also find prestige objects from imports (see instruments and works made of ivory), as well as works of art that convey sacred meaning in addition to objects of profane use.

The Foktorok site belonged to the Brigetio workshop area, where bone processing was practiced even in the second half of the 3rd century.

127. Ruhatűző tű (*Dress pin*)

Profilált fejű, hármás, korongalakú gombban végződő fejű tű töredéke. Szára kerek átmetszetű, a tű hegyének irányába elvékonyodik.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 12. szelvény

D-i fele, 6. ásónyom

h: 4,8 cm; Ltsz: KDM 2021.2.11.

128. Hajtű (*Hairpin*)

Gömbfejű hajtűk töredékei, egyik példány hátsó oldala egyenesre csiszolt, a fej félgömböt formáz. A másik darabnál a szarát metszették egyenesre, a fej gömbalakú. Mindkét példány szára kerek átmetszetű, közepén kiszélesedő, végeik elhegyesedő pálca alakúak.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 22. szelvény közepe

h1: 8,7 cm; Dfej1: 0,5 cm; h2: 7,5 cm;

Dfej2: 0,7 cm; Ltsz: KDM 2021.3.57.

129. Hajtű (*Hairpin*)

Profilált fejű hajtű. Feje két bikónikus gombban végződik. Kerek átmetszetű szára közepén megvastagodik, majd hegyének irányába elvékonyodik, hegye ferdén metszett.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 34. szelvény

É-i fele, 6/ római réteg 2. ásónyom

H: 13 cm; Ltsz: KDM 2021.5.29.

130. Hajtű (*Hairpin*)

Profilált fejű hajtű, feje a baluszteres rész fölött rombikus kialakítású, szára kerek átmetszetű, hegyének irányába fokozatosan elvékonyodik. Finoman megmunkált, hegye letört.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 22. szelvény

ÉNY-i negyed, 4. ásónyom

h: 11cm; Ltsz: KDM 2021.3.55.

131. Hajtű (*Hairpin*)

Kinyújtott ujjú kézfejben végződő, finoman megmunkált, hegyes végű hajtű. Szára ovális átmetszetű.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 17. szelvény, 12. gödör

h: 17 cm; Ltsz: KDM 2021.2.23.

132-133. Hajtű (*Hairpin*)

Kúpos fejű, kerek átmetszetű hajtű töredéke, szára fokozatosan elvékonyodik.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 45. szelvény

D-i fele, 3. ásónyom

h1: 7,7 cm; h2: 3 cm

Ltsz: KDM 2021.7.21, 2021.7.25.

134. Hajtű (*Hairpin*)

Finoman megmunkált, kerek átmetszetű hajtű, szára fokozatosan elvékonyodik, fejrésze enyhén kúpos kialakítású, hegyéből egy kisebb rész letört.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 10. szelvény

DNY-i negyed, 6. árok, 3. ásónyom

h: 12,6 cm; Ltsz: KDM 2021.2.5.

135. Varrótű, kötőtű
(*Sewing or knitting needle*)

Kerek átmetszetű öltéses kötőtű, szára fokozatosan elvékonyodik, fejrésze lapos kialakítású, töredékes. Felül egy nagyobb és kisebb átfúrt lyukkal.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 22. szelvény,

3. ásónyom, szürke agyagréteg

h: 8 cm; Ltsz: KDM 2021.3.70.

136. Varrótű, kötőtű

(Sewing or knitting needle)

Finoman megmunkált, kerek átmetszetű öltéses kötőtű, szára fokozatosan elvékonyodik, fejrésze enyhén kúpos kialakítású, 8-as alakú fokkal.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 22. szelvény közepe, 4. ásónyom

H: 6,5 cm; Ltsz: KDM 2021.3.59.

137. Csüngő *(Pendant)*

Ásó alakú, háromszög keresztmetszetű csüngő töredéke, nyélrésze keresztirányban átfúrt. Finoman megmunkált, felülete polírozott.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus 1998, szórvány

H: 3,5 cm; Sz: 1,4 cm; V: 0,7 cm

Ltsz: KDM 2021.1.34.

138. Crepundia amulett *(Amulet)*

Szarvasmarha hosszúcsontból készített medvefogát utánzó amulett pontkettőskör díszítéssel, közepén átfúrt.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 7-7a szelvény, kút

H: 6,5 cm; Sz: 2 cm; Ltsz: KDM 2021.2.1.

139. Borítólemez? *(Covering panel?)*

Kissé ívelt kialakítású borítólemez töredéke, közepén átfúrt lyukkal, pontkörös díszítéssel. A két rövidebb és törtprofilú, hosszú oldala ép.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 25. szelvény, lakógödör bontása

H: 5 cm; sz: 0,8-1,9 cm

Ltsz: KDM 2021.4.18.

140. Késnyél borítólemeze

(*Covering panel for a knife tang*)

Vaskés nyéllemezének csontból készített egyik oldali borítása, a szegecsek számára kialakított 3 átfúrt lyukkal. Átmetszete gömbszelet alakú, felső záródása íves, oldalai párhuzamosak.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 21. szelvény

ÉNY-i negyed, kút

H: 8,5 cm; Sz: 1,5 cm; V: 0,9 cm;

Dfurat: 4 mm; Ltsz: KDM 2021.3.45.

141. Csonteszköz (*Awls*)

Hegyes faragott csonteszközök (csontár) töredékei.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 43. szelvény

É-i rábontás

h1: 10,5 cm; h2: 9,6 cm

Ltsz: KDM 2021.7.9–10.

142. Csonteszköz (*Awls*)

Hegyes faragott csonteszközök (csontár) töredékei.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 27. szelvény

ÉNy-i negyed, árok bontása az égetőtér felett, 1. ásónyom

h1: 14,5 cm; h2: 12 cm

Ltsz: KDM 2021.4.23–24.

143. Csonteszköz (*Awl*)

Hegyes faragott csonteszköz (csontár) töredéke, négyszögletes átmetszetű.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 12. szelvény,

4. sír földjéből

h: 16,3 cm; Ltsz: KDM 2021.2.12.

144. Csonteszköz (*Awls*)

Hegyes faragott csonteszköz (csontár) töredéke.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 20. szelvény, kút
h: 16 cm; Ltsz: KDM 2021.3.38.

145. Szerszámnyél (?) (*Bone cylinder, handle*)

Megmunkált, díszítetlen rúd, amit hosszában átfúrtak, másodlagosan erősen kalcinálódott.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 45. szelvény

É-i rábontás

h: 4,6 cm; D: 1-1,3 cm; Dfurat: 3 mm

Ltsz: KDM 2021.7.11.

146. Kocka (*Die*)

Pont-kettős körös számlapú, szabálytalan, hasáb alakú kocka. Az értékjelzők elhelyezkedése szabályos.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 17a/21. szelvény, 12. gödör

H: 1,2 cm; Sz: 1,4 cm; M: 1,1 cm

Ltsz: KDM 2021.3.34.

147. Játékkorong (*Counter*)

Lapos közepén átfúrt csontkorong.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 17a szelvény,

2. ásónyom

D: 2 cm; V: 2-2,5 cm; Ltsz: KDM 2021.3.2.

RUHAKAPCSOLÓTŰK, FIBULÁK

A fibulákat az ókor bőséges redőzetű ruházatának és a ruhára öltött köpenynek vállon való összetűzésére használták.

Formájuk változatos, anyaguk általában bronz vagy vas, ritkábban nemesfém. Szerkezetük fibulatestből – fej, kengyel és a láb –, valamint túból áll, ami rugós vagy zsanéros szerkezettel kapcsolódott a testhez.

Gyakorlati funkciójuk mellett ékszerként vagy akár rangjelző szimbólumként is szolgáltak. Formájuk és felépítésük egy-egy területre, korszakra és azok viseletére jellemző; keltező szerepük révén fontos szerepet töltenek be az egyes leletanyagok kiértékelésében.

CLOTHESPIN, BROOCHES

Brooches were used to staple the abundantly folded garments typical of antiquity and the cloak worn on top on the shoulders; they came in many forms and were usually made of bronze or iron, more rarely precious metals. Their structure consists of a fibula body (head, bow, foot) and a needle connected to the body by a spring or hinged structure.

In addition to their practical function, they also served as jewellery or even a rank symbol. Their shape and structure are characteristic of an area, a period and their wear; play an important role in the evaluation of individual finds through their dating role.

148. Erősprofilú fibula

(*Brooch, Kräftig profilierte-type*)

Fedlap nélküli, kéttagú, felső húrozású erősprofilú fibula. Rugója 4×4 csavarulatos, tűje részben töredékes. A kengyel felső része trombita alakúra szélesedik, a kengyelt osztó gomb félprofilált (bikónikus), a láb galléros gombban végződik. A kengyelen hosszanti irányban éles gerinc fut végig. Széles, vékony, lemezcsap tütartója hosszú, egyszerűen visszahajlított.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 25. és 30.

szelvények közötti rész, lakógödör

H: 5 cm; Sz(rugó): 2 cm; Ltsz: KDM 2021.4.20.

149. Erősprofilú fibula

(Brooch, Kräftig profilierte-type)

Fedlap nélküli, kéttagú, felső húrozású erősprofilú fibula. Rugója 4×4 csavarulatos, tője ép. A kengyel töredékes, felső része trombita alakúra szélesedik, a kengyelt osztó gomb lapos, félkorong alakú. Hosszanti irányban a kengyelen éles gerinc fut végig.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 21. szelvény, rábontás a kútra, a szürke réteg

h: 3 cm; Sz(rugó): 1,7 cm

Ltsz: KDM 2021.3.54.

150. Térdfibula (*Knee brooch*)

Kéttagú, felső húrozású térdfibula, vas rugójának csak az egyik fele maradt meg, tője hiányzik. Fedlapja félköríves, díszítetlen, amihez félköríves gallérral kapcsolódik a D átmetszetű, a láb irányába elkeskenyedő baluszter jellegű kengyel. Lábrészét félköríves talp zárja, alul kis pöcökben végződik. A tűtartó magas, keskeny, a tűfészek visszahajlított, az ívelt részen hornyolással tagolt, kétosztatú.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 17/a szelvény, 2. ásónyom

H: 4,2 cm; Sz(fej): 2,2 cm; Ltsz: KDM2021.3.3.

151. Térdfibula (*Knee brooch*)

Kéttagú, felső húrozású térdfibula. Rugója 4×4 csavarulatos, tője ép. Fedlapja félköríves, szélén cikcakk motívummal, amihez félköríves gallérral kapcsolódik a D átmetszetű, a láb irányába elkeskenyedő baluszter jellegű kengyel, lábrészét félköríves talp zárja, melynek széle cikcakk mintájú rovátkolásokkal tagolt. A tűtartó magas, keskeny, a tűfészek visszahajlított, az ívelt részen hornyolással tagolt, két-osztatú.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 29. szelvény

É-i fele, római réteg 2. ásónyom

H: 3,5 cm; Sz(fej): 1,8 cm;

Ltsz: KDM 2021.5.2.

152. Térdfibula (*Knee brooch*)

Kéttagú, felső húrozású térdfibula. Rugója 5×5 csavarulatos, tűje hiányzik. Fedlapja félköríves, szélén cikcakk motívummal. A fedlap ugyancsak cikcakkvonallal díszített gallérral kapcsolódik a D átmetszetű, a láb irányába elkeskenyedő kengyelhez. Lábrészét félköríves talp zárja. Tűtartója magas, keskeny, a tűfészek visszahajlított, karomszerűen profilált.

Lelőhely: Almásfüzitő-vcicus, 34. szelvény, kőfaltól Ny-ra, római réteg 3. ásónyom

H: 3 cm; Sz(féj): 1,5 cm;

Ltsz: KDM 2021.5.28.

153. Térdfibula (*Knee brooch*)

Kéttagú, felső húrozású bronz térdfibula, rugója és tűje hiányzik. Fedlapja kicsi, félköríves, díszítetlen, amihez közvetlenül kapcsolódik a D átmetszetű, a láb irányába elkeskenyedő baluszter jellegű kengyel. Lába lépcsőzetes kialakítású, trapéz alakban kiszélesedő, alul kis pöcökben végződik. A tűtartó középmagas, középszéles, a tűfészek egyszerűen visszahajlított.

Lelőhely: Almásfüzitő-vcicus, 10. szelvény, 6. árok, 1. ásónyom

H: 3 cm; Sz(féj): 1 cm; Ltsz: KDM 2021.2.6.

154. Térdfibula (*Knee brooch*)

Kéttagú, felső húrozású bronz térdfibula, rugója 4×4 csavarulatos, tűje hiányzik. Fedlapja kicsi, félköríves, díszítetlen, amihez közvetlenül kapcsolódik a D átmetszetű, a láb irányába elkeskenyedő baluszter jellegű kengyel. Lába lépcsőzetes kialakítású, trapéz alakban kiszélesedő, alul kis pöcökben végződik. A tűtartó középmagas, középszéles, tűfészek letört.

Lelőhely: Almásfüzitő-vcicus, 22. szelvény rábontás Ny-i fele, köves felületű gödör, 1-2. ásónyom

H: 2,8 cm; Sz(féj): 1,1 cm

Ltsz: KDM 2021.3.63.

155. Térdfibula (*Knee brooch*)

Kéttagú, felső húrozású vas térdfibula, rugója 3×3 csavarulatos, tije és tűtartója hiányzik. Fedlapja keskeny, félköríves, díszítetlen, amihez közvetlenül kapcsolódik a D átmetszetű, a láb irányába elkeskenyedő kengyel. Lábrésze félkör alakú talpban záródik.

Lelőhely: Almásfüzitő-vcicus, 7. szelvény,

3. ásónyom, 6. gödör É-i fele

H: 2,8 cm; Sz(fej): 0,9 cm

Ltsz: KDM 2021.1.19.

156. Térdfibula (*Knee brooch*)

Kéttagú, alsó húrozású bronz térdfibula, rugója csak részben maradt meg, tije zárva. Fedlapja széles, téglalap alakú, díszítetlen, amihez közvetlenül kapcsolódik a kengyel ívelt része. A kengyel tagolt, a felső ívelt és az alsó keskenyebb lábrészt egy borda választja el, lábrészét téglalap alakú talp zárja. Átmetszete négyszögletes. A tűtartó magas, keskeny, a tűfészek visszahajlított, karomszerűen profilált.

Lelőhely: Almásfüzitő-vcicus, 22. szelvény

közepe, 2. ásónyom

H: 3 cm; Sz(fej): 1,5 cm

Ltsz: KDM 2021.3.58.

157. Térdfibula (*Knee brooch*)

Kéttagú, felső húrozású bronz térdfibula, rugója 4×4 csavarulatos, tije ép. Fedlapja félköríves, alacsony peremű, díszítetlen, közvetlenül kapcsolódik hozzá a D átmetszetű, a láb irányába elkeskenyedő kengyel. Lábrésze trapézszerűen kiszélesedik és félkör alakú talpban záródik, alul kis gombban végződik. Tűtartója magas, széles, a tűfészek egyszerűen visszahajlított, külső oldalán ferde irányú bevésésekkel tagolt.

Lelőhely: Almásfüzitő-vcicus, 34. szelvény,

római réteg 2. ásónyom

H: 4,5 cm; Sz(fej): 2,2 cm

Ltsz: KDM 2021.5.36.

158. Madáralakú emailos fibula

(*Zoomorphic brooch with enamel, pigeon*)

Kéttagú, ún. szorítópofás csukló-szerkezettel rendelkező, masszív lapfibula. A tűfészek töredékes, tüje hiányzik. A madár testét keskeny bordákkal tagolt, a farokrész irányába elkeskenyedő mező alkotja, ami az állat begyénél háromkaréjos végződésű. A két szélső mező cellákra osztott, melyekben fehér és zöld emailos massa váltakozik. A háromszög alakú farokrészt, keskeny félplasztikus gyűrű választja el a testtől. A farokrész 3 háromszög alakú, ugyancsak emailos cellára osztott, a középső mező világos, a két szélső sötétzöld. A farokrészt kisméretű, pontkörös díszítésű félkörív zárja. A madár nyakát és fejét sziluetszerűen ábrázoló fejrész a tűfészek folytatásában a fibula testére merőlegesen helyezkedik el. Szeme mindkét oldalon pontkörrel jelzett.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 31. szelvény,

Ny-i tanúfal, gödör

H: 4 cm; Sz: 2,5 cm; m: 1,8 cm

Ltsz: KDM 2021.5.18.

159. Emailos fibula (*Brooch with enamel*)

Kéttagú, hüvelycsuklós szerkezetű fibula, lába és tüje hiányzik. A fibula kengyelét és hüvelyt, amelyek derékszöget zárnak be egymással, egy rövid köztetag köti össze. A hüvelyt a kengyellel egybeöntötték. A kengyel háromszög alakú, belső, bemélyített mezője hosszanti rovátkolásokkal tagolt. A háromszög csúcsaihoz és alsó oldallapjához egy-egy kör alakú, piros üvegmasszával kitöltött nyúlvány csatlakozik.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 1. kutatóárok, kavicsos járósínt tisztítása

h: 2,7 cm; Sz: 2,5 cm; Sz(hüvely): 1,5 cm

Ltsz: KDM 2021.1.32.

160. Cerberust ábrázoló emaillos fibula
(*Zoomorphic brooch with enamel, Cerberus*)

Kéttagú, ún. szorítópofás csuklószerkezettel rendelkező, öntött, masszív lapfibula. Tüszerkezete a fibula hátlapján található, amit a testtel egybeöntöttek. Tüje jobbról balra záródott. Tűtartója egyszerűen visszahajlított. Teste két egymással szembeforduló állatot, a mellső kutyát, hátsó része sárkánykígyót ábrázol. Farokuszonya hatágú bojtban végződik. Mindkét állat szeme pontkörös kialakítású. A kutya mellső részét és a kígyó testét ferde irányú rovátkák tagolják. A fibula törzsét hat világos és sötétzöld emaillal kitöltött cella díszíti.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 23. szelvény
D-i fele, épület belsejében lévő kavicsozás bontása

H: 4,4 cm; Sz: 2,65 cm; V: 1-2 mm

Ltsz: KDM 2021.3.75.

161. Hagymafejes fibula
(*Crossbow brooch*)

Keller-Pröttel 3/4 típusú, öntött bronzfibula. Csúcsos végződésű, rovátkolt gallérra támaszkodó hagymafejekkel díszített. A két oldalsó gombját egybeöntötték a fibulával. Tüje ép, a tűtartóban található. Fejlemeze profilált, lépcsőzetesen tagolt. Lába enyhén trapéz alakú, kissé hosszabb a kengyelnél, alul finoman csipkézett. Kengyele félkör alakban ívelt, trapéz átmetszetű. S alakú, tausírozott rovátkolásokkal tagolt. Lábán kettős vonallal és pontkörös motívumokkal díszített. Tűtartólemeze ívesen hajlított, a láb és a kengyel találkozásánál tűbiztosító pöccökkel.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 37. szelvény,
32. sír jobb váll mellől

H: 9,8 cm; Sz: 6 cm; Ltsz: KDM 2021.6.6.

ÉKSZEREK

A ruházat kiegészítéseként, a megjelenés és testi ékítés céljából az emberiség korai időktől fogva legkülönbözőbb alapanyagokból készült ékszereket hord magán.

A test feldíszítése mellett a római kori ékszerviselési szokásokhoz is gyakorta társult babona, presztízs vagy egyéb szimbolikus tartalom, amelyet leginkább az ékszer anyaga, formája és díszítése közvetített a közösség számára.

A gyakorlati célt szolgáló viseleti elemekkel szemben, mint például az övhöz tartozó elemek, fibulák és hajtűk, a közvetlenül a testtájakon viselt ékszereknek, így a fejdíszeknek, fülbevalóknak, nyakláncoknak, karkötőknek és gyűrűknek, ritkábban volt valódi funkciója is.

A rómaiak számos olyan ékszert viseltek, melynek gyógyító, bajelhárító erőt tulajdonítottak. Ilyenek például azok az üreges testű kapszulák, melyek belsejébe növényi magvakat, esetleg mágikus szöveget tartalmazó vékony lapocskákat helyeztek, hogy az újszülött gyermekek nyakába akasztva távol tartsák az ártó démonokat.

A kor embere számára bevett gyakorlatnak számított, hogy a szerződéseit, hivatalos okiratait, olykor magánleveleit is pecséttel látta el. Pecsételésre negatív vésetű, vagy vésett díszű ékköves gyűrűk szolgáltak, melyek eredete a köztársaság koráig nyúlik vissza.

JEWELLERY

In addition to clothing, for the sake of appearance and bodily adornment, mankind has been wearing jewellery made from a variety of raw materials since early times.

In addition to the decoration of the body, superstition, prestige, or other symbolic contents were often associated with Roman jewellery-wearing customs, most commonly conveyed to the community by the material, shape, and decoration of the jewellery. In contrast to the wear elements used for practical purposes (belt items, brooches, hairpins), jewellery worn directly on the body parts (headdresses, earrings, necklaces, bracelets, rings) also rarely had a real function.

The Romans wore a number of jewels to which a healing, deterrent force was attributed. Examples include hollow capsules inside which the owner placed plant seeds or thin plates containing magical texts to keep harmful demons away when hung in necks of new-borns.

It was common practice for the man of the age to seal their contracts, official documents, and sometimes private letters. For sealing, jewelled rings with negative engraving or engraved ornaments were used, the origins of which date back to the time of the republic.

162. Aranyfülbevaló (Gold earring with green glass)

Zöld üvegpaszta fülbevaló. Foglalata aranylemezből készült, téglalap alakú, gallérja ferde rovátkolással tagolt. A fülbevaló S-kapcsát a foglalat hátlapjára forrasztották.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 43. szelvény

ÉNy-i negyed, 4. ásonyom

H: 1 cm; Sz: 1,1 cm; M(kapocs): 1,4 cm

Ltsz: KDM 2021.7.13.

163. Bronz bulla (*Bulla amulet*)

Kerek, üreges testű, dudoros kialakítású kapszula, függesztőtagja vaspántból hajlított és a bulla két lapja fogja közre. Elülső lemezének széle egyenesre vágott, a hátsó lemez széle cakkozott.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 21/17a szelvény tanúfal, 12. gödör

D: 1,9 cm; M: 2,3 cm; Ltsz: KDM 2021.3.32.

164. Bronz bulla (*Bulla amulet*)

Kerek, üreges testű, dudoros kialakítású kapszula, a vele azonos lemezből készült függesztőtaggal. Széle cakkozott, visszahajtott.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 33. szelvény DNY-i negyed, köves padka elbontása, római réteg 3-4. ásónyom

D: 2 cm; M: 2,5 cm; Ltsz: KDM 2021.5.21.

165. Gyöngy nyaklánc

(*Glass pearl necklace*)

Üveg és üvegpaszta gyöngyök: 3 db nagy fekete csurgatott lapított gömb; 1 db fekete henger; 2 db fekete csavaros henger; 1 db fekete hasáb; 1 zöld közepes henger; 3 db zöld fritt orsó; 1 db sárga, áttetsző 8-as; 5 db kék lencse; 2 db kék közepes henger; 78 db kicsi kék vegyes kásagyöngy (hengeres, keres, lapított gömb, hasábos gyöngy).

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 43. szelvény, 41. sír melléklete

Ltsz: KDM 2021.7.35.

166. Ezüst karkötő

(*Silver bracelet with wrapped terminals*)

Négyzetletes átmetszetű ezüsthuzalból készített karperec, melynek elvékonyított végét az egyik szárán nyolcszorosan, a másikon hétszeresen tekercselték vissza.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 46. szelvény É-i fele, római réteg 2. ásónyom

D: 5,2 cm; D(huzal): 3 mm

Ltsz: KDM 2021.8.6.

167. Kígyófejes karkötő (*Snake bracelet*)
Bronz, kígyófejes karkötő. A kígyó testét és az elkeskenyedő fejrészét kettős körgyűrű választja el egymástól. Négyzetes átmetszetű bronzhuzalból készült, végei kifele hajlítottak. A karkötő gyűrűjét vasgyönggyel szűkítették le.
Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 37. szelvény
ÉNY-i negyed, 34. sír mellélete, jobb lábszár mellől
D: 6,5-7,7 cm; Á(huzal): 5 mm
Ltsz: KDM 2021.6.5.

168. Gyűrű (*Double spiral silver ring*)
Négyzetes átmetszetű ezüsthuzalból készített kettős spiráldíszes gyűrű (Henkel Nr. 328), az egyik száron végét a négyszeresen, a másikon háromszorosan tekercselték vissza.
Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 10. szelvény, 6. árok, 2. ásónyom
D(gyűrű): 2,3 cm; Á(drótszál): 2,5 mm
Ltsz: KDM 2021.2.7.

169. Gyűrűkő (*Blue gemstone*)

Lencsealakú, kék üvegpaszta gyűrűkő.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 43. szelvény,
41. sír melléklete a lábfejeknél

H: 1,5 cm; Sz: 1,2 cm; V: 0,5 cm

Ltsz: KDM 2021.7.14.

170. Pecsétgyűrű (*Engraved stamp ring*)

Gravírozott, ovális fejlapú pecsétgyűrű figurális ábrázolással. Karikája D átmetszetű, elvékonyodó. A fej ovális bázisa a gyűrűtesttel egy ívet alkot. Enyhén kiemelkedő fejlapja valamivel kisebb, mint az alaptest.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 37. szelvény,

32. sír melléklete, jobb kéz ujján

Á(gyűrű): 1,5 cm; H(fejlap): 1 cm; Sz: 0,7 cm

Ltsz: KDM 2021.6.7.

171. Pecsétgyűrű (*Engraved stamp ring*)

Gravírozott, kerek fejlapú, állatábrázolásos pecsétgyűrű (tengeri szörny). Karikája kerek átmetszetű, egyenetlen vastagságú, enyhén deformálódott. A fej bázisa a gyűrűtesttel egy ívet alkot. A vállakat mindkét oldalon két-két gömböcske hangsúlyozza. Enyhén kiemelkedő fejlapja valamivel kisebb, mint a kissé szabálytalan formájú alaptest.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 45. szelvény

D-i fele, 2. ásónyom

D(gyűrű): 2,2 cm; Á(fej): 1 cm

Ltsz: KDM 2021.7.16.

TESTÁPOLÁS ÉS ORVOSLÁS

A római módra berendezett hétköznapokban a testápolás a nők és a férfiak életében egyaránt fontos szerepet játszott.

A *vicus* leletei között a különböző formájú tükrök, parfümös üvegcsek, csipeszek, fültisztító pálcák, kanálszonda a szépség- és egészségápolás kelléktárát alkotják. A kisméretű, erszény formájú *balsamarium*okban a parfüm mellett olajokat vagy a smink elkészítéséhez szükséges festékeket tároltak.

A fültisztítópálcák és kanálszondák krémek, festékek kikeverésére éppúgy szolgálhattak, ahogy az orvoslásban is – például fekélyek, hályogok és sérvek kezelése – megvolt a szerepük.

A házi piperekészletekben és a borbélyok eszköztárában is helyet kaptak az egyszerű csipeszek, melyek nem különböztek a gyógyászatban használtaktól. A leletek között található azonban olyan öntött, masszív egérfogú csipesz is, ami az orvosi műtétek segédeszközeként szolgálhatott.

BODY CARE AND MEDICINE

In the everyday life arranged in Roman style, body care played an important role in the lives of both women and men.

The mirrors of various shapes, perfume bottles, tweezers, ear-cleaning sticks, a spoon probe, a razor blade discovered among the finds of the *vicus* make up a supply of beauty and health care. In addition to perfume, the small, purse-shaped balsamarium were also used to store oils or dyes needed to mix makeup.

Ear swabs and spoon probes could be used to mix creams and dyes as well as in medicine (treatment of ulcers, cataracts, hernias).

Simple tweezers, which were basically no different from those used in medicine, were also included in the homemade toiletries sets and in the barber's toolbox. However, the finds also include a moulded, massive mouse-toothed forceps that may have served as an aid to medical surgeries.

172. Balsamarium (*Glass balsamarium*)
Hosszú, enyhén szélesedő nyakú, erszény alakú illatszeres üvegcse fűjt üvegből. Anyaga világoszöld, áttetsző.
Lelőhely: Almásfüzitő-*vicus*, 38. szelvény K-i fele, az épület alatti római árokreszből
M: 8 cm; D(perem): 1,5 cm; D(alj): 3 cm
Ltsz: KDM 2021.6.11.

173. Tüköرنyél (*Handle of a mirror*)

Töredékes, kerek átmetszetű tüköرنyél, baluszteres, egyszeres körgyűrűs tagolással. Támasztótagja háromágú, csúcsos végződésű.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 22. szelvény, 3. ásónyom, szürke kevert réteg
h: 9,5 cm; Ltsz: KDM 2021.3.69.

174. Tükör (*Mirror*)

Magas óntartalmú, kerek, lyukszegély-soros bronz kézitükör töredéke. Mindkét felülete ónozott.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 25. szelvény melletti hányóból
h: 5 cm; sz: 2,5 cm; V: 1 mm
Ltsz: KDM 2021.4.14.

175. Tükör (*Mirror*)

Kerek, mindkét oldalán ónozott felületű, vékony bronzlemezről vágott tükörlap töredéke. Széle a hátoldalon visszatekerselt.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 33. szelvény Ny-i fele, római réteg 2. ásónyom
h: 4,5 cm; sz: 2,5 cm; Ltsz: KDM 2021.5.24.

176. Tükör (*Mirror*)

Kissé szabálytalan, téglalap alakú, ezüst tükörlap töredéke. Előlapja polírozott, szélei ferdén lecsapottak. Hátsó lapja gyenge fényű, eldolgozatlan, bronz maradvánnyal.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 21/17a szelvény tanúfal, 12. gödör

h: 5,4 cm; Sz: 5,5-6 cm; V: 1 mm

Ltsz: KDM 2021.3.33.

177. Csipesz (*Tweezers*)

1 mm vastag és 5 mm széles bronzszalagból hajlított csipesz, melynek végei elvékonyítottak, tetején hurkos kialakítású.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 37. szelvény

DNy-i negyed, római réteg 2. ásónyom

H: 7,8 cm; Ltsz: KDM 2021.6.3.

178. Egérfogú csipesz

(*Medical forcep*)

Öntött bronz, ún. egérfogú műtéti csipesz. Szűknyakú, lépcsőzetesen kivállasodó típus. Két szára négyszögletes átmetszetű, fogója korongalakú fejrészben végződik, amit a fogószárak indaszerű végződése támasztanak alá.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 2/b szelvény

É-i fele, 2. ásónyom, felső kavicsos réteg

h: 9,8 cm; D(féj): 1 cm; Ltsz: KDM 2021.8.2.

179. Fültisztító pálca (*Ear spoon*)

Töredékes fülkanál, kisméretű, lapos kanálkával és hosszú, kerek átmetszetű, hegyes végződésű nyéllal.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 32. szelvény, kőfal tisztítása

h: 17,5 cm; Ltsz: KDM 2021.5.20.

180. Kanálszonda (*Medical spoon*)

Kanálszonda, nyele kerek átmetszetű, mindkét vége töredékes. A kanálka és a nyél találkozását baluszteres elem és kettős körgyűrű díszíti, a kanálka átmetszete háztető formájú (Riha Variante E)

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 13. szelvény, 8. gödör

h: 8,6 cm; Ltsz: KDM 2021.2.15.

181. Bronztű (*Pin*)

Kúpos fejű, kerek átmetszetű, hegyes végződésű bronztű.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 34. szelvény DNY-i negyed, római réteg 2. ásónyom, kőfal tisztítása

H: 12 cm; Ltsz: KDM 2021.5.27.

182. Bronztű (*Pin*)

Kúpos fejű, kerek átmetszetű, hegyes végződésű bronztű.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 38. szelvény É-i fele, freskó bontásából

h: 12,8 cm; Ltsz: KDM 2021.6.9.

183. Bronztű (*Pin*)

Lekerekített fejú, kerek átmetszetű, hegyes végződésű bronz tű.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 41. szelvény

K-i fele, római réteg 3. ásónyom

H: 12,7 cm; Ltsz: KDM 2021.6.22.

184. Bronztű (*Pin*)

Profilált bronz tű, feje kúpos gombban végződik. Szárának felső része téglalap átmetszetű, amit oldalain IIIIXIXIIIXII bevéselt minta díszít. Alatta átmetszete nyolcszögletű, amit egy újabb négyszögletes, IXI díszítésű elem követ. Alsó szárrésze kerek átmetszetű, elvékonyodó, hegyes végződésű.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 41. szelvény

K-i fele, római réteg 3. ásónyom

H: 11 cm; Ltsz: KDM 2021.6.25.

185. Hajtű (*Hairpin*)

Ujjai között gyülmölcsöt, almát vagy gránátalmát tartó, votívkézben végződő, bronz hajtű. Szára kerek átmetszetű, végződése hegyes. A csuklórészen plasztikus gyűrű fut körbe.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 33. szelvény

K-i fele, római réteg 2. ásónyom

h: 8,7 cm; Ltsz: KDM 2021.5.22.

A HÉTKÖZNAPI ÉLET APRÓ TÁRGYAI

SMALL FINDS OF EVERYDAY LIFE

A polgári lakosság vallási vonatkozású tárgyainak körébe tartoznak az ólom fogadalmi emlékek. A pannoniai votívok többsége termékenységgel kapcsolatos női istenséget ábrázol.

Ugyancsak kultikus jelentéstartalmat hordoznak a kisméretű ólomtükörök, melyek a Közép-Duna-vidéken gyakorta női temetkezések védő és oltalmazó mellékleteként kerülnek elő. Az ólomemlékek gyártása a fazekastevékenységhez kapcsolódott, mivel a különböző öntőformák agyagból készültek.

A pecsétek puha anyagának védelmére terjedtek el az összezárható fémkapszulák. A védőtok alsó lapjának lyukain fűzték keresztül az iratokat lezáró zsineget. A *vicus* anyagában, a pecsétgyűrűk mellett, kapszulához tartozó fedlap is jelentkezik.

A római kori mindennapokhoz is hozzátartoztak a különböző játékok, melyet hivatástól és rangtól függetlenül mindenkor és mindenütt szenvedéllyel űztek. Ennek bizonyítékául szolgálnak az üvegből, csontból vagy épp agyagból készített játékorongok, melyek különböző stratégiai táblajátékok kellékei voltak. Kedvelték a malmozást, a backgammonhoz hasonló *ludus XII scriptorium*ot, legelterjedtebbnek a zsoldosok játéka, a *ludus latruncolorum*, számított.

Religious objects of the civilian population include lead votive tokens. The majority of Pannonian votives depict a female deity related to fertility.

Small lead mirrors also carry a cultic meaning, often appearing as a protective object in female burials in the Central Danube region. The production of lead tokens was related to the pottery activity, as the various moulds were made of clay.

Safe shutting metal capsules were common to protect the soft material of seals. The string closing the documents was threaded through the holes of the bottom plate of the protective case. The find material of the *vicus* includes a cover for the capsule in addition to the seal rings.

Everyday life in Roman times also included various games, which were pursued with passion at all times and in all places, regardless of vocation and rank. Proof of this are the game discs made of glass, bone or just clay, which were the tools of various strategic board games. They liked playing Nine Men's Morris, the backgammon-like *ludus XII scriptorium*, while the most popular one was the game of mercenaries, the *ludus latruncolorum*.

186. Ólomvotív (*Lead votive figurine*)
Silvanát ábrázoló, áttört művű, aediculás votív. A votív kerete félplasztikus, ferde rovátkákkal díszített. Az ábrázolás központi helyén az istennő áll, akit az ábrázolás szemből jelenít meg. Arca finom részletezettséggel kidolgozott, felsőteste hiányzik, bal kezében lantot tart. Alsó ruházata többrétegű, erősen redőzött. A votív bal oldalát növényi ábrázolás tölti ki, ami az istennő természeti erők feletti hatalmára utal.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 9. szelvény,
3. ásónyom, gödör
M: 6 cm, sz: 3 cm; Ltsz: KDM 2021.2.4.

187. Votívtükör (*Votive lead mirror*)
Nyéllal egybeöntött ólom tükörkeret, melynek üvegbetétje hiányzik, hátlapján az üveget befoglaló keret kiemelkedő peremével. Előlapjának keretét két koncentrikus körgyűrű alkotja, a belső körgyűrűt trébelt félplasztikus gyöngysor, a külsőt ferde irányú félplasztikus rovátkák töltik ki. A perem felső részéhez egy háromszög alakú nyúlvány csatlakozik, amiben két, szemre emlékeztető ábrázolás figyelhető meg (varázsszem). A nyél plasztikus kialakítású, mindkét oldalán ferde rovátkákkal tagolt, a tükör keretének támasztótagja S alakú, ami csak az egyik oldalon maradt fenn.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 29. szelvény
K-i tanúfalnál lévő árok, római réteg 3. ásónyom
m: 6 cm, H(nyél): 1,5 cm, Á(tükör belül): 1,2 cm, Á(tükör kívül): 3,6 cm
Ltsz: KDM 2021.5.8.

188. Ólomvotív

(*Fragment of a lead votive figurine*)

Erős redőzetű chitont viselő, figurális ólomvotív töredéke.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 45. szelvény,
2. ásónyom

m: 3,2 cm; Ltsz: KDM 2021.7.18.

189. Ólomplomba (*Lead plomb*)

Kerekfejű plomba masszív szegeccsel.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 41. szelvény

K-i fele, római réteg 1. ásónyom

Á: 1,8 cm; M: 1,1 cm; Ltsz: KDM 2021.6.24.

190. Ólomplomba (*Lead plomb*)

Kerekfejű, összezárt plomba, ábrázolás nem vehető ki rajta.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 2/b szelvény,
2. ásónyom, kavicsos réteg

H: 2,5 cm; Á(fejlap): 1,5 cm

Ltsz: KDM 2021.8.1.

191. Pecsétzáró kapszula (*Seal box lid*)

Pecsétkapszula levélalakú fedlapja, félplasztikus phallos ábrázolással, kör alakú piros email betéttel.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 45. szelvény

Ny-i fele, 3. ásónyom

H: 3,2 cm; Sz: 2,2 cm; Ltsz: KDM 2021.7.27.

192. Játékkorong (*Gaming counter*)

Nyers színű, jól iszapolt anyagú, esztergált játékkorong. Felületén lepattogzott narancsvörös, gyenge fényű festés. Kissé kormos.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 21. szelvény, kút betöltése

m: 1,5 cm; Á: 1,5 cm; Ltsz: KDM 2021.3.48.

193. Játékkorong (*Gaming counter*)

Agyag játékkorong, nyers színű, jól iszapolt. Felületén nincs bevonat. Anyaga belül világosszürke, kívül világos téglavörös.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 25. szelvény

Ny-i fele, 2. épület falának tisztítása

M: 2 cm, Á: 2 cm; Ltsz: KDM 2021.4.15.

194. Üveg játékkorong (*Gaming counter*)

Fekete üvegből készített, gömbszelet alakú játékkorong.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 7. szelvény,

6a gödör K-i fele, felső rész

Á: 1,8 cm; M: 0,7 cm; Ltsz: KDM 2021.1.20.

195. Bronzgyűrű (*Furniture handle?*)

Masszív, öntött, posztamens jellegűen kialakított bútorfogantyú (?), alsó és felső részén egyaránt lépcsősen profilált bronzgyűrű, belső oldalán egymással szemben két függőleges irányú vájattal.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 22. szelvény

közepe, árok, római réteg 1. ásónyom

D: 2,5 cm, M: 1,5 cm; Ltsz: KDM 2021.3.60.

196. Zárretesz (*Key door-lock bolt*)

Öntött, masszív, ívelt zárszerkezethez tartozó retesz töredéke, a kulcs négyfogú tollazatának beillesztésére szolgáló áttörésekkel.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 42. szelvény

ÉNy-i negyed, 3. ásónyom

h: 4,5 cm; Sz: 1,7 cm; V: 0,6-0,7 cm

Ltsz: KDM 2021.7.5.

197. Vas tollaskulcs (*Iron key*)

Kerek, áttört fogójú vaskulcs, tollazatának szerkezete nem vehető ki.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 21. szelvény közepe, 12. gödör

H: 6,5 cm; Sz: 0,8-1,7 cm; V: 0,2-0,5 cm;

H(toll): 2,2 cm; Ltsz: KDM 2021.3.30.

198. Vas tollas kulcs (*Iron key*)

Kerek, áttört fogójú vaskulcs, lemezes tollazattal, melynek háromfogú vége L-alakban hajlított.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 14. szelvény, római réteg 1. ásónyom

H: 7,5 cm; Sz: 0,5-2 cm; V: 0,2-0,5 mm;

H(toll): 2,9 cm; Ltsz: KDM 2021.2.18.

199. Csontnyelű vaskés

(*Iron knife with bone handle*)

Ívelt hátú vaskés, kétoldalt csontborítású nyéllel, két bronzszegeccsel.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 28. szelvény, lakógödör betöltése

H(penge): 15,4 cm; H(nyél): 10 cm;

Sz(pengemax): 3 cm; Sz(nyél): 2-3 cm

Ltsz: KDM 2021.4.27.

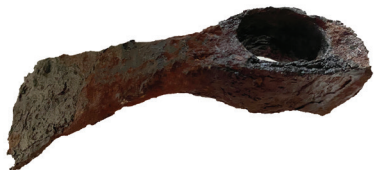
200. Fűrészlélés (*Sawblade*)

Apró fogazatú fűrészlélés vaslapja a nyéltüske töredékével.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 35. szelvény

D-i fele, római réteg 2. ásónyom

h: 8,3 cm; M: 1, 5 cm; Ltsz: KDM 2021.6.1.

201. Szalukapa (*Carpenter's axe, ascia*)
Köprüje vastag, négyszögletes záródású, nyíllyuka lekerekített sarkú, téglalap alakú. Pengéje vastag, lefelé egyenletesen ívelt, kiszélesedő, a nyéllel 35°-os szöveget zár be. Éle sérült.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 21. szelvény, 3. kút
h: 14 cm; M(köprü): 3,5 cm; Sz(köprü): 5,3 cm;
nyíllyuk: 3,5×2 cm
Ltsz: KDM 2021.3.49.

202. Öntőforma (*Mould*)

Öntőforma töredéke, ívelt vájattal, másodlagosan égett.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 29. szelvény
ÉNy-i negyed, római réteg 4. ásónyom
h: 3,5 cm; sz: 4,5 cm; Ltsz: KDM 2021.5.9.

203. Kő súly (*Stone weight*)

Mészköből faragott súly töredéke, lapított gömbalakú, alja egyenesre faragott, vésett graffitoval: MVC-.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 8. szelvény
középső része, 6. gödör elszíneződése
D: 8,5 cm; M: 5,5 cm; S: 386 gramm
Ltsz: KDM 2021.2.2.

204. Claudius bronz semis, amulett
(*Bronze semis of Claudius, amulet*)

Claudius erősen kopott bronzérme, amit amulettként viseltek. Az előlapon a császár balra tekintő portréja. A hátlapon jobbra lépő Minerva bal kezében pajzs, jobbáiban lándzsával. Av: [TI CLAVDIVS CA]JESAR [AVG P M TR P IMP].
Rev: S[C]. Keltezés: Kr. u. 41–42.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 7. szelvény,
6a gödör K-i fele, felső része
D: 2,2 cm; S: 3,26 gramm
Ltsz: KDM 2021.1.21.

205. Lucius Verus, bronz as

(Bronze as of Lucius Verus)

Az előlapon a Lucius Verus jobbra tekintő szakállas portréja. A hátlapon Marcus Aurelius és Lucius Verus tógás alakja, amint jobbot nyújtanak egymásnak.

Av: IMP CAES L AVREL VERVS AVG.

Rv: CONCORD AVGVSTOR TR P COS

II S C. Keltezése: Kr. u. 161.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 45. szelvény

Ny-i fele, 3. ásónyom

D: 26 mm; S: 10,09 gramm

Ltsz: KDM 2021.7.28.

206. Septimius Severus, ezüst denar

(Silver denarius of Septimius Severus)

Az előlapon a császár jobbra tekintő babérkoszorús portréja. A hátlapon alapon álló, balra tekintő szárnyas Victoria koszorúval a kezében. Av: IMP CAE L SEP SEV PERT AVG COS II. Rv: VIC T AVG. Keltezése: Kr. u. 194–195.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 24. szelvény,

DK-i negyed, 2. ásónyom, épületen belüli

habarcsos, kevert réteg

D: 18 mm; S: 2,17 gramm

Ltsz: KDM 2021.4.2.

207. Septimius Severus, ezüst denar

(Silver denarius of Septimius Severus)

Az előlapon a császár jobbra tekintő babérkoszorús portréja. A hátlapon Pax ülő alakja balra, jobb kezében palmaág, baljában jogar. Av: L SEPT SEV PERT AVG IMP X. Rv: PACI AE TERNAE. Keltezése: Kr. u. 194.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 45. szelvény

mellől, 3. ásónyom

D: 18 mm; S: 2,19 gramm;

Ltsz: KDM 2021.7.26.

208. Diocletianus, AE 2

Az előlapon a császár jobbra tekintő sugárkoronás portréja, a körirat erősen kopott. Hátdalán Juppiter, aki földgömbön álló, kezében koszorút tartó Victoriát nyújt át a császárnak. Av: [---]PF AVG. Rev: CONCORDIA MILITVM. Keltezése: Kr. u. 296–297.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 43. szelvény

É-i fele, 2. ásónyom

D: 21 mm; S: 2,46 gramm

Ltsz: KDM 2021.7.8.

209. I. Constantinus, AE 3

Az előlapon Roma sisakos, balra tekintő mellszobra, császári köpenyben. A hátlapon az ikreket szoptató farkas, felette két csillag. Av: VRBS ROMA. Keltezés: Kr. u. 330–337.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, kidobott

földből, szórvány

D: 18 mm; S: 2,32 gramm

Ltsz: KDM 021.6.28.

210. II. Constantius, AE 3

Az előlapon a császár babérkoszorús, balra tekintő portréja. A hátlapon táborkapu két toronnyal. Av: FL IVL CONSTANTIVS NOB C. Rev: [PROVIDENTIA CAESS] DSIS. Keltezés: Kr. u. 324–337.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 41. szelvény,

római réteg 3. ásónyom

D: 20 mm; S: 2,57 gramm

Ltsz: KDM 2021.6.27.

211. II. Constantius, AE 3

Az előlapon a császár babérkoszorús, balra tekintő portréja. A hátlapon táborkapu két toronnyal, felette csillag. Av: FL IVL CONSTANTIVS NOB C. Rev: PROVIDENTIAE CAESS ASIS. Keltezés: Kr. u. 324–337.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 38. szelvény

É-i fele, freskó bontásából

D: 18-19 mm; S: 2,36 gramm

Ltsz: KDM 2021.6.10.

MILITARIA

A *vicus* feltárása során a civil lakossághoz köthető emlékművek mellett szép számban kerültek elő a katonaság fegyverzetéhez és ruházatához tartozó különböző *militaria* leletek.

A ruházat elemei közé tartoznak az övcsatok, a különféle övveretek, szíjvégek, a katonai szandál vasból készült apró cipőszegecsei, illetve a ruhakapcsolótűk egy része is, mellyel jobb vállukon a hadiköpenyt fogták össze.

Testi épségük védelme érdekében a harcok során magukra öltött felszerelés alkotóelemei voltak a sisak, a testpáncél és a pajzs különböző darabjai. A lovasság alapvetően kétféle testpáncélt hordott, láncos sodronyínget (*lorica hamata*), illetve pikkelypáncélt (*lorica squamata*), melyeket erősebb szövésű, rövid tunikára felöltve viseltek. Az utóbbi típusú páncélnak az erőtől nyugatra elterülő *vicus* egyik korai, feltehetően gazdasági funkciójú lakóödréből közel száz páncélszemből és szélesebb váll-, valamint kar(?)lemezből álló együttese került elő.

Támadó fegyverre utaló lelet a kardhoz tartozó kardkoptató. A hosszú lovassági kardokat a Kr. u. 2. századtól kezdődően szélesebb vállszióra fogatták fel (*baltens*), amit gazdagon veretekkel díszítettek. Vereteink egyes darabjai akár ennek szíjazatát is boríthatták. Szintén fegyverzettartozék a vasból kovácsolt háromszárnyú nyílhegy.

A palánkperiódus időszakához tartozó gödrökben nagy mennyiségben jelentkeztek ökolnagyságú kőgolyók, melyek ugyancsak fegyverként szolgáltak. A *funditores* a római sereg azon katonáit alkották, akik a *funda* (parittyá) segítségével, kövekkel és ólomdarabokkal (*glandes*) támadták az ellenséget. A parittyához faragott kőgolyók

MILITARIA

On course of the excavation of the *vicus*, in addition to the remains related to the civilian population, a large number of various *militaria* finds belonging to the armaments and clothing of the army were unearthed.

Elements of clothing include belt buckles, various belt fittings, belt ends, small shoe studs made for military sandals, and some of the clothes pins with which the cloak was held together on their right shoulders.

To protect physical integrity, the main parts of the equipment worn in battle were the various components of the helmet, body armour, and shield. The cavalry basically wore two types of body armour, a chain mail hauberk (*lorica hamata*) and a scaly armour (*lorica squamata*), worn over a stronger woven short tunic. A hoard of nearly a hundred armour eyes and a wider shoulder and arm (?) plate of the latter type of armour was found in one of the early pit houses, presumably of agricultural purpose, in the *vicus* lying to the west of the fort.

Scabbard lockets belonging to swords are finds referring to attacking weapons. From the 2nd century the long cavalry swords were mounted on a wider shoulder strap (*baltens*), which was richly decorated with fittings. Perhaps some of our fittings were made to decorate one of these straps. A three-winged arrowhead forged from iron is an armament accessory in the same layer.

In the pits belonging to the plank period, fist-sized stone balls appeared in large numbers, which also served as weapons. *Funditores* were the soldiers of the Roman army who, with the help of the *funda* (sling), attacked the enemy with stones and pieces of lead (*glandes*). The weight of the stone balls carved for the sling mostly ranged from 1 to 10 minas (1 mina = 436 grams).

súlya többnyire 1–10 mina súlytartományon belül mozgott (1 mina= 436 gramm).

A római lovasság katonai felszerelésének legimpozánsabb darabjai a ló és lovasának díszpáncélatához tartozó különböző elemek, melyek a császárkorban nem tartoztak a harci felszereléshez. Almásfüzitőről a díszsisak arclemezén kívül két további szórványeletet is ismerünk, az egyik egy bronz lábvért térdpáncéljának dombordízes töredéke, a másik a lovak fejpáncélatához tartozó szemvédő kosár.

Az ásatásokon előkerülő löszerszámtartozékok között a legnagyobb csoportot a különböző funkciójú bőrszíjakra erősített veretek, csüngők, szíjbújtatók – kantár-, szügyelő- és farhámdíszek – alkotják, melyek közül egyedül a szíjelosztóknak volt tényleges funkciója, a többi elemmel vizuális hatást kívántak elérni.

A veretek divatja az évszázadok során módosult és változott. A kora császárkor időszakában előszeretettel használták a nagy korongalakú *phalerak*at, míg a középső császárkorban az áttört díszű, többnyire félhold alakú, könnyű pajzsformájú (*pelta*) veretek terjedtek el, majd idővel a veretek és csüngők mennyisége csökkent. A korábbi szíjelosztó korongok a szügyelőhámon egyszerű díszítőelemmé egyszerűsödtek. A szügyelőhám szíjainak kedvelt díszítőelemeit alkották a türkizes árnyalatú dinnyehéj alakú gyöngyök, melyeket frittből, üvegelegetből készítettek.

A veretek többségének (*lunula* és *phallicus* veretek) bajelhárító erőt tulajdonítottak, melyek a lovat és a lovasát a rájuk zúduló veszélyektől védte. Ehhez a körhöz tartoztak a mandula formájú veretek is, mivel a mandulafa a termékenységet és a férfias erőt szimbolizálta.

The most impressive pieces of military equipment of the Roman cavalry are various elements belonging to the full dress armour of the horse and its rider, which were not part of the combat equipment in the imperial era. In addition to the face plate of the decorative helmet, two other scattered finds are known from Almásfüzitő, one of which is an embossed fragment of the knee bit (poleyn) of the bronze shank guard (greave), and the other being the fragment of the eye protection basket belonging to the head armour of horses.

Among the harness accessories found at the excavations, the largest group consisted of fittings, pendants, belt loops attached to leather straps with different functions - bridle, harness and crupper decorations - among which only the belt dividers had an actual function, with the other elements intended to achieve a visual effect.

The fashion for fittings underwent modifications and changes over the centuries. In the Early Imperial Period, large disc-shaped phaleras were favoured, while in the Middle Imperial Period, openwork ornaments, mostly crescent-shaped, light shield pelta-shaped fittings, became widespread, and over time the amount of fittings and pendants also decreased. The former belt-dividing discs got simplified into a simple decorative element on the harness. The popular decorative elements of the straps of the harness were the melon-shell-shaped beads of turquoise, which were made of frit and a mixture of glass.

Most of the fittings (*lunula* and *phallic* fittings) were attributed a deterrent force designed to protect the horse and its rider from the dangers that befell them. Almond-shaped fittings also carried mythic power, for the almond tree was associated with fertility and masculine strength.

212. Övveret (*Letter plate form belt sets*)
VTERE FELIX bronz övveret VTE-
ligatúrája. Hátlapján három, felerősítésre
szolgáló tuskével.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 17/a szelvény
rábontás, 15. sír feletti rész elbontása, szürke
agyag

Sz: 3,8 cm; M: 2,5 cm; Ltsz: KDM 2021.5.23.

213. Övveret (*Letter plate form belt sets*)
VTERE FELIX bronz övveret L betűje,
hátoldalán a felerősítésre szolgáló há-
rom tuskével.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 17/a szelvény
rábontás, 15. sír feletti rész elbontása, szürke
agyag

Sz: 1,9 cm; M: 2,4 cm; Ltsz: KDM 2021.3.1.

214. Övveret (*Propeller belt stiffener*)

Öntött, propeller alakú bronzveret,
hossztengelyében kiemelkedő bordadíz
fut végig.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 44. szelvény
közepe, 3. ásónyom nyesése

H: 4,5 cm; Sz: 1,5 cm; Ltsz: KDM 2021.7.15.

215. Övcsat (*Belt buckle*)

Katonai övcsat (*cingulum*) töredéke. Az
ovális csatkarikának az ívesen befele
visszahajló szárvégek pelta formát köl-
csönöznek, amihez egy téglalap alakú,
hátsó nyúlvány kapcsolódik. A két rész
szűk csatorna köti össze, melynek kereszt-
tagja eredendően a csattuskét tartotta.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 29. szelvény

É-i fele, árok tanúfala

M: 3,7 cm; sz: 2,2 cm; Ltsz: KDM 2021.5.1.

216. Övcsat (*Belt buckle*)

Felajzott reflexíj alakú csat csattüskével. A csattest szemből nézve az íj alsó és felső karjánál ívesen kiszélesedik, hossz-tengelyében kiemelkedő bordadísz fut végig, az íjvégeket kisméretű gömbök jelzik.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 1. szelvény mellől, szórvány a ledózerolt területről

M: 5,6 cm; Sz: 1,8 cm; Ltsz: KDM 2021.1.14.

217. Sisakforgó (*Plume holder*)

Öntött bronz sisakforgó, szára négyszögletes átmetszetű, vége elkalapált, ívesen visszatekereselt, villája kétágú, a villák végei ívesen kifele hajlítottak.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 22. szelvény, 3. ásónyom, szürke, kevert réteg

M: 4,5 cm; Sz: 3,5 cm; Ltsz: KDM 2021.3.68.

218. Tabula ansata alakú veret

(*Mount, Tabula Ansata*)

Tabula ansata alakú, vékony lemezből készített bronzveret. Téglalap alakú mezőjében poncolt felirattal. Két trapéz alakú fogója (*ansa*) átlyukasztott.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 38. szelvény közepe, freskó bontásából

Sz: 4,9 cm, M: 3 cm; Ltsz: KDM 2021.6.12.

219. Pikkelypáncél

(*Iron scales of lorica squamata*)

Különböző méretű vas pikkelypáncél-szemek, melyeket eredendően bronzhuzalal erősítettek egymáshoz. A páncélzat javítása során a huzalt szegecsekkel pótolták, fejük elkalapált. Kb. 100 szem.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 30. szelvény, lakógödör

Ltsz: KDM 2021.5.12.

220. Kardkoptató (*Scabbard chape*)

Ún. szívalakú, masszív bronz kardkoptató. Fedlapját hosszában keskeny borda tagolja, fed- és hátlapja háromosztatú levélkében végződik (Oldenstein 105), hátlapján átlukasztással.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 29. szelvény, római réteg 2. ásónyom

M: 6 cm, Sz: 3,7 cm, V: 0,4-0,7 cm

Ltsz: KDM 2021.5.6.

221. Kard rozetta alakú kézvédője (*Sword guard*)

Öntött, boltozatos kialakítású, 17-szirmú, rozetta alakú veret. Középen téglalap alakú csaplyukkal.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 41. szelvény, római réteg 3. ásónyom

D: 4,3 cm; M: 0,7 cm; Ltsz: KDM 2021.6.26.

222. Füles gomb

(*Button, Baldric decoration?*)

Kúpos, gomb alakú veret. Fedlapját egy kisebb rozettából kinövő, ötszirmú rozetta díszíti. A szirmok gyöngyosor keretelésűek. Hátlapján vashuzalból készített füllel.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 31. szelvény

K-i rábontás, 2. ásónyom

D: 2 cm; M: 0,8 cm; Ltsz: KDM 2021.5.16.

223. Nyílhegy (*Iron arrowhead*)

Háromoldalú, deltoid alakú, vas nyílhegy tuskével.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 21. szelvény, 3. ásónyom

H: 6 cm; Ltsz: KDM 2021.3.42.

224. Bronzveret (*Rectangular pendant*)

Vékony bronzlemezből készült, téglalap alakú bronzveret, hosszanti oldalának tetején téglalap alakú, átlukasztott akasztófüllel.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 24. szelvény
ÉK-i negyed, 2. ásónyom, épületen kívül,
szürke, kevert réteg

M: 3 cm; Sz: 4 cm; Ltsz: KDM 2021.4.3.

225. Bronzveret (*Rectangular belt plate*)

Téglalap alakú, vékony lemezről készült bronzveret (övveret, fegyvercímke), hátlapján két rövid, négyzetes átmetszetű tuskéval.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 18. szelvény,
1. ásónyom

H: 5 cm; Sz: 1,9 cm; H(tüske): 6 mm

Ltsz: KDM 2021.3.35.

226. Bronzveret (*Rectangular belt plate*)

Téglalap alakú, vékony lemezről készült bronzveret (övveret, fegyvercímke), hátlapján két, négyzetes átmetszetű tuskéval.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 25. szelvény,
lakógödör bontása

H: 5,4 cm; M: 1,7 cm; H(tüske): 8-9 mm

Ltsz: KDM 2021.4.17.

227. Bronzveret (*Rectangular belt plate*)

Téglalap alakú lemezről készült bronzveret, két rövidebb oldalán egy-egy kerek, átlukasztott füllel (fegyvercímke?).

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 32. szelvény,
kőfal bontásából

H: 5 cm; M: 1,3 cm; V: 1 mm

Ltsz: KDM 2021.5.19.

228. Bronzveret

(Mount, head with phrygian cap)

Frígiai sapkás Attis fejet ábrázoló
 plasztikus, üreges bronzveret. A hajat apró
 vésett vonalak érzékeltetik. Hátlapján kerek
 átmetszetű, hosszú, masszív tuskéval.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 27. szelvény

DNY-i negyed, 4. épületen belül

M: 2,7 cm, Sz: 2,8 cm, H(tüske): 1 cm

Ltsz: KDM 2021.4.22.

229. Bronzveret *(Gorgoneion mount)*

A fejrész kerete lapos kialakítású,
 széle enyhén trébelt, középütt üreges,
 dudorszerű, Gorgó ábrázolással. A hajat
 és a szemeket bevéséssel alakították
 ki, orra lapos, szája plasztikus. Tuskéje
 vékony, letört, átmetszete négyszögletes.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 25. szelvény,

lakógödör betöltése

Á(fej): 1,8 cm; H(tüske): 0,5 cm

Ltsz: KDM 2021.4.16.

230. Bronzveret

(Stud with hemispherical dome)

Vékony lemezből préselt, pajzsdudorra
 emlékeztető veret, közepén üreges
 félgömb alakú kiemelkedéssel. Tuskéje
 hosszú, elvékonyodó, átmetszete
 négyszögletes.

Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 12. gödör alja,

12. sír mellől

Á(fej): 2,2 cm; H(tüske): 1,8 cm

Ltsz: KDM 2021.3.29.

231. Bronz gomb (*Flat stud*)

Lapos, korongfejű, ellenveretes bronzgomb. Szára üreges, hengeres kialakítású.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 24. szelvény,

1. ásónyom, szürke kevert réteg

Á(fej): 2,5 cm; M: 1,5 cm

Ltsz: KDM 2021.4.1.

232. Bronz gomb (*Flat stud*)

Lapos, korongfejű bronzgomb, pontkörös díszítéssel. Hosszú, masszív tuskéje négyszögletes átmetszetű, kissé elvékonyodó.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 21. szelvény,

3. ásónyom

Á: 2,8 cm; H(tüske): 2,5 cm; Á(tüske): 0,5 cm

Ltsz: KDM 2021.3.43.

233. Bronzveret (*Fungiform-head studs*)

Kisméretű, ellenveretes bronzveretek, tömör, gomba alakú fejlappal.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 25. szelvény

DK-i negyed, 2. ásónyom

Á(fej1): 1,5 cm; M1: 1,2 cm; Á(fej2): 1,2 cm

M2: 1,4 cm; Ltsz: KDM 2021.4.8.

234. Bronzsegecs

(*Pin with biconical head*)

Kettőskúpos fejű bronzveret, négyszögletes átmetszetű, elvékonyodó, hegyes végű, hosszú tuskéval.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 34. szelvény,

római réteg 1. ásónyom

H: 3,8 cm; Á(fej): 1 cm; Ltsz: KDM 2021.5.35.

235. Bronzveret

(Pelta-shaped harness plate)

Masszív, öntött, pelta alakú bronzveret.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 45. szelvény,
3. ásónyom

M: 1,3 cm; Sz: 3,5 cm; V: 3 mm

Ltsz: KDM 2021.7.19.

236. Phallikus amulett

(Phallic harness pendant)

Masszív, bronz phallikus amulett stilizált változata, egybeöntött függesztőkarikával.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 1. szelvény

mellől, a ledózerolt felületről

H: 5,4 cm; V: 0.5-0.6 cm

Ltsz: KDM 2021.1.13.

237. Lunula alakú bronzveret

(Lunula harness pendant)

Öntött, félhold alakú bronzcsüngő, két alsó szára egy-egy, egymással érintkező, stilizált gömbben végződik. Felül asztragalosz alakú, vízszintes pálcátaghoz kapcsolódik, ami a csüngővel egybeöntött, hátlapján kis tüske található, töredékes. Niellós díszítésű.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 17/a szelvény
mellett, kiszórt földből

H: 3,2 cm; Sz: 2,4 cm; Ltsz: KDM 2021.3.5.

238. Lunula alakú csüngő

(Lunula harness pendant)

Öntött, félhold alakú bronzcsüngő, felső részén akasztókarika töredéke. A két alsó szára egy-egy, egymással érintkező, stilizált gömbben végződik.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 43. szelvény
DNy-i sarok

h: 2,8 cm; Sz: 2,5 cm; Ltsz: KDM 2021.7.7.

239. Lunula alakú csüngő

(*Lunula harness pendant*)

Vékony lemezből készült, félhold alakú bronzcsüngő, kisméretű, téglalap alakú áttöréssel, ami egy további veret rögzítésére szolgált.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 22. szelvény közepe, árok betöltése, 1. ásónyom

H: 2,7 cm; Sz: 2,3 cm; Ltsz: KDM 2021.3.61.

240. Lunula alakú csüngő

(*Lunula harness pendant*)

Öntött, félhold alakú bronzcsüngő, felső részén akasztókarikával, töredékes. A két alsó, összeérő szára egy-egy stilizált gömbben végződik.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 22. szelvény, 3. ásónyom, szürke kevert réteg

H: 1,7 cm; Sz: 1,3 cm; Ltsz: KDM 2021.3.67.

241. Mandula alakú bronzveret

(*Lenticular harness pendant*)

Vékony lemezből préselt bronzveret, kerek, átlukasztott akasztófüllec, a veret jobb oldalának hátlapján kis kerek átmetszetű tuskével.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 21. szelvény mellől kiszórt földből, kút betöltése

H: 2,9 cm; Sz: 2,1 cm; H(tüske): 4 mm

Ltsz: KDM 2021.3.52.

242. Bronzveret (*Harness fitting*)

Szamárféj alakú, vékony bronzlemezből készített veret, üreges dudorral. Hátlapján három rövid, négyszögletes átmetszetű tuskével.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 37. szelvény, kőfalból

Sz: 2,7 cm; H: 3,9 cm; H(tüske): 4-5 mm

Ltsz: KDM 2021.6.8.

243. Mandula alakú bronzveret

(Lenticular harness fitting)

Öntött bronzveret, üreges. A veret közepén kiemelkedő, üreges részt gyöngysor kereteli. Hátlapján két rövid tüske található, az egyik tüskénél az ellenveret maradványával.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 23. szelvény, épületen belüli kavicsréteg felett

H: 2,8 cm; Sz: 1 cm; H(tüske): 4 mm

Ltsz: KDM 2021.3.76.

244. Mandula alakú bronzveret

(Lenticular harness fitting)

Öntött bronzveret, üreges. A veret közepén kiemelkedő, üreges részt gyöngysor kereteli. Hátlapján két rövid tüske található.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 2/b szelvény

ÉNy-i negyed, kavicsos felület

H: 2,7 cm; Sz: 1 cm; H(tüske): 4-5 mm

Ltsz: KDM 2021.8.3.

245. Phalera levél alakú csüngője

(Trifoliate harness pendant)

Lószerszámmal tartozó, háromkaréjos, levél alakú, öntött bronzveret. Masszív akasztótagja letört. Négy, cseppalakú áttört mintával, illetve indahullámot és levélerezetet utánzó, vésett, vékony vonalas díszítéssel.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 2/b szelvény,

3. ásónyom, 2. kavicsos réteg

Sz: 4 cm; M: 4,2 cm; Ltsz: KDM 2021.8.5.

246. Pelta alakú bronzveret

(Pelta-shaped openwork fitting)

Áttört díszű, masszív bronzveret, szélén három, felerősítésre szolgáló átlukasztással.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 28. szelvény,

“lakógödör” bontása

Sz: 4; M: 3,8 cm; Ltsz: KDM 2021.4.28.

247. Mandula alakú veret

(Lenticular stud with hemispherical dome)

Lószerszámhoz tartozó, mandula alakú, vékony lemezből préselt bronzveret háromkaréjos záródással. A veret közepe üreges dudorral tagolt. Hátlapján két hegyes tuskével.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 22. szelvény, rábontás, köves kút

sz: 2,5 cm; M: 1,5 cm; H(tüske): 5 mm

Ltsz: KDM 2021.3.71.

248. Piskóta alakú szíjhurok

(Harness fitting)

Masszív bronzveret két szegecslyukkal, alul félplasztikus gömbben végződik, akasztótagja hiányzik.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 45. szelvény, 3. ásónyom

H: 4,6 cm; Sz: 1,3 cm; Ltsz: KDM 2021.7.20.

249. Piskóta alakú szíjhurok

(Harness fitting)

Masszív bronzveret két szegecslyukkal, közepén keresztirányú, üreges, félkörívesen kiemelkedő taggal.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 22. szelvény, 2. ásónyom

H: 3,2 cm; Sz: 1,2 cm; Ltsz: KDM 2021.3.65.

250. Levél alakú csüngő

(Leaf-shaped harness pendant)

Lószerszámhoz tartozó, öntött bronzcsüngő, háromkaréjos végződéssel. Masszív, keresztállású, kerek akasztótagja sérült. Alsó részén félplasztikus gömbben végződik. Az íves részeket egy-egy bevésített vonal teszi hangsúlyossá.

Lelőhely: Almásfüzitő-vice, 1. szelvény mellől kiszórt földből

H: 4,8 cm; Sz: 2 cm; Ltsz: KDM 2021.1.12.

251. Levél alakú csüngő

(Leaf-shaped harness pendant)

Hosszúkás csüngő, keresztállású, kerek függesztőtaggal, üreges dudoros díszítéssel. Alul háromkaréjos végződésű.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 43. szelvény

É-i tanúfalnál lévő gödör, 4. ásónyom

m: 3,4 cm; Sz: 1,8 cm; Ltsz: KDM 2021.7.12.

252. Levél alakú csüngő

(Leaf-shaped harness pendant)

Hosszúkás csüngő, keresztállású kerek függesztőtaggal. Alul hármastagolású, félplasztikus gombban végződik.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 21. szelvény

ÉNy-i negyed

H: 4 cm; Sz: 1,8 cm; Ltsz: KDM 2021.3.39.

253. Rombusz alakú csüngő

(Rhombus-shaped harness pendant)

Hosszúkás bronzcsüngő töredéke, felső részén tekercselt bronzhuzallal, akasztókampója hiányzik. Alul félplasztikus gömbben végződik. Felülete a tengelyek mentén poncolt díszítéssel négy mezőre osztott, a mezőkben egy-egy befele hajló kaccsal.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 21. szelvény

mellől kiszórt földből, kút betöltése

H: 5,5 cm; Sz: 1,2 cm; Ltsz: KDM 2021.3.51.

254. Csüngő

(Nail cleaner type harness pendant)

Masszív, hosszúkás csüngő, lefele kiszélesedik, alja csipkézetten tagolt, keresztállású függesztőtagja töredékes.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 20. szelvény,

11. sír földje

H: 5 cm; V: 3 mm; Ltsz: KDM 2021.3.37.

255. Szíjbújtató (*Strap junction loop*)
Masszív, öntött, félgömb alakú szíjbújtató, négy téglalap alakú furattal.
Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 45. szelvény, 2. ásónyom
Á: 1,7 cm; M: 1,4 cm; Ltsz: KDM 2021.7.17.

256. Szívalakú bronzveret
(*Incomplete openwork heart-shaped mount*)
Áttört díszű, félkész bronzveret öntési sorjával.
Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 25. szelvény közepe, 1. ásónyom, kavicsos-köves-tegulás felület
h: 4,2 cm; Sz: 2,5 cm; Ltsz: KDM 2021.4.7.

257. Pelta alakú bronzveret
(*Pelta-shaped harness plate*)
Masszív, öntött bronzveret töredéke.
Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 17/a szelvény 4. ásónyom
Sz: 2,5 cm; M: 2,7 cm; V: 1 mm
Ltsz: KDM 2021.3.4.

258. Emailos korong alakú veret
(*Enamelled harness stud*)
Három, osztott mezőjű, koncentrikus körgyűrűvel díszített korongveret. A körgyűrűk celláit világos és vörös email tölti ki. Hátlapján rövid, négyszögletes átmetszetű tüske található.
Lelőhely: Almásfüzitő-viceus, 2. szelvény É-i fele, kavicsos felület
Á: 2 cm; H(tüske): 7 mm
Ltsz: KDM 2021.1.16.

259. Szemes-, dinnyehéj- és bronzgyöngy

(*Eye, melon and a copper alloy bead*)

Fekete üvegből készített szemesgyöngy. Felületét világoskék szálrátétek díszítik, melyek két egymással szemben haladó hullámként keresztezik egymást, a mezőkben 3×2 sárga alapon fekete, kiemelkedő “szemecske” található.

Dinnyehéj alakú, kék színű üvegyöngy. Felületét függőleges irányú bevágások tagolják. D átmetszetű bronzgyöngy.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 40. szelvény

közepe, jelképes sír gödre, 2. ásónyom

Szemesgyöngy: Átm: 1,5 cm, M: 1 cm

Dinnyehéj gyöngy: Átm: 1,7 cm, M: 0,9 cm

Bronz gyöngy: Átm: 1,4 cm, M: 0,6 cm

Ltsz: KDM 2021.6.15–17.

260. Dinnyehéj alakú gyöngy

(*Melon bead*)

Frittból (üvegelegy) készített, kissé szemcsés felületű, fénoxidokkal színezett, türkizkék árnyalatú gyöngy, oldalán függőleges irányú bemélyítésekkel.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 21. szelvény

ÉNy-i negyed, 5. ásónyom, 12. gödör

M: 9 mm; Átm: 12 mm; Ltsz: KDM 2021.3.28.

261. Bronzveret (*Harness fitting, strap slider*)

Kettős korongból álló, dombordíszes bronzveret, amihez egy kisméretű, pontkörös díszítésű, ugyancsak korong alakú nyúlvány csatlakozik. A két nagyobb korong ábrázolása azonos, kettős körből álló medaillonban szárnyas figurális ábrázolás. Mindhárom korong hátlapján kisméretű tuskék vannak, a két nagyobb korong tuskéjén az ellenveret maradványával.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 34. szelvény

ÉNy-i sarok, gödör

h: 4,5 cm, Á(korong): 2 cm, Á(nyúlvány): 0,7 cm;

H(tüske): 0,5 cm

Ltsz: KDM 2021.5.34.

262. Bélyeges tegula
(*Brick with auxiliary stamp*)

Névbélyeg töredéke: A[---].

Csapattest: ala I Bosporanorum.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 24. szelvény
ÉNy-i negyed, 2. ásónyom, szürke, kevert
réteg

m: 7×7 cm; Ltsz: KDM 2021.4.6.

263. Bélyeges tegula

(*Brick with auxiliary stamp*)

Névbélyeg töredéke: [---]T[---].

Csapattest: ala I Bosporanorum.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 21. szelvény

É-i fele, 11. ásónyom, kút betöltése

m: 5,5×4 cm; Ltsz: KDM 2021.3.50.

264. Bélyeges tegula

(*Brick with auxiliary stamp*)

Peremes tegula töredéke, névbélyeg
töredékével: [---]TB.

Csapattest: ala I Bosporanorum.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 37. szelvény

DNy-i negyed, római réteg 2. ásónyom

H: 30 cm; Sz: 25 cm; Ltsz: KDM 2021.6.4.

265. Üreges falazótégla (*Hollow brick*)

Hasáb alakú, durvított felületű, üreges
falazótégla töredéke (*tubuli*). Két szemközti
oldalán háromszög alakú nyílással.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 29. szelvény,
3. ásónyom

H: 31 cm; M: 15 cm; Sz: 11 cm; V: 2-3 cm

Ltsz: KDM 2021.5.5.

266. Díszsisak arclemeze

(Parade helmet)

III. Alekszandros típusú, hellenisztikus csoportba tartozó arclemez, amit lyukszegecses megoldással kapcsoltak a tarkólemezhöz. A klasszikus, nemes és fiatal vonásokat hordozó arc vonalát csigás hullámokba rendezett hajtincsek kísérik egészen az áll vonaláig. A szemek fölötti formásan ívelt szemöldököt apró bevéselt vonalak teszik plasztikussá, a száját vékony vonal emeli ki. Az áll két oldalán jelentkező poncolt feliratok az álarc egykori viselőinek nevét rejtik. A szemeknél, az orr és a szájnylásnál az álarc egy-egy résnyire nyitott.

Lelőhely: Almásfüzitő-castellum,

porta principalis, égett réteg

M: 24,2 cm; Sz: 19,1 cm; V: 1,5 mm

Ltsz: KDM 76.3.1.

267. Császárszobor töredéke

(Bronze equestrian statue fragment of an emperor)

Nagybronz lovasszoborhoz tartozó lófarok töredéke. Cseppalakú, tépett farok, ami a vége fele fokozatosan keskenyedik, felülete finoman tagolt.

Lelőhely: Almásfüzitő-castellum

H: 83,4 cm; sz: 16,2 cm; sz(farok vége): 6,9 cm;

m: 30 cm; V: 0,6–0,8 mm

Ltsz: KDM 2011.95.1.

268. Parittyá lövedékek

(Carved stone balls)

Ökölnagyságú kőgolyók (25 darab).

Anyaguk javarészt mészkő és homokkő.

Lelőhely: Almásfüzitő-vicus, 21. szelvény, 12. gödör

Átm: 8-13 cm; S: 110-334 gramm

Ltsz: KDM 2021.3.31.1-25.

269. Térdlemez (*Knee armor*)

Trapezoid alakú térdpáncél töredéke. Alsó és bal széle ép, a többi töredékes. A boltozatosan induló alsó szél legmagasabb pontján vízszintes csuklójú zsanér található. Bal oldalán a függesztőkarikát rögzítő fül szegecsével. Reliefes ábrázolását a lemez széleit kísérő pontsor keretezi. A díszítőmező alján egy jobbra futó, apró vésett vonalakkal mívesen kidolgozott oroslán, felette egy hajkoronás fő részlete vehető ki.

Lelőhely: Almásfüzitő, szórvány

m: 7,3 cm; sz: 8,8-12,3 cm

Ltsz: KDM 2016.8.1.

270. Szemvédő kosár

(*Horse armor, eye protection*)

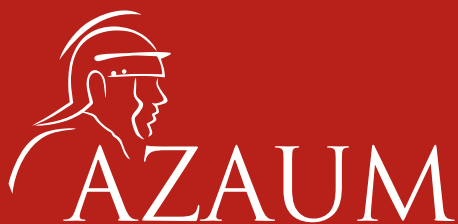
Lovak fejpáncélatához tartozó félgömb alakú szemvédő kosár, melyet rombikusan áttört díszek tagolnak. A kosár peremsíkjától 1,1 cm magasságban egy gyűrű fut körbe. A szemvédő peremén tíz lyuk sorakozik, némelyikben a szegecs maradványával. Szegecskel rögzítették a kantár átvezetésére, illetve a szemvédő homloklemezhez történő erősítésére szolgáló zsanérokat. A további szegecslyukak feltehetően bőrre való felfogatásra szolgáltak.

Lelőhely: Almásfüzitő, szórvány

Átm(kosár): 4,8 cm; Sz(perem): 1,7 cm

Ltsz: KDM 92.8.1.

- Bartus Dávid: Adatok a brigetói csontfaragó műhely lokalizálásához. *KMMK* 10 (2003) 55–75.
- T. Bíró Katalin: Kőszék-nyersanyagok Magyarország területén. A Miskolci Egyetem Közleménye A sorozat, Bányászat 74 (2008) 11–37.
- T. Bíró Mária: Az állatsontok a görög–római mitológiában, történelemben és a mindennapokban. *Okor* 2014/3, 72–76.
- T. Bíró Mária – Alice M. Choyke – Vass Lóránt – Vecsey Ádám: Aquincumi csonttárgyak / Bone objects in Aquincum. Az Aquincumi Múzeum Gyűjteménye 2. Budapest 2012.
- Bitner Bettina: A bedőlő falak nélmák? A lenyomatoss paticskák vizsgálatának lehetőségei a késő neolitikumban az Alföldön. *Tisicum, a Jász-Nagykun-Szolnok megyei múzeumok évkönyve* 25 (2016) 33–40.
- Borhy László: TROIANUM DICITUR AGMEN. Római kori diszpancélok Brigetióból és környékéről. *Acta Archaeologica Brigetionensia* Ser. I. Vol. 9. Komárom 2016.
- Bóza Anikó: A szépségápolás tárgyi emlékegyháza Pannónia Magyarországra eső részén. Doktori disszertáció, Eötvös Loránd Tudományegyetem. Budapest 2016.
- Elisabeth Ettlinger et al.: Conspectus formarum terrae sigillatae italico modo confectae. Materialien zur Römisch-Germanischen Keramik 10. Bonn 1919.
- Harsányi Eszter: A füstölők és a füstölés szokása a császárkorban. *Antik Tanulmányok* 50 (2006) 57–73.
- Friedrich Henkel: Die römischen Fingerringe der Rheinlande und der benachbarten Gebiete. Berlin 1913.
- Friderika Horváth: Terra sigillata aus dem SW-Kastellvicus Azaum/Odiavum aus den Jahren 1998–2000. In: Szabó Ádám – Tóth Endre (szerk.): *Pannonia Provincialia et Archaeologia. Studia sollemnia auctorum Hungarorum Eugenio Fitz octogenario dedicata. Libelli Archaeologici* Ser. Nov. 1. Budapest 2003.
- Friderika Horváth: Die römerzeitliche Siedlungskeramik im Vicus von Almásfüzitő (Odiavum/Azaum) am Beispiel einer frühkaiserzeitlichen Grube. *Xantener Berichte* 13 (Xanten 2003) 206–240.
- Horváth Friderika: Egy ritka emailos fibula Almásfüzitő vicusából (Eine seltsame Emailfibula aus dem Vicus von Almásfüzitő). *ArchErt* 132 (2007) 295–304.
- Horváth Friderika: Almásfüzitő római kori emlékei. Almásfüzitő 2012.
- Iványi Dóra: A pannoniai mécsesek: Tipológiai és kronológiai áttekintés. *Dissertationes Pannonicae* Ser. 2, No. 2. Budapest 1935.
- Erwin Keller: Die spätrömischen Grabfunde in Südbayern. *Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte* 14. München 1971.
- Kovács Péter: Praefatio részletek a CIL III² 4. kötetéhez. *Odiavum/Azaum*. In: Kovács Péter – Szabó Ádám (szerk.): *Studia Epigraphica Pannonica* Vol. II: Közlemények; tanulmányok; előszók. Budapest 2009 [2010], 154–156.
- Hans-Jörg Kellner: Die Bildstempel von Westerndorf. *Comitalis und Iassus*. *BVbl* 46 (1981) 121–189.
- Siegfried Loeschke: Lampen aus Vindonissa: ein Beitrag zur Geschichte von Vindonissa und des antiken Beleuchtungswesens. Frankfurt 1919.
- Barnabás Lőrincz: Die Römischen Hilfstruppen in Pannonien während der Prinzipatszeit. Teil. I. Die Inschriften. *Wiener Archäologische Studien* 3. Wien 2001.
- Allard W. Mees: Modellsignierte Dekorationen auf südgallischer Terra sigillata. *Forschungen und Berichte* 54. 1995.
- Merczi Mónika: A Budaörs-Kamaraerdei dűlőben feltárt római vicus fibulái (Die Fibeln des römischen vicus in Budaörs-Kamaraerdei dűlő). In: Ottományi Katalin: *Római vicus Budaörsön*. Budapest 2012, 455–528.
- Mráv Zsolt: Egy különleges császárkori bronz lovas emlékműtöredéke Azaum/Odiavum auxiliáris castellumból (Almásfüzitő, Komárom-Esztergom megye) Fragment of a peculiar equestrian statue from the auxiliary fort of Azaum/Odiavum (Almásfüzitő, Komárom-Esztergom county). *KMMK* 17 (2011) 81–132.
- Jürgen Oldenstein: Zur Ausrüstung der römischen Auxiliareinheiten. *Studien zu Beschlägen und Zierat an der Ausrüstung der römischen Auxiliareinheiten des obergermanisch-raetischen Limesgebietes aus dem zweiten und dritten Jahrhundert n.Chr.* *BRGK* 57 (1976) [1977] 49–284.
- Felix Oswald: Index of Figure Types on Terra sigillata. Liverpool 1936–1937.
- Philippe-Marc Pröttel: Zur Chronologie der Zwiebelknopffibel. *JRGZM* 35 (1988) 347–372.
- Heinrich Ricken – Charlotte Fischer: Die Bilderschüsseln der römischen Töpfer von Rheinabern. *Materialien zur römisch-germanischen Keramik* 7. Bonn 1963.
- Emilie Riha: Römisches Toiletgerät und medizinische Instrumente aus Augst und Kaiseraugst. *Forschungen in Augst* 6. Augst 1986.
- Rupnik László: Római kori vasszerszámok Pannoniából. Doktori disszertáció, Eötvös Loránd Tudományegyetem. Budapest 2014.
- Joseph-Aloys Stanfield – Grace Simpson: Les potiers de la Gaule Centrale. *Revue archéologique Sites*. Numéros Hors série de la Revue Sites 37. Gonfaron 1990.
- Viczián István – Horváth Friderika: A tatai mocsarak a római korban és Mikoviny Sámuel lecsapoló munkája (Marshes in the environs of Tata at the Roman Age and their draining by Sámuel Mikoviny). *Földrajzi Értesítő* LV/3–4 (2006) 257–272.

AZAUM Római Tábor

www.azaum.hu

azaum@almasfuzito.hu

2932 Almásfüzitő, Duna út 1.

+36 30 8427 689

Partnerséget építünk

Európai Regionális Fejlesztési Alap
www.skhu.eu

HUSK Limes Romanus

A katalógus tartalma és a megjelenített információ
nem feltétlenül tükrözi az Európai Unió hivatalos álláspontját.